

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA

KATEDRA SOCIÁLNÍ GEOGRAFIE
A REGIONÁLNÍHO ROZVOJE

Gabriela Gondová

ŽIVOTNÝ ŠTÝL OBYVATEŮ V SUBURBÁNNEJ ZÓNE PRAHY

MAGISTERSKÁ PRÁCA

Praha 2004

Vedúci magisterskej práce: RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D.

„Prehlasujem, že predložená práca je mojim pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne s využitím literatúry a prameňov uvedených v zozname použitej literatúry.“

Praha 5. 5. 2004

„Ďakujem svojmu vedúcemu magisterskej práce RNDr. Martinovi
Ouředníčkovi, Ph.D. za poskytnutie cenných rad, pripomienok a literatúry.
Ďakujem mu aj za jeho voľný čas, ktorý mi venoval.

Zároveň ďakujem všetkým, ktorí mi ochotne poskytli dáta a literatúru,
alebo boli nápomocní pri spracovaní magisterskej práce radou, povzbudením a
s technickou úpravou práce.“

Obsah

1 ÚVOD.....	11
2 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ A HLAVNÉ METÓDY PRÁCE.....	14
2.1 Proces suburbanizácie	14
2.2 Vývoj procesu suburbanizácie v zázemí Prahy	16
2.3 Životný štýl a jeho časopriestorové aspekty	17
2.4 Metódy práce a výskumu	20
2.4.1 Hlavné metódy práce	20
2.4.2 Prípadová štúdia životného štýlu v prímestskej oblasti Prahy	21
3 SOCIÁLNE PROSTREDIE A ŽIVOTNÝ ŠTÝL OBYVATEĽOV V SUBURBÁNEJ ZÓNE PRAHY.....	25
3.1 Sociálna štruktúra zázemia Prahy	26
3.1.1 Migrácia v zázemí Prahy	26
3.1.2 Veková štruktúra a rodinný stav obyvateľov v zázemí Prahy	31
3.1.3 Vzdelanostná štruktúra obyvateľov v zázemí Prahy	34
3.1.4 Štruktúra ekonomicky aktívnych obyvateľov v zázemí Prahy podľa odvetvia ekonomickej činnosti.....	37
3.1.5 Národnostná a náboženská štruktúra obyvateľov v zázemí Prahy	39
3.2 Základná charakteristika sídel	41
3.2.1 Obec Příšimasy	41
3.2.2 Mestská část Prahy – Kolovraty	44
3.2.3 Obec Líbeznice	47
3.3 Migrácia a sociálna štruktúra migrantov vo vybraných sídlach zázemia Prahy – Příšimasy, Kolovraty a Líbeznice.....	50
3.3.1 Vývoj migrácie v období 1992-2002.....	50
3.3.2 Veková štruktúra migrantov	52
3.3.3 Vzdelanostná štruktúra migrantov	58
3.3.4 Zdroje a ciele migrantov	61
3.3.5 Zhrnutie sociálnej štruktúry v troch vybraných sídlach.....	65

3.4 Životný štýl obyvateľov vo vybraných sídlach zázemia Prahy	67
3.4.1 Štruktúra respondentov	68
3.4.1.1 Demografická štruktúra respondentov	69
3.4.1.2 Vzdelanostná štruktúra respondentov a členov domácností.....	71
3.4.1.3 Štruktúra zamestnanosti a dochádzka za prácou respondentov a členov domácností	72
3.4.2 Každodenné aktivity obyvateľov vybraných sídel.....	74
3.4.2.1 Činnosti pôvodných a novo prisťahovaných obyvateľov	78
3.4.2.2 Činnosti obyvateľov v jednotlivých sídlach – rozdiely medzi sídlami	82
3.4.2.3 Špecifiká činnosti obyvateľov v iných ročných obdobiach a cez víkend.....	85
3.4.3 Druh používanej dopravy obyvateľov vybraných sídel.....	86
3.4.4 Vyjadrená spokojnosť obyvateľov s bývaním, so zlepšením vybavenosti základnými službami a dostupnosťou do centra.....	89
3.4.5 Názory obyvateľov o druhej dotazovanej skupine	91
4 FAKTORY OVPLYVŇUJÚCE SPÔSOB ŽIVOTA V ZÁZEMÍ PRAHY	94
5 ZÁVER	101
Použitá literatúra a iné zdroje informácií	105
Prílohy.....	109

Zoznam grafov

Graf 1. Vystáňovaní z Prahy v období 1991-2002	27
Graf 2. Pristáňovaní do zázemia Prahy v období 1991-2002.....	27
Graf 3. Veková štruktúra pristáňovaných do zázemia Prahy v období 1995-2002.....	28
Graf 4. Rodinný stav obyvateľov podľa vekových kategórií v zázemí Prahy v roku 1991 a 2001	33
Graf 5. Vzdelanostná štruktúra obyvateľov v zázemí Prahy podľa vek. kategórií pri sčítaní 1991 a 2001	35
Graf 6. Vzdelanostná štruktúra obyvateľov v zázemí Prahy podľa pohlavia pri sčítaní 1991 a 2001	37
Graf 7. Štruktúra ekon. aktívnych obyvateľov v zázemí Prahy podľa odvetvia ekon. činnosti pri sčítaní 1991 a 2001.....	38
Graf 8. Vývoj migrácie v období 1992-2002	43
Graf 9. Veková štruktúra obyvateľov	43
Graf 10. Vzdelanostná štruktúra v roku 2001	43
Graf 11. Štruktúra podľa rod. stavu v r. 2001	43
Graf 12. Vývoj migrácie v období 1992-2002	46
Graf 13. Veková štruktúra obyvateľov	46
Graf 14. Vzdelanostná štruktúra v roku 2001.....	46
Graf 15. Štruktúra podľa rod. stavu v r. 2001	46
Graf 16. Vývoj migrácie v období 1992-2002	49
Graf 17. Veková štruktúra obyvateľov	49
Graf 18. Vzdelanostná štruktúra v roku 2001.....	49
Graf 19. Štruktúra podľa rod. stavu v r. 2001	49
Graf 20. Veková štruktúra pristáňovaných v období 1992-2002 (rel.)	54

Graf 21. Veková a vzdelanostná štruktúra vyst. a príst. v obci Prišimasy v období 1992-2002 (abs.).....	57
Graf 22. Veková a vzdelanostná štruktúra vyst. a príst. v MČ Kolovraty v období 1992-2002 (abs.).....	57
Graf 23. Veková a vzdelanostná štruktúra vyst. a príst. v obci Líbeznice v období 1992-2002 (abs.).....	58
Graf 24. Vzdelanostná štruktúra príst. starších než 15 rokov v období 1992-2002 (rel.)	59
Graf 25. Ciele vyst. a zdroje príst. v období 1992-2002 (abs.)	62
Graf 26. Ciele vyst. a zdroje príst. v období 1992-2002 (rel.)	63
Graf 27. Veková štruktúra dotazovaných v skupine starých (vľavo) a novo prístahovaných (vpravo) rezidentov	70
Graf 28. Vzdelanostná štruktúra respondentov a členov domácností.....	71
Graf 29. Činnosti obyvateľov sídel Prišimasy, Kolovraty a Líbeznice (72 respondentov) podľa času.....	76
Graf 30. Počet staníc (miest v ktorých sa odohrávajú činnosti človeka) a počet pohybov medzi stanicami a) počet staníc b) počet pohybov.....	78
Graf 31. Činnosti pôvodných obyv. sídel Prišimasy, Kolovraty a Líbeznice (40 respondentov) podľa času.....	79
Graf 32. Činnosti novo prístahovaných obyv. sídel Prišimasy, Kolovraty a Líbeznice (32 resp.) podľa času.....	80
Graf 33. Činnosti obyvateľov obce Prišimasy podľa času	83
Graf 34. Činnosti obyvateľov MČ Kolovraty podľa času	84
Graf 35. Činnosti obyvateľov obce Líbeznice podľa času.....	84
Graf 36. Druh používanej dopravy u pôvodných (vľavo) a novo prístahovaných obyv. (vpravo) vo všetkých sídlach počas dňa	87
Graf 37. Hodnotenie starých rezidentov novo prístahovnými obyvateľmi.....	92
Graf 38. Hodnotenie nových rezidentov pôvodnými obyvateľmi sídel	93

Zoznam tabuliek

Tab. 1. Veková štruktúra a index starnutia pri sčítaní v roku 1991 a 2001	32
Tab. 2. Ukazovatele úrovne bývania	43
Tab. 3. Domový a bytový fond	43
Tab. 4. Domový fond.....	43
Tab. 5. Ekonomická aktivita podľa odvetví.....	43
Tab. 6. Ukazovatele úrovne bývania	46
Tab. 7. Domový a bytový fond	46
Tab. 8. Domový fond.....	46
Tab. 9. Ekonomická aktivita podľa odvetví.....	46
Tab. 10. Ukazovatele úrovne bývania	49
Tab. 11. Domový a bytový fond	49
Tab. 12. Domový fond.....	49
Tab. 13. Ekonomická aktivita podľa odvetví.....	49
Tab. 14. Vzdelanostná štruktúra prisťahovaného obyvateľstva do sídel v období 1992-2002 (v %)	64
Tab. 15. Priemerný vek prisť. do sídel v období 1992-2002 (v rokoch)	64
Tab. 16. Štruktúra respondentov a členov domácností podľa zamestnania	72

Zoznam obrázkov

Obr. 1. Mapa obce Přišimasy.....	41
Obr. 2. Mapa mestskej časti Kolovraty	44
Obr. 3. Mapa obce Líbeznice	47

Zoznam príloh

I. Graf:	Veková štruktúra migrantov, saldo migrácie a migračný obrat v obci Přišimasy v období 1992-2002 (abs.).....	P 1
II. Graf:	Veková štruktúra migrantov, saldo migrácie a migračný obrat v MČ Kolovraty v období 1992-2002 (abs.)	P 1
III. Graf:	Veková štruktúra migrantov, saldo migrácie a migračný obrat v obci Líbeznice v období 1992-2002 (abs.)	P 1
IV. Graf:	Veková štruktúra prisťahovaných do obce Přišimasy (rel.) v troch obdobiach.....	P 2
V. Graf:	Veková štruktúra prisťahovaných do MČ Kolovraty (rel.) v troch obdobiach.....	P 2
VI. Graf:	Veková štruktúra prisťahovaných do obce Líbeznice (rel.) v troch obdobiach.....	P 2
VII. Graf:	Vzdelanostná štruktúra migrantov, saldo migrácie a migračný obrat v obci Přišimasy v období 1992-2002 (abs.)	P 3
VIII. Graf:	Vzdelanostná štruktúra migrantov, saldo migrácie a migračný obrat v MČ Kolovraty v období 1992-2002 (abs.)	P 3
IX. Graf:	Vzdelanostná štruktúra migrantov, saldo migrácie a migračný obrat v obci Líbeznice v období 1992-2002 (abs.).....	P 3
X. Graf:	Vzdelanostná štruktúra prisťahovaných do obce Přišimasy (rel.) v troch obdobiach.....	P 4
XI. Graf:	Vzdelanostná štruktúra prisťahovaných do MČ Kolovraty (rel.) v troch obdobiach.....	P 4
XII. Graf:	Vzdelanostná štruktúra prisťahovaných do obce Líbeznice (rel.) v troch obdobiach.....	P 4
XIII. Graf:	Druh používanej dopravy u pôvodných (vpravo) a novo prisťahovaných (vľavo) obyvateľov obce Přišimasy	P 5
XIV. Graf:	Druh používanej dopravy u pôvodných (vpravo) a novo prisťahovaných (vľavo) obyvateľov mestskej časti Kolovraty	P 5
XV. Graf:	Druh používanej dopravy u pôvodných (vpravo) a novo prisťahovaných obyvateľov (vľavo) obce Líbeznice	P 5
XVI. Graf:	Hodnotenie spokojnosti s bývaním.....	P 6
XVII. Graf:	Hodnotenie zmien vo vybavenosti sídla základnými službami v posledných rokoch.....	P 6
XVIII. Graf:	Hodnotenie zmien v dostupnosti centra v posledných rokoch.....	P 6

XIX.	Intenzita migračného prírastku v zázemí Prahy v období 1991 – 2001	P 7
XX. Tab.:	Vzdelanostná štruktúra dotazovaných (abs.)	P 8
XXI. Tab.:	Štruktúra respondentov podľa pohlavia, rodinného stavu a priemerná veľkosť domácnosti respondentov	P 8
XXII. Tab.:	Dochádzka do škôl a zamestnania dotazovaných.....	P 9
XXIII. Tab.:	Špecifiká v činnostiach v letných mesiacoch.....	P 9
XXIV. Tab.:	Špecifiká v činnostiach v zimných mesiacoch	P 10
XXV. Tab.:	Špecifiká v činnostiach cez víkend	P 11
XXVI.	Dotazník pre obyvateľov sídel Přišimasy, Kolovraty a Líbeznice	P 12

1 ÚVOD

Suburbanizačný proces v 90tych rokoch priniesol zmeny vo využívaní prímestskej krajiny, zmenu vo fyzickom i sociálnom prostredí v zázemí veľkých miest. Zároveň dochádza aj k zmenám v demografickom chovaní obyvateľstva, k zmenám vo formách partnerského spolužitia, či rodiny. Dochádza k výraznejšej polarizácii jednotlivcov a sociálnych skupín na základe preferencií a dostupných prostriedkov. Načrtnuté aspekty majú v súčasnosti veľký vplyv na zmeny v životnom štýle jednotlivcov i domácností sídel v suburbánnej zóne, ale aj sídla samotného.

Moja práca sa zameriava na štúdium spôsobu života obyvateľov a sídel v suburbánnej oblasti Prahy. Prvotným cieľom práce je zoznámiť sa s rôznymi ponímaniami procesu suburbanizácie, životného štýlu a prístupu k štúdiu času, priestoru a aktivít známy ako *time geography*. Hlavným cieľom tejto štúdie je postihnúť hlavných znakov spôsobu života obyvateľov v suburbánnej zóne Prahy. Ďalším cieľom je objasniť faktory, ktoré majú vplyv na životný štýl obyvateľov v sídlach v prímestskej oblasti Prahy a zhodnotiť rozdiely v spôsobe života medzi pôvodným a novo prisťahovaným obyvateľstvom. Cieľom práce je aj hodnotenie sociálnej štruktúry obyvateľstva zázemia Prahy a sociálnej štruktúry migrantov vo vybraných sídlach. Záverečným cieľom práce je syntetické zhodnotenie faktorov pôsobiacich na spôsob života v suburbánnej oblasti, na zmeny vo fyzickej i sociálnej štruktúre a dostupnosti sídla.

Územie, ktorým sa vo svojej práci zaoberám je suburbánne zázemie Prahy, ktoré je možné zjednodušene vymedziť ako okresy Praha-východ a Praha-západ. Obdobie, ktorým mám za cieľ sa zaoberať, je obdobie od roku 1991 po súčasnosť. Počiatok skúmaného obdobia bol zvolený rok 1991, kedy bolo prevedené Sčítanie ľudu, v ktorom sa odráža stav našej spoločnosti tesne po významných spoločenských a politických zmenách, ktoré nám priniesol koniec roka 1989. Tieto zmeny nutne vplývajú aj na zmeny v systéme osídlenia, rozmiestnení a štruktúre obyvateľstva.

V tejto práci nadviažem na poznatky, ktoré som získala pri spracovaní ročníkovej práce (Gondova 2003), v ktorej som sa venovala komplexnejšiemu pohľadu na suburbanizačný proces, jeho intenzite v zázemí Prahy a zmenám vo vekovej a vzdelanostnej štruktúre v sídlach zázemia Prahy, ktoré so sebou prináša.

Základná hypotéza tejto práce je, že spôsob života novo prichádzajúceho obyvateľstva do suburbánnej zóny je odlišný od spôsobu života pôvodného obyvateľstva. Rozdiely v odlišnom spôsobe života súvisia s ich odlišnou vzdelanosťou a vekovou štruktúrou a spôsobom trávenia voľného času. Predpokladám, že existujú rozdiely v spôsobe života aj medzi jednotlivými sídlami v zázemí Prahy a hlavným faktormi, ktoré spôsobujú tieto rozdiely je dostupnosť do centra Prahy a typ výstavby. Ďalšou hypotézou je, že do zázemia Prahy sa sťahujú predovšetkým obyvatelia so stredoškolským a vysokoškolským vzdelaním vo veku 25-40 rokov.

V práci sa budem snažiť odpovedať na otázky:

- Aké sú hlavné znaky spôsobu života obyvateľov v suburbánnej zóne Prahy?
- V čom možno pozorovať najväčšie odlišnosti v spôsobe života pôvodných a novo prisťahovaných obyvateľov?
- Závisí odlišný životný štýl pôvodných a novo prisťahovaných obyvateľov od ich sociálnej štruktúry?
- Sťahujú sa do zázemia ľudia s vyšším sociálnym statusom, s vyšším vzdelaním a v mladšom strednom veku?
- Existuje závislosť medzi dostupnosťou do Prahy, typom výstavby a spôsobom života obyvateľov?
- Ako hodnotia pôvodní obyvatelia (v starej zástavbe) novo prichádzajúcich obyvateľov, a naopak?

Suburbanizačný proces sa dynamicky prejavuje až od druhej polovice 90tych rokov a zmeny, ktoré so sebou prináša sa len začínajú prejavovať. Z tohto dôvodu sa v terénnom výskume zameriam na zistenie súčasného stavu. Z dôvodu neexistencie podobného výskumu v minulosti, výskum nám pos-

kytujú výsledky o súčasnom životnom štýle, hodnotenie zmeny v čase je len obťažné. Terénny výskum bol prevedený v mesiacoch november – december a dotazoval sa na typický pracovný deň v mesiaci november.

Na začiatku svojej práce sa venujem suburbanizačnému procesu a životnému štýlu v odbornej literatúre. Druhá časť druhej kapitoly je venovaná metodológii – popisu hlavnej použitej metódy, cieľom terénneho výskumu, výberu vhodných lokalít na prevedenie výskumu a zostaveniu dotazníka. V ďalšej kapitole sa práca zameriava na stručné hodnotenie sociálnej štruktúry obyvateľstva zázemia Prahy ako celku a širšiemu hodnoteniu charakteristík prisťahovaných do vybraných troch sídel na podklade štatistických dát. Značná časť mojej práce je sústredená do kapitoly 3.4, v ktorej sú spracované výsledky z dotazníkového šetrenia. V poslednej kapitole hľadám podstatné súvislosti medzi životným štýlom obyvateľov suburbií a ich sociálnou štruktúrou. Odpovede na otázky stanovené v úvode sú zodpovedané v záverečnej kapitole. Výsledkom celého snaženia by malo byť potvrdenie alebo vyvrátenie hypotéz a nájdenie hlavných vzťahov a závislostí v životnom štýle obyvateľov v suburbánnej oblasti a zmeny v spôsobe života nových i starých rezidentov, ktoré suburbanizačný proces so sebou priniesol.

2 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ A HLAVNÉ METÓDY PRÁCE

2.1 Proces suburbanizácie

Sídelné systémy a mestá prechádzajú určitým vývojom, ktorý je možné označiť ako urbanizačný proces. Proces suburbanizácie je vnímaný ako súčasť urbanizačného procesu vývoja miest. van den Berg (1982) a jeho kolektív rozlišujú 4 fázy urbanizačného procesu, pričom suburbanizácia je druhým z nich. Urbanizácia, suburbanizácia, deurbanizácia a reurbanizácia, sú štyri procesy, ktoré prebiehajú podľa van den Berga následne za sebou (Ouředníček 2002). Suburbanizácia pritom súvisí s ďalším vývojom v období industrializácie, hlavne s hodnotovými posunmi v myslení ľudí, so zvýšením ich životnej úrovne a rozvojom dopravy (Ptáček 1998). Rozvoj dopravy zvýšil priestorovú mobilitu obyvateľov a umožnil oddeliť miesto bydliska od miesta pracoviska. Následkom čoho dochádza k presunu obyvateľstva smerom na okraj mesta. van den Berg (1982) popisuje urbanizačný proces značne schematicky, pretože jednotlivé fázy urbanizačného procesu nemusia nutne nasledovať za sebou, dokonca často prebiehajú zároveň. Pluralita životných štýlov prejavujúcich sa v dnešnej postmodernej spoločnosti prináša súbežné presadzovanie suburbanizačných i reurbanizačných trendov (Sýkora 2001b). Cenné u van den Berga je však jeho objasnenie dôvodov, za akých podmienok bol suburbanizačný proces započatý vo vybraných mestách Európy.

Z nášho prostredia možno uviesť nasledujúce definície suburbanizačného procesu:

„Významné a svojbytné postavenie v procese premeny osídlenia má proces suburbanizácie, jedna z hlavných foriem procesu premeny osídlenia. Suburbanizácia spočíva v rýchlom raste predmestských a prímestských i ďalších sídel v susedstve jadier aglomerácií (ba i na jej území), pričom sa spravidla relatívne spomaľuje rast jadier.“ (Ryšavý, Link, Velíšková 1994, str. 190).

„Suburbanizáciou sa spravidla rozumie rast mesta priestorovým rozpínaním do okolitej vidieckej a prírodnej krajiny. K suburbanizácii dochádza príchodom nových ľudských aktivít (bývanie, obchod, skladovanie, výroba) do lokalít ležiacich mimo kompaktnú zástavbu mesta a pritom v rámci metropolitného územia“ (Sýkora 2003, str. 219).

V oboch týchto definíciách je zdôrazňované, že ide o proces zmeny. Sýkora (2003), ktorého definícia mi je veľmi blízka, rozvádza definíciu procesu suburbanizácie ďalej, a hovorí, že nie každú lokalizáciu novej aktivity v prímestskej zóne je možné považovať za suburbanizáciu. Prímestskú zónu ovplyvnenú rezidenčnou suburbanizáciou podľa Sýkora (2003) charakterizujú dvojpodlažné rodinné domčeky s vlastnou záhradou, ktoré často vytvárajú sociálne homogénne rezidenčné zóny. Sýkora tak vnáša do definície aj kvalitatívnu stránku procesu suburbanizácie, ktoré v predchádzajúcej definícii Ryšavého a kol. (1994) chýbala. Proces suburbanizácie bol chápaný len ako kvantitatívny nárast zázemia a pokles v jadre.

Chápanie prejavu suburbanizačných tendencií len ako rast prímestských oblastí a spomalenie rastu jadier postráda kvalitatívnu stránku procesu. V niektorých krajinách možno pozorovať odchod obyvateľstva z jadra do prímestských oblastí a na vidiek, jedná sa však skôr o únik obyvateľstva z miest (vysoké životné náklady, vysoké nájom, ...), nie o preferenciu obyvateľstva bývať v prímestskej oblasti.

Jedno z možných delení, s ktorými sa často stretávame v literatúre je delenie na suburbanizáciu rezidenčnú a komerčnú:

1. *rezidenčná suburbanizácia* – nízkopodlažná rezidenčná výstavba v zázemí veľkých miest
2. *komerčná suburbanizácia* – komerčná výstavba

Suburbanizácia je sociálny i migračný proces. Z hľadiska migrácie vychádzam z dvoch teoretických konceptov. Prvým z nich je „push-pull“ model (Lee 1969), ktorý hovorí, že medzi zdrojom a cieľom migrácie prebieha súťaž v kvalite miest. V oboch miestach pôsobia určité faktory, ktoré obyvateľstvo na

jednej strane zo starého miesta vypudzujú a na strane druhej do nového miesta priťahujú. Model bol neskôr obohatený o prekážky, ktoré vstupujú vo forme rôznorodých bariér medzi migračný zdroj a cieľ (Drbohlav 1990).

Druhým teoretickým konceptom je teória hierarchie potrieb od Maslowa (1943). Vychádza z postupnosti uspokojovania potrieb imigranta v mieste imigrácie. Východzím predpokladom je postupné uspokojovanie potrieb v poradí: bytové, spoločenské, pracovné.

2.2 Vývoj procesu suburbanizácie v zázemí Prahy

Klasická fáza suburbanizačného procesu, ktorý v zázemí Prahy prebiehala počas tzv. obdobia prvej republiky, bola prerušená 2. svetovou vojnou a potom nástupom komunizmu. Dôvody, prečo sa začína v tomto období rozvíjať suburbanizácia sú zrejmé. Vznikom Československej republiky sa Praha stala hlavným mestom, čo bol veľký stimul pre jej ďalší rozvoj. Jej zázemie poskytovalo výrazne nižšie ceny pozemkov, či náklady na bývanie a bytovú výstavbu boli nižšie než v samotnom centre Prahy, svoju úlohu zohrala aj bytová politika, ktorá smerovala k podpore výstavby rodinných domov, pomerne lacná prímestská doprava a kvalitné prírodné prostredie v niektorých častiach zázemia mesta (Ptáček 1998). To spôsobilo, že jadrové časti Prahy začali populačne stagnovať a na okrajoch Prahy vznikali tzv. záhradné mestá (napr. počet obyvateľov Starého Mesta klesol zo 44 tis. v roku 1890 na 30tis. v roku 1930). Ako príklad rezidenčnej výstavby z tohto obdobia možno uviesť Zahradní Město, Ořechovku a Hanspaulku.

V súvislosti s udalosťami, ktoré sa uskutočnili po roku 1989, sa zmenili politické, spoločenské i ekonomické podmienky, ktoré opäť mohli naštartovať suburbanizačné tendencie. Jeho intenzita sa však začala výraznejšie prejavovať až v druhej polovici 90tych rokov. Dôvodmi, prečo došlo k tomuto časovému oneskoreniu je niekoľko: regulované nájomné, nefunkčnosť hypotečného systému, absencia bytovej politiky, rýchly rast cien pozemkov a realizovaných stavieb a nízka kúpna sila obyvateľov. Proces suburbanizácie prebiehal selektívne a spočiatku šlo o niekoľko lokalít, kde bola sústredená výstavba (Ptáček 1998).

Ide predovšetkým o lokality, kde významnú úlohu zohralo atraktívne životné prostredie s dobrou technickou infraštruktúrou, dobrou napojenosťou do centra, vyriešenými majetkovými vlastníctvami a voľnými plochami pre výstavbu. V druhej polovici 90. rokov sa proces suburbanizácie stáva dynamickejším. Prejavuje sa to v rastúcom počte výstavby nových rodinných i bytových domov a v zvýšenej migračnej atraktivite zázemie hlavného mesta.

Rezidenčná výstavba sa v zázemí prejavuje v niekoľkých formách. Časť výstavby a predaja pozemkov je v rukách developerských spoločností. Developeri vytvárajú celé rezidenčné okrsky výstavbou rodinných domov na kľúč, alebo zhromaždia pôdu, rozparcelujú ju na stavebné pozemky, tie doplnia potrebnou infraštruktúrou a predajú ju záujemcom, ktorí si výstavbu zaistia individuálne. V oboch prípadoch dochádza k vytvoreniu nových okrskov bývania na okrajoch existujúcich sídel (Sýkora 2001b). Ďalšími možnosťami je výstavba na voľných pozemkoch v sídlach, čím sa dopĺňa existujúca zástavba, a rekonštrukcie nemovitostí. Predpokladal sa aj zvýšený záujem o transformáciu chat a chalúp, tj. objektov druhého bývania, na trvalé bývanie. Časť objektov individuálnej rekreácie sa využíva k trvalému bývaniu, zatiaľ však nebola zaznamenaná výraznejšia transformácia druhého bývania na prvé, i keď v budúcnosti ďalší významný podiel užívateľov takúto zmenu nevylučuje (Bičík 2001).

2.3 Životný štýl a jeho časopriestorové aspekty

Životný štýl spoločnosti, určitého národa alebo skupiny ľudí zaujíma odborníkov z rôznych oblastí – sociológov, ekonómov, urbanistov, geografov atď. Každú skupinu odborníkov však zaujíma iný aspekt životného štýlu. Ucelenejší pohľad na spôsob života podávajú sociológovia:

Podľa Sociologického slovníku (Jandourek 2001, str. 243) pojem životný štýl označuje „komplex písaných aj nepísaných noriem a identifikačných vzorcov, súhrn životných podmienok, na ktoré ľudia berú ohľad vo vzájomných vzťahoch a chovaní. Podoba životného štýlu je ovplyvnená životným cyklom, spoločenskými rolami, tradíciou. Výrazný životný štýl môže prejsť v subkultúru.“

Malý sociologický slovník (1970, str. 573) definuje životný štýl ako „súhrn životných foriem, ktoré dospeli k jednotnému výrazu a vyjadrujú tak cítenie skupiny ľudí, národa alebo celej ľudskej spoločnosti v určitom historickom okamžiku.“

Podľa Malej Československej encyklopédie (www.cojeto.cz) je životný štýl „sociologický pojem, ktorý vyjadruje typické formy chovania ľudí v spoločnosti. Vzniká zo životného spôsobu človeka a predstavuje jeho formálnu a estetickú stránku.“

Životný štýl je najlepšie pozorovateľný v jeho vonkajších prejavoch, najmä vo výstavbe miest a budov, v zariadení bytu, v chovaní ľudí, v stolovaní, v obliekaní, v stravovaní, tj. vo vecných materiálnych prejavoch. Nás geografov najviac zaujíma prejav životného štýlu ako pohyb v priestore, priestorová mobilita a rozloženie aktivít behom určitého obdobia (dňa, týždňa, roku), tj. ako typ časopriestorového chovania.

Priestor a čas sú základnými kategóriami ľudskej existencie. Inovatívny prístup ku štúdiu času, priestoru a aktivít priniesla do geografie Lundska škola (time geography) na čele s T. Hägerstrandom. Prístup sa zaoberá akciami jednotlivcov, skupín ako aj priestorovou a časovou organizáciou celého systému aktivít, a tým prezentuje prepojenie mikroúrovne jednotlivca s makroúrovňou spoločnosti (Ira 1999). Prístup Lundskej školy je základným teoretickým východiskom tejto práce.

T. Hägerstrand (1971) použil *troj-dimenzionálneho modelu* k zachyteniu pohybu jedinca v čase a priestore, pričom na čas a priestor nazerá v neoddeliteľných súvislostiach. Atribúty čas a priestor sú prostriedky, ktoré obmedzujú aktivitu jedinca (Drbohlav 1993). Podľa Hägerstranda (1971) jedinec, ktorý vstúpi narodením, či prisťahovaním do spoločnosti, ktorá je určitým spôsobom usporiadaná, veľmi skoro zistí, že celá rada potenciálne možných činností je prísne obmedzená prítomnosťou iných ľudí a sústavou kultúrnych a právnych predpisov. Životná dráha jednotlivca sa tak dostáva do *siete obmedzení*, z ktorých niektoré sú fyziologickou a fyzickou nutnosťou, iné vznikli súkromným a spoločenským rozhodnutím. Rozoznáva tri veľké skupiny obmedzení,

ktoré vstupujú v mnohých smeroch do interakcií, a ich sledovanie je niekedy obtiažne:

Obmedzenia schopností (capability constraints) sú tie, ktorými obmedzuje činnosti jedinca jeho telesná konštrukcia, alebo nástroje, ktoré ovláda. Niektoré z nich sú nezávislé na čase. Najmä potreba spať istý počet hodín v pravidelných intervaloch a potreba jesť. Obe tieto neustále vznikajúce potreby určujú sled ďalších činností. Ďalšie obmedzenia sú spôsobené vzdialenosťou.

Druhú skupinu obmedzení tvorí skupina *stykových obmedzení* (coupling constraints). Tie určujú kde, kedy a na ako dlho sa má jedinec stretnúť s ostatnými jedincami, nástrojmi, s materiálom, aby vytváral, spotrebovával, obchodoval a jednal. Medzi tieto obmedzenia možno zaradiť miesto pracoviska a pracovnú dobu, otváracie dobu v miestach nákupu, úradné hodiny na úradoch, apod.

Obmedzenia teritoriálne a správne (authority constraints) predstavujú tretí súbor obmedzení a vzťahujú sa k časopriestorovým aspektom vlády a správy. Svet je usporiadaný a rozdelený na zložky, domény. Doména predstavuje časopriestorový celok, entitu, vnútri ktorej sú veci a udalosti riadené a ovládané určitým jednotlivcom alebo určitou skupinou.

Rámec štúdia aktivít každodenného života vytvára nástroj, ktorým je možné odhaliť javy a vzťahy v každodennom živote, ktoré nesledujú iné spoločensko-vedne orientované disciplíny. Časo-priestorový prístup ponúka nástroj na systematický výskum aktivít, ich usporiadanie v projektoch, ich postupnosti, trvania a ich sociálneho a geografického zarámovania. Popisuje a analyzuje ľudský život v kontexte s fyzickým prostredím. Umožňuje lepší pohľad na komplexitu každodenného života, na prebiehajúce procesy a prehľbuje poznanie vzťahov medzi jednotlivcami, domácnosťami a fyzickým prostredím (Ira 1999).

Druhým teoretickým východiskom, z ktorého vychádzam pri hodnotení spôsobu života, je teória mestského spôsobu života, ktorá vznikla na pôde Chicagskej školy. Jej autorom je Louis Wirth (1938), ktorý považuje mesto a vidiek za dva póly ľudského osídlenia. Predpokladá, že existuje mestský a vidiecky spôsob života a špecifické druhy životných štýlov v rámci týchto kategórií. Wirth (1938) formuloval základné charakteristiky mestského spôsobu života,

ktoré sú v súčasnej dobe považované za znaky modernej spoločnosti a postupne sa rozširujú z mestského prostredia do celej spoločnosti. Táto teória vznikla na americkej pôde a postráda aj ďalšie faktory, ktorými boli zmeny v chovaní mestského obyvateľstva ovplyvnené, ako je tradícia, kultúra, politika štátu.

Ďalším dôležitým teoretickým východiskom je teória životného cyklu a druhého demografického prechodu (van de Kaa 1987). V súčasnej dobe dochádza k výrazným zmenám vo formách rodiny, domácností, partnerského spolužitia, ktoré sú sumárne označované ako druhý demografický prechod. Medzi najvýznamnejšie zmeny vo vyspelom svete je znižujúca sa miera úmrtnosti, čím sa stále viac ľudí dožíva vysokého veku, súčasne s dlhodobou nízkou úrovňou pôrodnosti má za následok stagnácie rastu počtu obyvateľstva. Príčiny možno vidieť vo vývoji spoločnosti po druhej svetovej vojne – masívny rozvoj demokracie a sociálneho štátu, rast vzdelanosti mužov aj žien a rastúci počet žien pracujúcich v platenom zamestnaní. Tento vývoj nutne poznamenal životnú filozofiu a hodnotové orientácie novo nastupujúcich generácií. Hodnoty otvorenosti životných šancí, rovnosti príležitostí, hodnoty slobody a osobnej nezávislosti, dôraz na participáciu a na osobitú cenu každého človeka v jeho individualite výrazne premenili sociálnu klímu. Rozrôzňovanie životných hodnôt a s nimi spätých životných cyklov sa začalo postupne prejavovať i v spôsoboch rodinného a partnerského spolužitia (Večerník, Matějů 1998). V súvislosti s naznačenými zmenami druhého demografického prechodu sa podstatne zmenil aj charakter jednotlivých štádií životného cyklu.

2.4 Metódy práce a výskumu

2.4.1 Hlavné metódy práce

V svojej práci používam obe hlavné vedecké prístupy, ktoré sa navzájom prekrývajú. Deduktívna metóda vychádza z teórie alebo z všeobecne formulovaného problému. Problém je pretransformovaný do hypotéz, ktoré navrhujú aké spojenie medzi premennými by sme mali nájsť, ak je naša hypotéza pravdi-

vá. Potom nasleduje zber dát (Disman 2000). Výsledkom je buď prijatie alebo zamietnutie hypotéz, ak spojenie medzi zozberanými dátami sa nepotvrdilo. Induktívna metóda začína pozorovaním, v ktorom hľadáme a nachádzame pravidelnosti, ktoré popíšeme v predbežných záveroch. Ďalšími pozorovaniami sa tieto predbežné závery overujú a výsledkom môže byť nová teória.

Prístupom, ktorý prevláda je deduktívna metóda produkcie poznávania. Vychádzam z všeobecne formulovaného problému, sú stanovené hypotézy, ktoré sa pri pozorovaní pomocou kvantitatívneho výskumu overovali. Skúmalo sa, či existuje závislosť medzi premennými. Zároveň však sú pozorované aj vzťahy a závislosti, ktoré nie sú popísané ako teória, či všeobecne formulovaný problém. Boli hľadané pravidelnosti a zákonitosti a kladené otázky ako Prečo? Umožnené to bolo aj vďaka tomu, že sa pracovalo na území, kde došlo v posledných rokoch k zmenám nie len urbanistickým, ale aj sociálnym, je stále vo vývoji a jeho zmeny nebolo možné doposiaľ dostatočne zachytiť a popísať.

Metódy, ktoré sú používané k vypracovaniu práce sú nasledujúce: zber a štúdium dostupnej literatúry a iných zdrojov informácií, zber a analýza štatistických dát, rozhovory s ľuďmi, ktorí by mohli poskytnúť užitočné informácie k tejto problematike, dotazníkové šetrenie vo vybraných sídlach zázemia Prahy a terénny výskum.

2.4.2 Prípadová štúdia životného štýlu v prímestskej oblasti Prahy

Problémom, ktorý som mala za cieľ pomocou dotazníkového šetrenia objasniť bol životný štýl obyvateľov v zázemí s dôrazom na každodenné činnosti a pohyb v priestore vo vzťahu k ich sociálnej štruktúre. Predpokladala som, že existujú rozdiely v životnom štýle medzi novými a starými rezidentami v suburbánných sídlach. Vzhľadom k definovanému cieľu dotazníkového šetrenia bol sformulovaný súbor pracovných hypotéz a otázok.

Pracovné hypotézy:

- Čím drahšia nová výstavba v sídle bola realizovaná, tým väčšia pravdepodobnosť, že životný štýl nových a pôvodných rezidentov bude odlišnejší.

- Najvýraznejšie rozdiely v životnom štýle nových a starých rezidentov budú v spôsobe trávenia voľného času, v započatí a dĺžke pracovnej doby.
- Dominantným spôsobom dopravy nových rezidentov je osobná automobilová doprava a naopak veľmi málo využívajú prímestskú hromadnú dopravu.
- Čím lacnejšia výstavba neoddelená významnou hranicou od pôvodnej (staršej) zástavby, tým vyššia pravdepodobnosť, že zmeny v sídle budú vnímané kladnejšie (priaznivejšie) u pôvodného obyvateľstva.

Pracovné otázky:

- Aké sú hlavné rozdiely v životnom štýle nových a starých rezidentov?
- Nakoľko závisí odlišný životný štýl pôvodných a novo prisťahovaných obyvateľov od ich demografickej a sociálnej štruktúry?
- Existuje závislosť medzi dostupnosťou do Prahy a životným štýlom obyvateľov, alebo je väčšia závislosť podľa toho o aký typ výstavby sa jedná?
- Ako hodnotia samotní obyvatelia zmeny v sídle?

Cieľom bolo zostaviť dotazník tak, aby bolo možné využiť metódu analýzy každodenných činností človeka, ktorá sa snaží o podchytenie komplexity vzorcov aktivít každodenného života jednotlivcov za účelom zistenia podrobností a rozdielností medzi jednotlivcami. Pod pojmom vzorec aktivity každodenného života chápeme individuálne pravidelné postupy a zvyky. Získať informácie k tejto analýze je možné na základe metódy výpovedí, v rámci ktorej aktivity za určité obdobie v minulosti sú pripomínané a zaznamenávané s čo najväčšou presnosťou vo vzťahu k času a lokalizácií (Ira 1999).

Vzhľadom na cieľ výskumu bolo potrebné zvoliť vhodnejší zber dát medzi štandardizovaným rozhovorom a dotazníkom. Obe metódy majú svoje výhody, ale aj svoje úskalia. Po zhodnotení hlavných výhod a nevýhod som sa rozhodla pre dotazníkové šetrenie. Hlavnými dôvodmi pre tento výber je, že ide o vysoko efektívnu metódu, ktorá je schopná postihnúť veľký počet jedincov

v relatívne krátkom čase (jedinci boli dotazovaní na to, ako vyzeral ich typický pracovný deň v mesiaci november). Dotazníky (viz príloha XXVI) boli rozdané osobne a osobne zozberané, aby sa tým zvýšila návratnosť. Na to, aby dotazníkové šetrenie bolo čo najviac úspešné, bolo nutné dodržať nezbytnosti ako je dostatok miesta pre odpovedi, primeraná dĺžka dotazníka a doprovodný dopis, ktorý vysvetľoval účel a cieľ výskumu, užitočnosť pre respondentov.

Aby nám dotazníkové šetrenie poskytlo najvierohodnejšie informácie, ktoré nám môžu potvrdiť, či vyvrátiť hypotézy, bolo potrebné osloviť obyvateľov nových i pôvodných. Dotazníkové šetrenie bolo prevedené na vzorke populácie, ktorá bola vybraná pokusom o náhodný výber. Náhodný výber je taký výber, v ktorom každý člen populácie má rovnakú pravdepodobnosť, že bude vybraný do vzorky. Navyše náhodná vzorka reprezentuje známe i neznáme vlastnosti populácie (Disman 2000). Zachovanie pravidiel náhodného výberu vyžaduje značné skúsenosti, navyše je potrebné mať presný register obyvateľstva, či domácností. V tomto prípade to však nebolo možné, pretože nie všetci noví rezidenti v sídlach majú aj miesto svojho trvalého bydliska.

V každom sídle, v ktorom bolo uskutočnené dotazníkové šetrenie, bolo rozdanych 50 dotazníkov do domácností. Domácnosti boli vybrané na základe kľúča: počet domov v sídle (u staršej zástavby sa vychádzalo z počtu domov pri sčítaní v roku 1991, u novej zástavby z počtu nových domov vystavených po roku 1991), ktorý sa vydolí počtom dotazníkov, ktoré mali byť rozdane. Pomer medzi oslovenými novými a starými domácnosťami rezidentov bol 1:1, tj. 25 dotazníkov v sídlach bolo adresovaných novým a 25 starým rezidentom. Výber konkrétneho člena domácnosti, ktorý vyplnil dotazník, bol ponechaný na samotnej domácnosti.

Vzhľadom k nižšej návratnosti dotazníkov než je tomu u rozhovoru, bolo rozdanych 50 dotazníkov (predpokladala sa návratnosť 30-35 dotazníkov) v každom sídle. Pri rozdávaní dotazníkov sa určil čas, v ktorom mali byť zozbierané, resp. po dohode bola zanechaná frankovaná obálka. Vo vopred určenom čase sa vyplnené dotazníky zberali späť. Ak respondent v stanovenom a dohodnutom čase nebol doma, aby dotazník odovzdal, zanechala sa mu „u-

pomienka“ s náhradným termínom zberu dát. Ak ani pri druhom kole zberu dát, nebol dotazník odovzdaný, bola zanechaná frankovaná obálka.

Po zhotovení dotazníka bol realizovaný predvýskum, ktorý je vlastne testom pre techniku zberu dát, pre ktorý sme sa rozhodli. Pripravený dotazník bol rozdáný 10 respondentom. Cieľom bolo zistiť, či sú všetky otázky v dotazníku zrozumiteľné, či boli pochopené u všetkých jednotlivcov rovnako a vyvarovať sa ďalších omylov. V dotazníku následne došlo k niekoľkým úpravám.

Samotný zber dát prebiehal v 3 sídlach, ktoré zastupovali 3 typy suburbánnych oblastí, na základe formy výstavby, polohy vnútri aglomerácie a predpokladanej sociálnej skladby novo prisťahovaných obyvateľov:

1 typ: zástupcom bola zvolená obec Příšimasy

- prevažne svojpomocná výstavba, tj. jednotlivé časti domu sú odoberané od rozdielnych dodávateľských firiem, alebo výstavba daná ako zákazka malej stavebnej firme
- periférna poloha vnútri aglomerácie
- stredná sociálna vrstva obyvateľstva – prevažne stredoškolsky vzdelaní obyvatelia, resp. mladí vysokoškolsky vzdelaní, ktorí si túto lokalitu vybrali hlavne z rodinných dôvodov

2 typ: zástupcom bola zvolená mestská časť Prahy – Kolovraty

- výstavba developerskej firmy – typové domy (rodinné domy, rádové domčeky, popr. bytová výstavba) prevažne na veľmi malých pozemkoch
- priemerná poloha, t.j. poloha s relatívne dobrou dostupnosťou do centra (väčšinou v rámci PID)
- vyššia stredná vrstva, ktorá uprednostňuje bývanie v zázemí

3 typ: zástupcom bola zvolená obec Líbeznice

- drahšia výstavba (väčšie parcely, atypická architektúra domu, domy s viac ako štyrmi obytnými miestnosťami, vysoko opložené rodinné domy)
- atraktívna poloha, prevažne v blízkosti zelených plôch a s kvalitnou technickou infraštruktúrou
- vyššia stredná vrstva a vysoká vrstva obyvateľstva

3 SOCIÁLNE PROSTREDIE A ŽIVOTNÝ ŠTÝL OBYVATEĽOV V SUBURBÁNEJ ZÓNE PRAHY

Hlavná časť práce je sústredená do tretej kapitoly. Cieľom tejto kapitoly je objasnenie vzťahu štruktúry obyvateľstva a spôsobu života. Prvá časť kapitoly je venovaná štruktúre obyvateľstva zázemia Prahy ako celku. V druhej časť kapitoly je uvedená základná charakteristika sídel Píšimasy, Kolovraty a Líbeznice z hľadiska štruktúry obyvateľstva, vývoja migrácie a domového a bytového fondu od začiatku 90tych rokov. Samostatná kapitola bude venovaná zhodnoteniu štruktúry migrantov do/zo sídel v období 1992-2002 z dát získaných z Českého štatistického úradu. Posledná časť kapitoly je venovaná hodnoteniu a interpretácii výsledkov z dotazníkového šetrenia uskutočneného na prelome novembra a decembra roku 2003 v troch sídlach v zázemí Prahy.

Zázemie Prahy je zjednodušene vymedzené pre analýzu sociálnej štruktúry obyvateľstva ako okresy Praha-východ a Praha-západ. Zázemie Prahy vo svojich všeobecných úvahách o suburbanizácii a spôsobe života v suburbiách chápem skôr ako oblasť intenzívnych denných kontaktov medzi spádovým územím a jadrom mesta. Takto vymedzené územie zázemia Prahy zahrnuje aj sídla ďalších stredočeských okresov a naopak niektoré sídla z prímestských okresov Prahy vylučuje. Vymedzenie na základe dochádzky do práce a za službami je presnejšie, ale je dynamické v čase a obtiažne hodnotiteľné z hľadiska dát produkovaných štatistikou.

Pod sociálnou štruktúrou, ktorá bude hodnotená v zázemí Prahy mám na mysli vekovú štruktúru (zastúpenie hlavných vekových kategórií), štruktúru obyvateľstva na základe rodinného stavu, vzdelanostnú štruktúru (zastúpenie hlavných vzdelanostných kategórií), zloženie obyvateľstva podľa ekonomickej aktivity, národnostnú a náboženskú štruktúru obyvateľstva. Výber hodnotených charakteristík v sociálnej štruktúre zázemia vychádzal zo štúdií o súčasných rozdieloch medzi mestským a vidieckym obyvateľstvom, zo štúdií, popisu a charakteristík nových suburbánnych obyvateľov a z definícií životné-

ho štýlu a faktorov, ktoré ho ovplyvňujú. Výber charakteristík bol ovplyvnený aj produkciou dát zo štatistiky.

Procesy a zmeny, ktorými je zázemie Prahy v súčasnosti výrazne ovplyvnené sú spôsobené z veľkej miery migráciou. Z tohto dôvodu je pozornosť venovaná migračným pohybom v zázemí, štruktúre nových migrantov a zdrojom a cieľom migrantov prichádzajúcich do zázemia.

Medzi zázemím a jadrom, ktoré sú prepojené intenzívnymi dennými kontaktmi, nemožno hľadať hrubú dichotómiu jadro-zázemie. V rade charakteristík štruktúry obyvateľstva a domácností sa rozdiely medzi jadrom a jeho zázemím stierajú. Dochádza ku zmenám v úrovni vzdelanosti, štruktúre zamestnanosti, veľkosti domácností i v príjmoch obyvateľov v zázemí. Existujú však rozdiely medzi jadrom a jeho zázemím, ktoré ostávajú. Medzi charakteristiky tohto druhu možno uviesť napríklad hustotu zaľudnenia, podiel rodinných domov na celkom počte domov, počet pracovných príležitostí na obyvateľa a pod.

3.1 Sociálna štruktúra zázemia Prahy

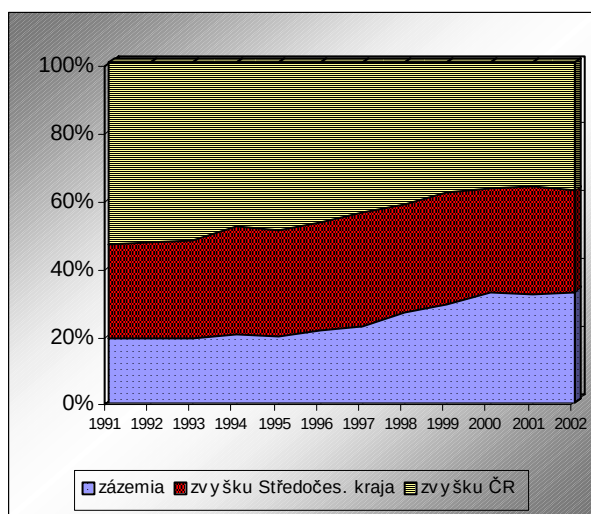
Sociálna štruktúra obyvateľstva je ovplyvnená prirodzenou menou, migračnými pohybmi obyvateľstva, demografickými, sociálnymi a ekonomickými procesmi pôsobiacimi v spoločnosti. V populačnom vývoji Českej republiky možno pozorovať dlhodobu nízku úroveň plodnosti, v dôsledku čoho dochádza k rastu strednej dĺžky života a k prehĺbovaniu procesu demografického starnutia. K zmenám dochádza vo formách partnerského spolužitia a posune veku pri uzatváraní prvého manželstva a pôrodu prvého dieťaťa. Mení sa pohľad na klasické fungovanie rodiny a čoraz viac žien dáva prednosť realizácii sa v zamestnaní.

3.1.1 Migrácia v zázemí Prahy

Na zmeny v sociálnej štruktúre v zázemí Prahy má veľký vplyv, okrem menovaných prebiehajúcich procesov v spoločnosti, hlavne migračné pohyby medzi Prahou a jej zázemím. Po ukončení komunistickej bytovej politiky

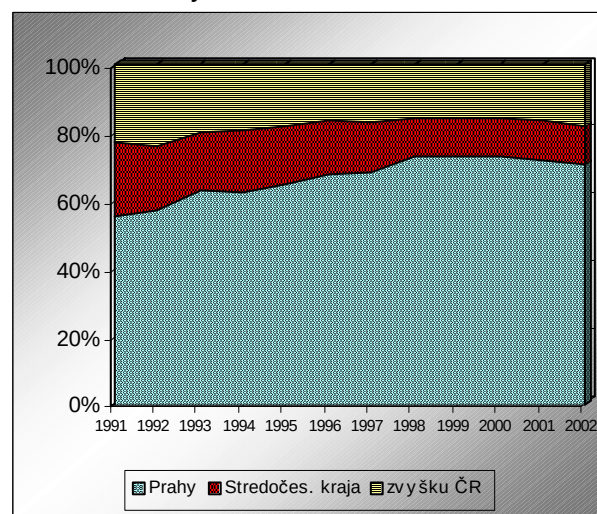
a strediskovej sústavy, ktorá preferovala iba strediskové obce a vystavila ne-strediskové obce k úpadku, sa migračné pohyby zmenili. Neustále sa zvyšuje počet tých, ktorí preferujú bývanie v zázemí centra, ale čo je dôležité, aj tých, ktorí si to môžu dovoliť. Na začiatku 90. rokov 18,6 % emigrujúcich z Prahy smerovalo do jej najbližšieho zázemia a až 53,6 % do zvyšku ČR mimo územie Stredočeského kraja (viz graf 1). Na konci 90. rokov je však situácia iná. Zvýšil sa podiel vysťahovaných do najbližšieho zázemia ale aj do širšieho zázemia, vymedzeného ako okresy Stredočeského kraja, a to na úkor poklesu podielu vysťahovaných do zvyšku ČR. Významné je, že sa zvýšil nie len relatívny podiel, ale aj absolútny počet vysťahovaných z Prahy do jej zázemia. (nárast z 1 900 vysťahovaných z Prahy do jej najbližšieho zázemia v roku 1991 na 4 856 v roku 2002). Celkový počet vysťahovaných do zvyšku územia mimo Stredočeský kraj mal v 90. rokoch kolísavý charakter okolo hranice 5tis. za rok.

Graf 1. Vysťahovaní z Prahy
v období 1991-2002



Zdroj: Pohyby obyvatelstva 1991-2002

Graf 2. Pristťahovaní do zázemia
Prahy v období 1991-2002



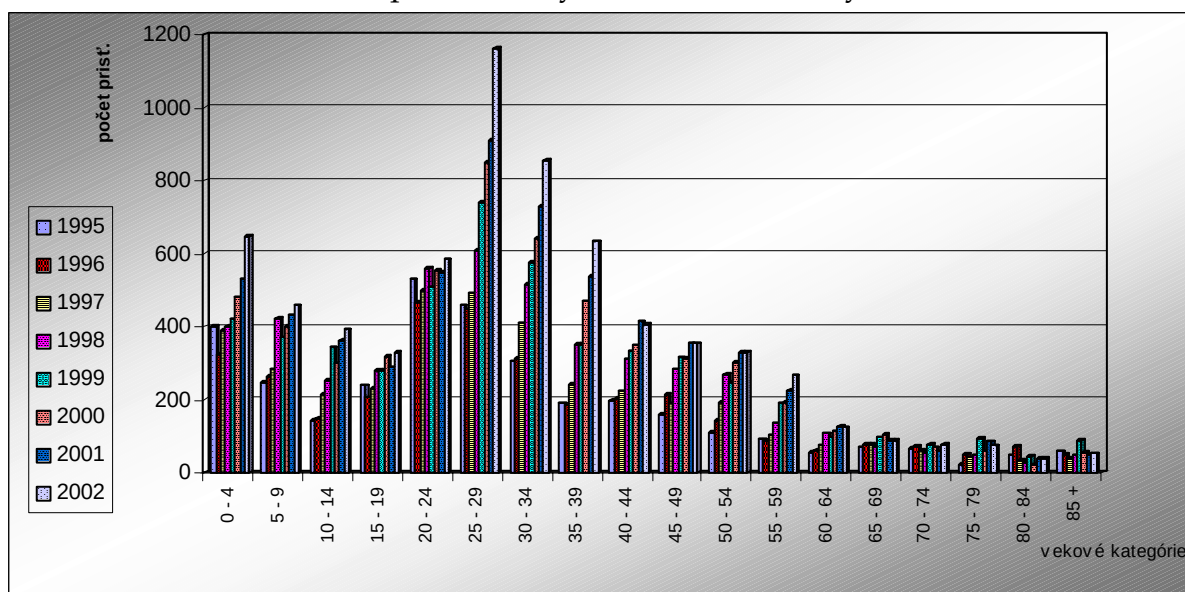
Zdroj: Pohyby obyvatelstva 1991-2002

Okresy Praha-východ a Praha-západ v druhej polovici 90tych rokov zaznamenávajú nárast, i keď spočiatku pozvoľný, počtu prisťahovaných. Najvýraznejší podiel na tomto náraste mal od začiatku 90. rokov narastajúci počet prisťahovaných z Prahy (viz graf 2), čím sa neustále zvyšoval aj ich podiel na celkovom počte prisťahovaných, a to na úkor tangenciálnych migračných pohybov (Ouředníček 2003)

v rámci Stredočeského kraja a prisťahovaných zo zvyšku ČR (i keď od konca 90. rokov počet prisťahovaných aj z týchto území stúpa).

Okrem okresov Praha - západ a Praha - východ, ktoré vytvárajú spolu s hlavným mestom oblasť intenzívnych denných kontaktov, sa výraznejšie suburbanizačné tendencie prejavili aj v ďalších okresoch Stredočeského kraja, ako napríklad Kolín, Kladno a Beroun. Podobne ako v okresoch Praha - západ a Praha - východ, tam boli zaznamenané vyššie migračné zisky. Praha má už od roku 1992 s prímestskými okresmi Praha-západ a Praha-východ záporné saldo migrácie a migračná bilancia Prahy s týmito okresmi sa stále zhoršuje. V druhej polovici 90. rokov mala Praha záporné migračné saldo takmer so všetkými okresmi Stredočeského kraja. V roku 2000 v Prahe úbytok migráciou so Stredočeským krajom činil takmer 5 tis. osôb, hlavne z dôvodu poklesu počtu prisťahovaných osôb (Pavlík a kol. 2002).

Graf 3. Veková štruktúra prisťahovaných do zázemia Prahy v období 1995-2002



Zdroj: Pohyby obyvateľstva 1995-2002

V zázemí Prahy od druhej polovice 90. rokov možno sledovať nárast počtu prisťahovaných vo všetkých vekových kategóriách (výnimkou je len veková kategória 80-84 rokov). V posledných rokoch sa však prejavila zvýšená preferencia o bývanie v zázemí hlavne u obyvateľov stredného veku (25-40 ročných). Počet prisťahovaných vo veku 25-40 rokov sa v druhej polovici 90. rokov zdvojnásobil. Najpočetnejšou vekovou skupinou s 1 160 prisťahovanými v roku

2002 je veková kategória 25-29 ročných. Výrazný absolútny nárast prisťahovaných možno zaznamenať aj u detskej zložky (hlavne vo vekovej kategórii 0-9 rokov). Migráciu stredného veku obyvateľstva do zázemia je možné vysvetliť zmenami v bytovej politike. Po ukončení komunistickej bytovej politiky, ktorá preferovala v prideľovaní bytov mladých, sa na začiatku 90. rokov ocitli v situácii, kedy sa o svoju bytovú otázku musia postarať sami, nie štát. Štát navyše preferoval bývanie v novej výstavbe panelových sídlisk. Preferencie po bývaní v zázemí pred bývaním v sídliskách boli zaznamenané aj za doby komunizmu, ale väčšine obyvateľstva nebolo prístupné z dôvodov vysokej finančnej náročnosti a nedostatku stavebného materiálu.

Zatiaľ čo celkový počet prisťahovaných sa vo všetkých vekových kategóriách zvyšoval, podiel niektorých vekových kategórií sa znížil na úkor vyššieho nárastu podielu v prisťahovaných v inej vekovej kategórii. Výrazný pokles podielu prisťahovaných do zázemia bol zaznamenaný predovšetkým vo vekovej kategórii 20 až 24 ročných (pokles z 18,3 % v roku 1995 na 8,5 % v roku 2002), i keď ich absolútny počet skôr stagnuje na hranici okolo 530 prisťahovaných za rok. Súvisí to s výraznejším nárastom podielu prisťahovaných hlavne vo veku 25-40 ročných a 50-54 ročných, ktoré majú prístup k tomuto bývaniu a preferujú ho.

V zázemí Prahy sa prejavuje selektívny charakter rezidenčnej suburbanizácie vo výbere lokalít, ktoré zasiahla. V polovici 90tych rokov šlo len o 43 lokalít na území okrajových častí Prahy, kde prebiehala komerčná výstavba rodinných domov. Z toho 13 lokalít bolo na území Prahy, 12 lokalít v okrese Praha-východ a 18 lokalít na území okresu Praha-západ (Ptáček, 1998). Tieto počty lokalít výstavby sú uvedené pre predstavu o intenzite rezidenčnej suburbanizácie v polovici 90tych rokov. Až v druhej polovici 90tych rokov došlo k nárastu intenzity tohto procesu, čo sa prejavilo aj na migračných prírastkoch sídel v zázemí Prahy. V súčasnosti výstavba rodinných domov prebieha vo viacerých lokalitách a je len málo sídel, ktoré by tento prebiehajúci proces nejakým spôsobom nezasiahol a neovplyvnil.

Sledovať migráciu obcí v zázemí Prahy sa dá niekoľkými možnými spôsobmi – sledovaním absolútneho migračného prírastku, sledovaním počtu pri-

sťahovaných do obce a sledovaním hrubej miery migračného prírastku, ktorý zohľadňuje aj veľkosť obcí z hľadiska počtu obyvateľov a tým, aký vplyv má migračný prírastok na zmene sociálneho prostredia. Všetky tieto tri možné sledovania majú svoj význam a poskytnú nám rôzne výsledky. Pre určenie hlavných lokalít, ktoré boli najviac ovplyvnené suburbanizáciou, som sa najväčšiu váhu rozhodla dať práve migračnému prírastku, ktorý nám vyjadruje rozdiel medzi počtom prisťahovaných a vysťahovaných, teda nezohľadňuje len to, či sa do danej obce niekto prisťahoval, ale či dochádza k celkovému prírastku, alebo úbytku obyvateľstva migráciou. Intenzita migračného prírastku obcí v zázemí Prahy je vyjadrená graficky (viz príloha XIX).

Ako najatraktívnejšie lokality práve podľa celkového migračného prírastku medzi rokmi 1991 – 2001 sa ukazujú jednoznačne lokality, ktoré zahrnujú veľkú časť južného, juhozápadného a západného zázemia Prahy. Ostatné lokality sú usporiadané skôr mozaikovito. Vysoké prírastky nájdeme na okraji administratívnych hraníc a v blízkom zázemí Prahy. Negatívne sa vzdialenosť od hlavného mesta prejavuje najmä u lokalít v severnej časti zázemia Prahy, kde sú zaznamenané častejšie aj migračné úbytky. Vyššie migračné prírastky v týchto lokalitách majú hlavne obce, ktoré ležia pri administratívnej hranici hlavného mesta.

Zvláštnu formu rezidenčnej suburbanizácie predstavuje transformácia chát a chalúp na trvalé bývanie (Sýkora 2001b). Predpokladala sa vyššia miera premien tohto druhého bývania na trvalé bývanie. Tento trend bol však nevýrazný a naďalej klesá. Nie všetky rekreačné objekty sú totiž vhodné pre transformáciu na trvalé bývanie. Táto zvláštna forma rezidenčnej suburbanizácie sa týkala prevažne ľudí v dôchodkovom veku, ktorí majú vzťah k územiu, pretože tu trávili voľný čas a k zmene bydliska ich podnietili jednak ekonomická situácia a bytová politika v hlavnom meste (prenechali byť mladým alebo ho prenajali), na strane druhej zasa kvalitnejšie a kludnejšie prostredie pre aktívne starnutie v týchto lokalitách.

Celkový migračný prírastok obcí nie je celkom objektívny a nemusí nutne vypovedať o prebiehajúcom, či neprebíhajúcim procese suburbanizácie, teda o jeho atraktivite, či naopak. Ako príklad možno uviesť obec Velké Přílepy, ktorá má celkový migračný prírastok v skúmanom období záporný. Ide však

o obec, kde už v polovici 90tych rokov prebiehala výstavba rodinných domov. V tej dobe bola výstavba sústredená len do niekoľkých lokalít v zázemí Prahy, takže Velké Přílepy boli jednou z prvých lokalít. Šlo však o známu spoločnosť H-SYSTEM, ktorá svoju výstavbu nakoniec nedokončila. Medzičasom tam prebehla výstavba prevažne rádových rodinných domov inou spoločnosťou, ktorá je už z veľkej časti dokončená. Rodinné domy zo spomínanej nedokončenej výstavby sa postupne dostavujú a ukončujú. Navyše je v obci vymedzená aj ďalšia lokalita na výstavbu. Takže na základe záporného migračného prírastku obec Velké Přílepy nemožno zahrnúť do obcí neatraktívnych a nezasiahnutých procesom rezidenčnej výstavby.

Ako už bolo povedané, suburbanizačný proces je selektívny vo výbere lokalít, ktoré zasiahne. Veľmi dôležitá je atraktivita danej lokality. Najčastejšie sa jedná o atraktivitu prírodného prostredia. Veľmi dôležitá pre budúci rozvoj je aj kvalitná technická a občianska infraštruktúra. Preferované sú obce, kde existuje základná technická infraštruktúra a súčasne sú v mieste dostupné základné služby pre obyvateľstvo (Perlín 2002). Počet obcí, ktoré si doplnili technickú infraštruktúru v zázemí Prahy sa po roku 1989 zvýšil, u ostatných je to len otázkou blízkeho časového horizontu. Často k tomu napomohol investor, ktorý v danej lokalite chcel uskutočniť výstavbu rodinných domov, či iný investičný zámer, a bol si vedomí dôležitosti kvalitnej technickej infraštruktúry pre prilákanie svojich zákazníkov, budúcich vlastníkov rodinných domov. Ďalším dôležitým faktorom je funkčná spätosť územia s hlavným mestom (dochádzka do práce a za službami), s čím súvisí dobrá dopravná dostupnosť hlavného mesta. Kvalitná prímestská doprava s vysokou frekvenciou do jadra môže pozitívne ovplyvniť rozhodnutie pre bývanie v sídle potenciálne nových rezidentov. Napomôcť obci môže aj aktivita starostu, či iných predstaviteľov obce.

3.1.2 Veková štruktúra a rodinný stav obyvateľov v zázemí Prahy

Štruktúra obyvateľstva podľa veku a pohlavia sa považuje za základnú charakteristiku pri štúdiu demografických procesov, nakoľko väčšina z nich sa prejavuje v populácii diferencovane podľa pohlavia a veku. Súčasný regionálne

štruktúry obyvateľstva sa bezprostredne viažu na ich vývoj v minulosti. Súčasná veková štruktúra je výsledkom populačných procesov za posledných rokov a bude priamo vplývať na priebeh týchto procesov ešte nasledujúcich mnoho rokov. Po relatívnej stabilizácii úrovne úmrtnosti sa veková štruktúra formuje predovšetkým pod vplyvom diferencovanej pôrodnosti.

Česká republika patrí medzi krajiny, v ktorých sa, v dôsledku dlhodobej nízkej úrovni plodnosti a rastúcej strednej dĺžky života, rozvíja a prehĺbuje proces demografického starnutia obyvateľstva, t.j. mení sa zastúpenie hlavných vekových skupín v populácii. Starnutie obyvateľstva je charakteristické i trvalým rastom priemerného veku a indexu starnutia. Výraznou zmenou vo vývoji vekovej štruktúry v 90tych rokoch bol úbytok absolútneho počtu a zmenšenia podielu detí vo veku do 14 rokov. Podiel detskej zložky klesol na najnižšiu úroveň v celej histórii osídlenia územia dnešnej Českej republiky (Pavlík a kol. 2002). Tieto skutočnosti je potrebné brať v úvahu aj pri hodnotení vekovej štruktúry obyvateľstva v zázemí Prahy.

Tab. 1. Veková štruktúra a index starnutia pri sčítaní v roku 1991 a 2001

	1991			index starnutia	2001			index starnutia
	0 – 14	M 15-59 Ž 15-54	M 60+ Ž 55+		0 – 14	15-59	60+	
ČR CELKEM	21,0	58,5	20,5	97,5	16,5	65,3	18,2	110,6
Středočeský kraj	20,4	57,9	21,7	106,1	16,3	65,1	18,6	114,4
Praha-západ	19,6	57,4	23,0	117,1	16,6	65,2	18,0	108,2
Praha-východ	20,3	57,3	22,3	109,9	16,0	65,5	18,4	115,1
Hl. mesto Praha	18,5	57,5	24,0	129,9	13,4	65,8	20,7	154,4

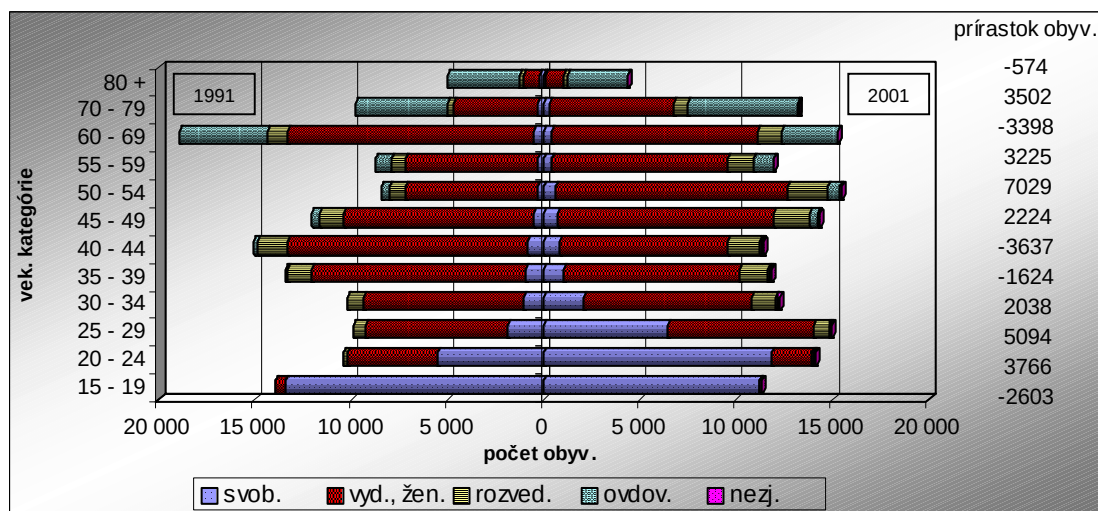
Zdroj: SDLB 1991, 2001

V najbližšom zázemí Prahy, definovanom ako okresy Praha – východ a Praha – západ, možno pozorovať úbytok počtu aj pokles podielu detskej a poproduktívnej zložky obyvateľstva a nárast absolútneho počtu i podielu obyvateľov v produktívnom veku (viz tab 1). Veková štruktúra, rozdelená na tri hlavné kategórie, týchto dvoch okresov sa pri sčítaní v roku 2001 priblížila vekovej štruktúre Českej republiky a Stredočeského kraja, ktoré sú na veľmi podobnej úrovni.

Index starnutia sa v súvislosti s prebiehajúcimi procesmi starnutia obyvateľstva zvýšil. Najvýraznejšie sa to prejavuje na národnej úrovni, pretože zahr-

nuje celé územie štátu, spolu s tými, kde je najnepriaznivejšia veková štruktúra. Naproti tomu Stredočeský kraj a hlavne okresy Praha-východ a Praha-západ práve svojou v súčasnosti atraktívnou polohou získavajú migračnými pohybmi hlavne obyvateľstvo v produktívnom, poprípade v predproduktívnom veku, čo ich vekovú štruktúru nezhoršuje natoľko, ako v emigračných oblastiach na území štátu.

Graf 4. Rodinný stav obyvateľov podľa vekových kategórií v zázemí Prahy v roku 1991 a 2001



Zdroj: SDLB 1991, 2001

Vo vekovej pyramíde obyvateľov zázemia Prahy starších než 15 rokov možno identifikovať v roku 1991 dva významné zárezy nižšieho počtu obyvateľov. Okolnosti, ktoré ovplyvnili počty jednotlivých vekových kategórií na území celej ČR je nutné hľadať v histórii ČR. Prvý „zárez“ vekových kategórií 50-59 ročných predstavujú slabšie populačné ročníky tridsiatych rokov, kedy nízka natalita bola spôsobená jednak hospodárskou krízou v tridsiatych rokoch, ale aj nástupom slabších populačných ročníkov narodených počas prvej svetovej vojny. Počas nacistickej okupácie a po druhej svetovej vojny sa pôrodnosť opäť zvýšila a deti narodené v tomto období pri sčítaní v roku 1991 tvoria silnejšie populačné ročníky 30-49 ročných. Po legalizácii interrupcie v roku 1958 pôrodnosť opäť poklesla. Tento pokles počtu narodených možno identifikovať ako druhý „zárez“. Významný nárast pôrodnosti predstavujú 70. roky. Deti narodené v 70. rokoch počas 90tych rokov vstupujú do veku ekonomickej aktivity.

V roku 2001 možno pozorovať posun zastúpení jednotlivých vekových kategórií do vyšších vekových skupín. Prejavuje sa aj nižšia pôrodnosť v 80tych rokoch, ktorá v 90tych rokoch dosahuje historického minima. Pri sčítaní v roku 2001 podiel obyvateľov vo veku 25-29 ročných je vyšší než bol ich podiel pred desiatimi rokmi, tj. vo veku 15-19 ročných. To isté platí aj ďalších vo vekových kategóriách 30-44 ročných v roku 2001. To poukazuje, že vyšší počet prisťahovaných do zázemia v týchto vekových kategóriách sa odráža aj v zastúpení jednotlivých vekových zložiek v štruktúre zázemia ako celku.

Posun veku do vyššej vekovej kategórie v dobe uzatvorenia prvého manželstva, zmeny vo formách partnerského spolužitia, tj. nárast podielu neformálneho spolužitia, ktoré nie sú právne uznané, sú celospoločenské trendy. Zmeny v rodinnom stave v jednotlivých vekových kategóriách, ktoré so sebou prinášajú, možno pozorovať aj v zázemí Prahy (viz graf 4). Nárast počtu aj podielu slobodných je markantný hlavne vo vekovej skupine 20-24 ročných a 25-29 ročných (v roku 2001 je podiel slobodných vo veku 25-29 ročných 43 % oproti roku 1991, kedy ich podiel bol len 19 %). Zvýšil sa aj počet a podiel rozvedených obyvateľov o 3-4 %.

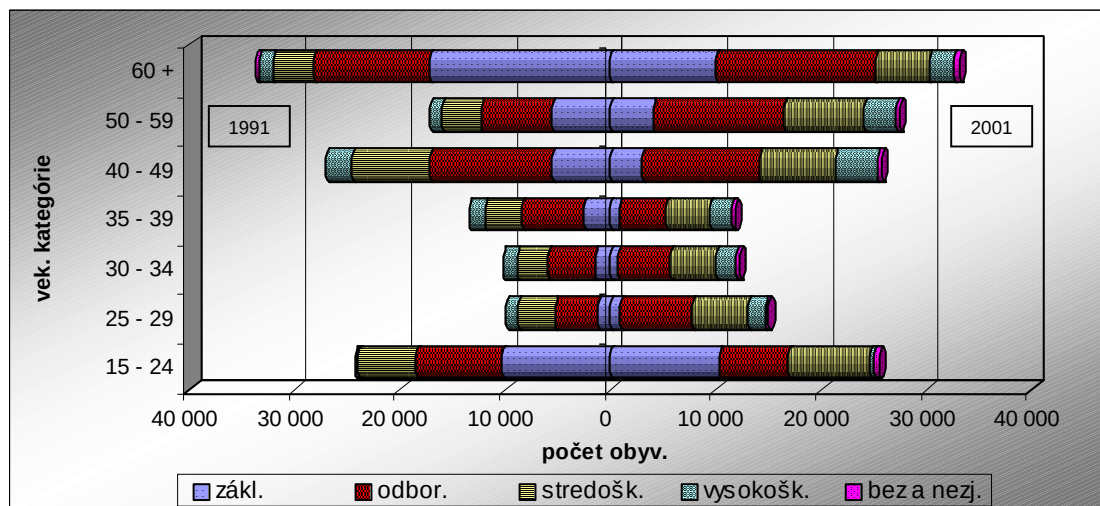
3.1.3 Vzdelanostná štruktúra obyvateľov v zázemí Prahy

V poslednom desaťročí došlo k výrazným zmenám aj vo vzdelanostnej štruktúre obyvateľstva. Výrazne sa znížilo zastúpenie obyvateľstva so základným vzdelaním a naopak došlo k nárastu podielu obyvateľstva so vzdelaním stredoškolským, odborným a vysokoškolským. Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne je charakteristickým trendom v celej Českej republike. Zázemie Prahy malo na začiatku 90. rokov nižšiu úroveň vzdelanosti než Praha, tj. zázemie malo o 10 % vyšší podiel obyvateľov starších ako 15 rokov s ukončeným základným vzdelaním a o 10 % nižší podiel s ukončeným vysokoškolským vzdelaním než hlavné mesto. Vzdelanostná úroveň zázemia však bola o trochu vyššia než úroveň Stredočeského kraja.

K výraznejšiemu nárastu úrovne vzdelanosti počas 90. rokov došlo u okresov Praha-východ a Praha-západ než u samotnej Prahy, čo úzko súvisí

s ich rozdielnym východným stavom. Vzdelanostná úroveň pri sčítaní v roku 2001 je však stále na vyššej úrovni u hlavného mesta Prahy. Aký vplyv na zvýšenie úrovne vzdelanosti v jednotlivých sídlach zázemí mala imigrácia do zázemia závisí od počtu a dosiahnutej vzdelanostnej úrovne prisťahovaných a ich podiele na celkovej populácii sídla.

Graf 5. Vzdelanostná štruktúra obyvateľov v zázemí Prahy podľa vek. kategórií pri sčítaní 1991 a 2001



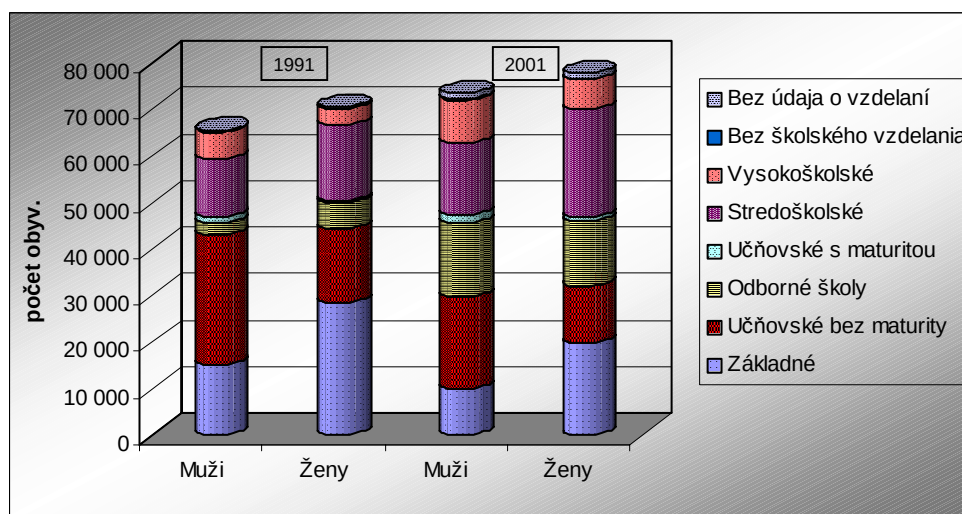
Zdroj: SDLB 1991, 2001

Počet prisťahovaných a migračný zisk obyvateľov vo veku 25-40 ročných bol natoľko významný, že sa prejavil, i keď v malej miere, vo zvýšení podielu obyvateľov v strednom veku pri sčítaní v roku 2001 v zrovnaní so sčítaním v roku 1991. Zaujímalo ma, v ktorých vekových kategóriách sa najviac zvýšila vzdelanostná úroveň (nárast počtu obyvateľov so stredoškolským a vysokoškolským vzdelaním), a či to odpovedá vekovým kategóriám, ktoré zaznamenali najvyššie migračné prírastky. Počet obyvateľov v zázemí sa medzi dvomi sčítaniami zvýšil o 15 tis obyvateľov (migračný prírastok za obdobie 1991-2001 bol takmer 17 tis. osôb). Najvýraznejšie sa zvýšil podiel stredoškolákov a vysokoškolákov u osôb vo veku 30-39 ročných a vo veku 50-59 ročných, čo je však spôsobené presunom silných populačných ročníkov 40-49 ročných v roku 1991, do tejto vekovej kategórie (viz graf 5). Podiel stredoškolákov ostal nezmenený a podiel vysokoškolákov dokonca mierne klesol (absolútny počet oboch kategórií vzrástol) v sledovanej vekovej kategórii 25-29 ročných. I keď vo vzdelanostnej úrovni obyvateľov, ktorí sa sťahujú do zázemia, majú vyššie zastúpenie stredoškoláci a vysokoškoláci, než je

mia, majú vyššie zastúpenie stredoškólači a vysokoškólači, než je ich podiel v zázemí ako celku, pri nízkych migračných prírastkoch nemajú veľký vplyv na celkové zlepšenie vzdelanostnej úrovne. Do značnej miery to je spôsobené aj odchodom mladých, často vzdelaných ľudí zo zázemia. Do zázemia sa nesťahujú len stredoškólači a vysokoškólači, ale aj obyvatelia s nižším vzdelaním. V Českej republike neplatí, že prístup k prostriedkom na získanie bývania (či iných finančných i nefinančných prostriedkov) úzko súvisí so vzdelaním, skôr s podnikateľským duchom a schopnosťou sa „obracat“. Preto predpoklad vyššieho podielu vyššie vzdelaných prisťahovaných obyvateľov môže byť nadhodnocovaný. Navyše časť prisťahovaných do zázemia sa nesťahovala do novej zástavby, ale zmenili svoje tzv. druhé obydlie na trvalé. Pre niektorých je zázemí Prahy nie preferenciou, ale iba východiskom, pretože preferovali bývanie v jadre, ale to bolo pre nich finančne náročné. To všetko a mnoho ďalších faktorov má vplyv na sociálnu štruktúru prisťahovaných a tým transformáciu sociálnej štruktúry zázemia ako celku.

Zmeny vo vzdelanostnej úrovni obyvateľstva v zázemí Prahy sa týkajú oboch pohlaví, tj. žien aj mužov. Existujú však rozdiely v zastúpení jednotlivých úrovní vzdelania medzi mužmi a ženami pri oboch sčítaniach (viz graf 6). Súvisí to s postavením žien v rodinách, chápaním jej role matky v spoločnosti a tým ich zapájanie do vzdelávacieho procesu v minulosti. Nazeranie na úlohu žien v spoločnosti sa zmenilo, ich postavenie vo vzdelávacom procese je rovnocenné s mužmi, ale výraznejšie rozdiely v celkovom zastúpení žien v jednotlivých typoch dosiahnutej úrovni vzdelanosti budú ešte zotrvávať. Dôvody sú zrejmé, tj. nemožnosť zvýšiť úroveň vzdelanosti žien vo vyšších vekových kategóriách, ktoré tvoria významný podiel hlavne v zastúpení žien so základným vzdelaním.

Graf 6. Vzdelanostná štruktúra obyvateľov v zázemí Prahy podľa pohlavia pri sčítaní 1991 a 2001



Zdroj: SDLB 1991, 2001

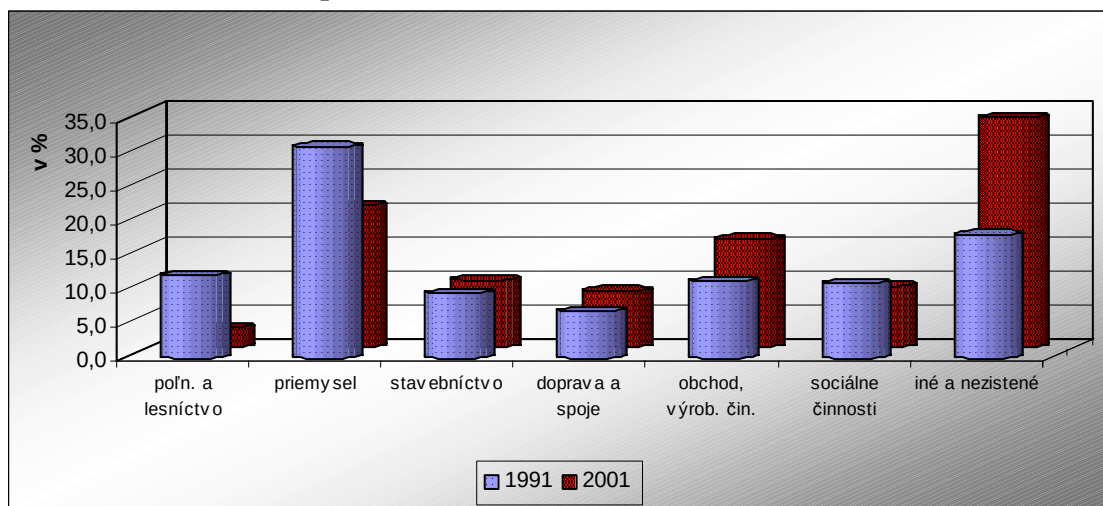
V zázemí hlavného mesta došlo k výraznému poklesu počtu i podielu obyvateľstva s najvyšším dosiahnutým vzdelaním základným a učňovským bez maturity. Zníženie počtu sa týka žien aj mužov, u zníženia počtu učňovského vzdelania bez maturity však výraznejšie zníženie je u mužov. U oboch pohlaví najvýraznejšie vzrástol počet obyvateľov s ukončeným vzdelaním na odborných školách. V priebehu 90tych rokov narástol počet aj podiel obyvateľov so stredoškolským (nárast o 5 %) a vysokoškolským vzdelaním (nárast o 3,5 %) u oboch pohlaví.

3.1.4 Štruktúra ekonomicky aktívnych obyvateľov v zázemí Prahy podľa odvetvia ekonomickej činnosti

V dlhodobom vývoji hospodárstva a priemyslu v Českej republike dochádza z hľadiska zamestnanosti k poklesu podielu primárneho sektoru, k poklesu podielu sekundárneho sektoru (priemysel a stavebníctvo) a k dynamickému nárastu terciárneho a kvartérneho sektoru štruktúry hospodárstva. K tomuto trendu dochádza vo všetkých vyspelých krajinách. Významné zmeny v štruktúre zamestnanosti podľa odvetvia ekonomickej činnosti (posun od primárneho ku kvartérnemu sektoru) v Českej republike nastali až po roku 1989. Zmeny je možné sledovať na všetkých hierarchických úrovniach a boli vyvola-

né transformáciou hospodárstva Českej republiky (privatizácia, liberalizácie obchodu, reštrukturalizácia, atď).

Graf 7. Štruktúra ekon. aktívnych obyvateľov v zázemí Prahy podľa odvetvia ekon. činnosti pri sčítaní 1991 a 2001



Zdroj: SDLB 1991, 2001

V odvetvovej štruktúre zamestnanosti v zázemí medzi sčítaniami v rokoch 1991 a 2001 došlo k výraznému poklesu zamestnanosti v priemysle (10 % pokles podielu) a v poľnohospodárstve a lesníctve (9,5 % pokles podielu). Najvýraznejší nárast bol zaznamenaný v kategórii iné a nezistené, ktoré zahŕňujú odvetvia služieb (peňažníctvo a poisťovníctvo, pohostinstvo a ubytovanie, verejná správa, obrana a sociálne zabezpečenie), ktoré zaznamenali v 90tych rokoch dynamický nárast počtu pracovníkov. Nárast bol zaznamenaný aj u odvetvia obchodu a výrobných činností, dopravy a spojov (i napriek poklesu na národnej úrovni) a v stavebníctve. Pokles v odvetví sociálnych činností súvisí s transformáciou a reštrukturalizáciou a problémami, s ktorými sa toto odvetvie potýka. Nárast v odvetví stavebníctva v zázemí a pokles v Prahe súvisí s pozastavením hromadnej bytovej výstavby v Prahe (výstavbe je sústredená do menších projektov vo vybraných lokalitách) a naopak oživeniu výstavby v zázemí. Podobný vývoj ako v zázemí Prahy mal aj Stredočeský kraj. Pri sčítaní v roku 2001 však Stredočeský kraj vykazoval vyšší podiel zamestnaných v priemysle (tento rozdiel je výrazný aj pri sčítaní v roku 1991) a nižší podiel zamestnaných

zamestnaných v obchode a výrobných činnostiach v zrovnaní so samotným zázemím.

3.1.5 Národnostná a náboženská štruktúra obyvateľov v zázemí Prahy

Národnostná a náboženská štruktúra nezohráva dôležitú úlohu v zázemí Prahy ako diferenciačný činiteľ obyvateľov. Zohráva však úlohu pri hodnotení životného štýlu obyvateľov, a preto je vhodné zhodnotiť aj túto časť štruktúry obyvateľstva. Na území okresov Praha-východ a Praha-západ pri sčítaní v roku 2001 žilo 94,5 % obyvateľov s českou národnosťou a 4,5 % obyvateľov s inom národnosťou. V priebehu 90tych rokov sa postavenie Českej republiky z hľadiska migrácie zmenilo. Česká republika, ktorá bola na začiatku 90. rokov emigračnou krajinou sa v 90. rokoch zmenila na tranzitnú krajinu a postupne sa mení aj na krajinu cieľovú, čo je výrazný migračný obrat. V národnostnej štruktúre zisťovanej pri sčítaní sa tieto zmeny prejavujú veľmi málo, pretože zahrnuje len obyvateľstvo s trvalým pobytom na území ČR v dobe sčítania a podmienky pre získanie trvalého pobytu sú prísne a vyžadujú legálne povolený pobyt cudzinca minimálne 10 rokov na území ČR. Príslušnosť k určitej národnosti sa navyše deklaruje na základe vlastného cítenia, čo tiež do značnej miery ovplyvňuje výsledky, napríklad u rómskej národnosti, ktorí sa k nej prevažne nehlásia.

Z legálne pobývajúcich cudzincov v zázemí Prahy v roku 2001 mali najvyššie zastúpenie obyvatelia z Ukrajiny (709 cudzincov) a Slovenska (428 cudzincov), podobne ako v zastúpení cudzincov v ČR. Počet cudzincov zistený pri sčítaní je navyše nepresné číslo, pretože zahrnuje len legálne pobývajúcich cudzincov, ktorí vyplnili sčítací arch. Zrovnania s predchádzajúcimi obdobiami nám značne komplikuje zmena migračnej štatistiky.

Otázka o náboženskom vyznaní bola zaradená do programu sčítania ľudu v roku 1991 po 40 ročnej pauze na základe medzinárodných doporučení pre sčítanie v regióne EHK. V ČR sa vymedzenie pojmu náboženské vyznanie definuje ako náboženská alebo duchovná viera bez ohľadu na to, či táto viera je či nie je

reprezentovaná organizovanou skupinou. Vzhľadom k negatívnym reakciám časti obyvateľstva na vyplňovanie tejto otázky, bolo rozhodnuté, že bude tolerované i prípadné nevyplnenie. Z týchto dôvodov je skupina „nezistené“ značná (v roku 1991 až 20 %, v roku 2001 je ich podiel nižší, len 10 %).

Medzi sčítaniami výrazne poklesol počet aj podiel veriaceho obyvateľstva. Pri sčítaní v roku 2001 sa ako veriaci deklarovalo len 22 % obyvateľstva žijúceho v zázemí Prahy, čo je znateľný pokles z 35 % v roku 1991. Zázemie Prahy patri medzi regióny v ČR, kde viera nezohráva príliš dôležitú úlohu v živote obyvateľstva, čomu nasvedčuje aj výrazne nižší podiel veriaceho obyvateľstva než je priemer celej republiky. Na celkovom počte osôb, ktoré sa prihlásili pri sčítaní k náboženskému vyznaniu sa rozhodnou mierou (99 % v roku 1991 a 89 % v roku 2001) podieľali kresťanské cirkve, najmä rímskokatolícka (87 % všetkých kresťanských veriacich). Zatiaľ čo podiel kresťanských cirkví klesol, podiel ostatných cirkví a náboženských spoločností zaznamenal nárast. Je to trend, ktorý je zaznamenaný aj na národnej úrovni. Jedná sa predovšetkým o tzv. východné náboženstvá, ktoré sa stali „módne“ v 90. rokoch a o rozšírenie radov Svedkov Jehovových.

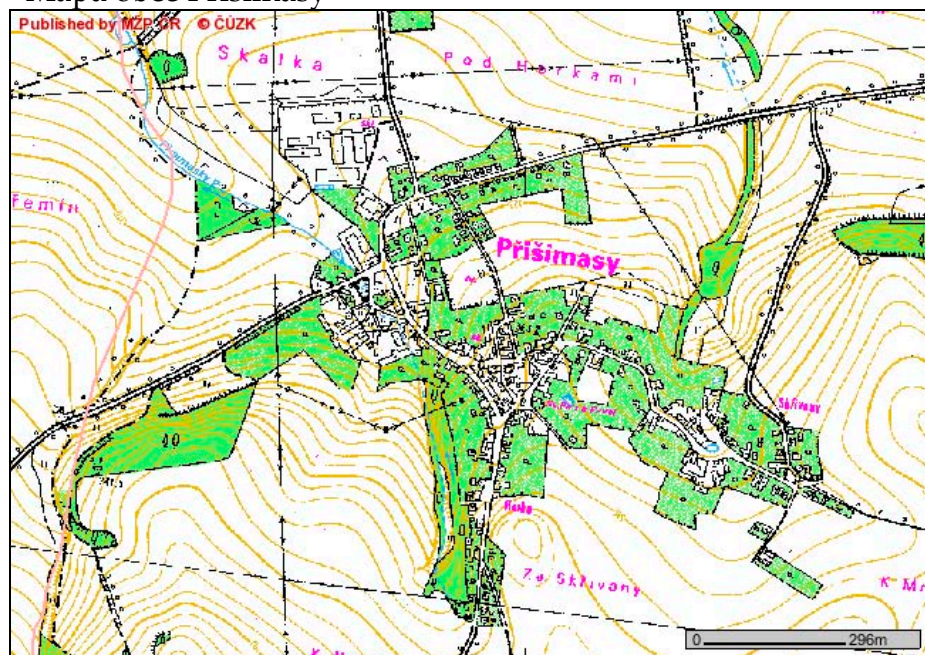
3.2 Základná charakteristika sídel

Cieľom tejto kapitoly je podať základnú charakteristiku sídel, v ktoré boli vybrané pre dotazníkové šetrenie, a v ktorých je podrobnejšie sledovaný vývoj migrácie v obci. Pri charakteristikách obcí boli využívané informácie z internetových stránok jednotlivých sídel (www.kolovraty.cz, www.líbeznice.cz, www.prisimasy.cz) a údaje, ktoré poskytuje štatistický úrad zo SDLB 2001 (www.czso.cz).

3.2.1 Obec Příšimasy

Obec Příšimasy je najzápadnejšou obcou okresu Kolín. Od Prahy je však vzdialená len 5 km a spadá do Pražskej aglomerácie. Skladá sa z troch častí: Horka, Skřivany a Příšimasy podľa ktorej dostala aj pomenovanie.

Obr. 1. Mapa obce Příšimasy



Zdroj: mgedata

Plynulý rast počtu obyvateľov trval do 30tych rokov minulého storočia. Od tohto sčítania počet obyvateľov klesal na 445 pri sčítaní v roku 2001. V dobe socializmu dochádzalo k vyľudňovaniu obce. Značný úbytok obyvateľov bol výsledkom nižšej pôrodnosti, sťahovaním mladých obyvateľov z obce, starnutie

jej obyvateľstva a tendencia jej úplného zániku. V obci pri sčítaní v roku 1991 žilo až 30 % obyvateľov v poproduktívnom veku, ich počet sa však značne medzi sčítaniami znížil a v roku 2001 tvorili 19 % obyvateľov.

Obec Přišimasy je vybavená iba predajňou so zmiešaným tovarom, nachádza sa tu obecný úrad, materská škôlka, hostinec a verejná telefónna hovorňa. Obyvatelia do zdravotného strediska a deti do škôl musia dochádzať, zvyčajne do Škvorca lebo Úval. Za prácou obyvatelia dochádzajú prevažne do Prahy. V obci je vybudovaný vodovod a zavedený telefón. Obyvateľom je k dispozícii futbalové ihrisko a sokolovňa. V okolí sa nachádzajú turisticky značené cesty pre prechádzky v okolí.

Obec má hlavne funkciu obytnú. V posledných rokoch po odkúpení pozemkov od majiteľov, ktorí ich začali rozpredávať, sa v obci započala výstavba rodinných domov. V časti Skřivany je postavených 35 rodinných domov, smerom k Hradešínu sa začalo s výstavbou ďalších asi 30 rodinných domov. Do novej výstavby sa sťahujú predovšetkým mladé rodiny.

Charakteristika sídla Přiřimasy v číslech

Tab. 2. Ukazovatele úrovně bývání

2001	priemerný počet
osôb na byt	2,73
obyt. plochy na byt	56,2
obyt. plochy na osobu	20,09
obytných miestností	2,95

Zdroj: SDLB 2001

Tab. 3. Domový a bytový fond

	1991	2001
Domy úhrnom	216	227
domy obývané	156	141
rodinné domy	144	137
bytové domy	nezj.	3
domy neobývané	60	86
Byty úhrnom	244	254
byty obývané	175	162
v rod. domoch	nezj.	148
v byt. domoch	nezj.	13
byty neobývané	69	92

Zdroj: SDLB 1991, 2001

Tab. 4. Domový fond

	2001	počet	v %
obývané	do 1919	44	31,2
domy	1920-1945	34	24,1
postavené	1946-1990	47	33,3
v období	1991-2001	14	9,9
	nezj.	2	1,4
domy	prípojkou na kanal. sieť	0	0,0
y	vodovodom	123	54,2
stavené	plynom	6	2,6
s	ústredným topením	69	30,4

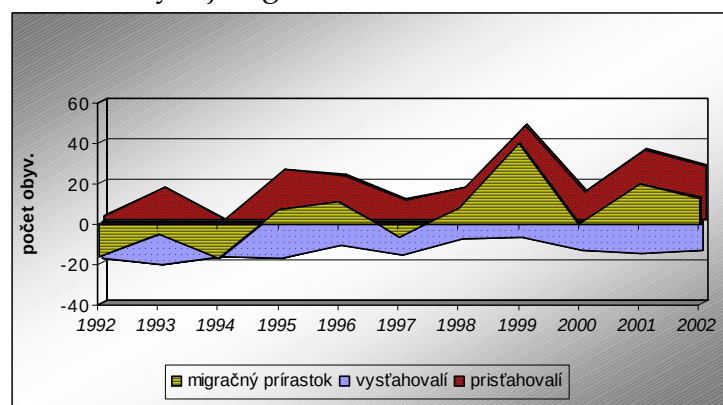
Zdroj: SDLB 2001

Tab. 5. Ekonomická aktivita podľa odvetví

	z toho v odvetví				nezamestnaní a nezj.	vychádz. do zamestnania mimo oec
	poľnohosp. a lesníctvo	priemysel	stavebníctvo	služby		
K 3.3.1991	23,0	22,6	6,0	44,2	4,1	77,4
K 1.3.2001	1,9	16,0	9,7	54,9	17,5	69,9

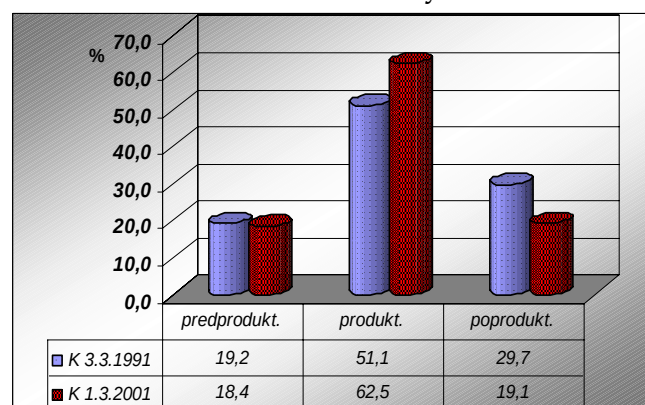
Zdroj: SDLB 1991, 2001

Graf 8. Vývoj migrácie v období 1992-2002



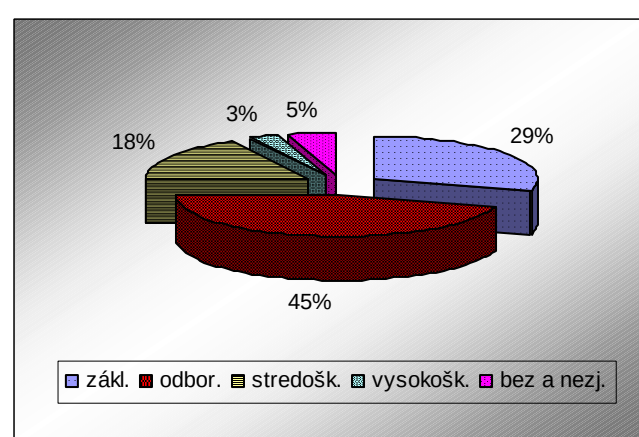
Zdroj: ČSÚ

Graf 9. Veková štruktúra obyvateľov



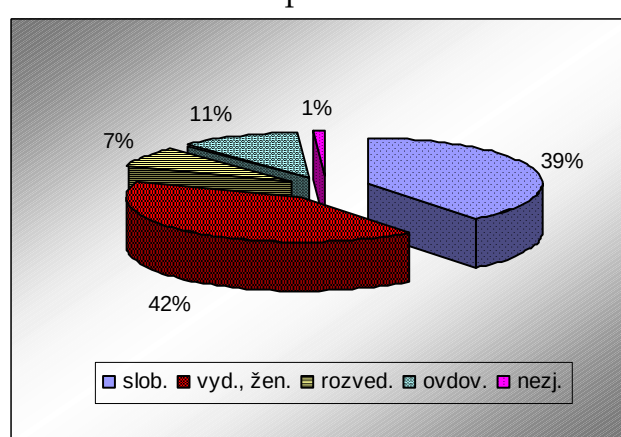
Zdroj: SDLB 1991, 2001

Graf 10. Vzdelanostná štruktúra v roku 2001



Zdroj: SDLB 2001

Graf 11. Štruktúra podľa rod. stavu v r. 2001

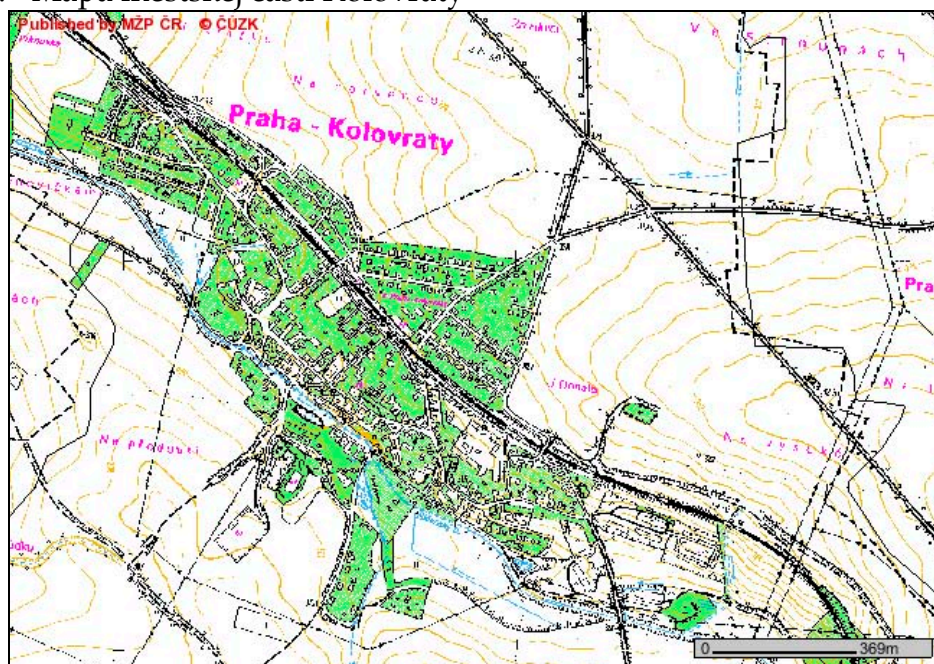


Zdroj: SDLB 2001

3.2.2 Mestská časť Prahy – Kolovraty

Kolovraty ležia v juhovýchodnom cípe hlavného mesta Prahy. Katastrálne územie Kolovraty sa skladá z dvoch častí – Kolovraty a osada Lipany. K mestskému obvodu Praha 10 bola obec pripojená 1.7.1974 a v roku 1990 sa stali mestskou časťou Praha Kolovraty.

Obr. 2. Mapa mestskej časti Kolovraty



Zdroj: mgedata

Pri sčítaní v roku 2001 žilo v Kolovratoch žilo 1756 obyvateľov. Mestská časť zaznamenala obrovský nárast počtu prisťahovaných v 90tych rokoch, čo sa prejavilo aj na celkovom prírastku 305 obyvateľov medzi dvomi poslednými sčítaniami. Nezamestnanosť je veľmi nízka vďaka blízkosti a dobrej dopravnej dostupnosti centra Prahy, Říčana a pracovným miestam priamo v sídle.

Kolovraty sa nachádzajú na administratívnej hranici Prahy s dobrou dopravnou dostupnosťou. Susedia s obcou Říčany a mestskou časťou Uhřetěves, v ktorých sú exity na diaľnicu D1 v smere na Brno. Ležia na dôležitej železničnej trati Praha – Benešov (České Budejovice), preto železničná doprava je často využívaným dopravným prostriedkom aj do centra Prahy. Ďalšie spojenie s centrom zaisťujú autobusy Pražskej integrovanej dopravy na konečnú stanicu metra „A“ Skalka.

V obci je dokončená čistička odpadových vôd a podstatná časť hĺbkovej kanalizácie. Je plynofikovaná a plne napojená na vodovodnú sieť Pražských vodární. Obnovujú sa aj povrchy vozoviek a chodníkov.

Z hľadiska občianskej vybavenosti sú Kolovraty kvalitne vybavené vzhľadom k svojmu postaveniu a možnostiam. Nachádza sa tu materská a základná škola, detský, praktický aj zubný lekár, pošta a mestská polícia. Obyvateľom je k dispozícii Infocentrum s knihovňou, športový areál s tenisovými kurtmi a futbalovým ihriskom, detské ihrisko, lekáreň, reštaurácie a Hasičská zbrojnica. V obci sa tiež nachádza Dom s ošetrovateľskou službou. Na území Kolovrat pôsobí Sokol, ktorý má k dispozícii skautské táborisko a vlastné moderné futbalové ihrisko.

Územie je súčasťou pomerne kapacitného rozvoja bývania v juhovýchodnom segmente Prahy – hlavne lokality Uhřetěves-Pitkovice-Benice-Kolovraty. Výstavba rodinných domov i bytová výstavba prebieha na viacerých miestach územia Kolovrat. Najintenzívnejšia je v severnej časti. V budúcnosti pre tento rozvoj je žiadúce i zaistenie plôch pre výstavbu nových výrobných kapacít, ktoré by zaistili nové pracovné miesta a výstavba novej základnej a materskej školy, s ktorými počíta urbanistická štúdia MČ Praha – Kolovraty (1999).

Charakteristika sídla Kolovraty v číslach

Tab. 6. Ukazovatele úrovně bývania

2001	priemerný počet
osôb na byt	2,9
obyt. plochy na byt	66,9
obyt. plochy na osobu	22,5
obytných miestností	3,51

Zdroj: SDLB 2001

Tab. 7. Domový a bytový fond

	1991	2001
Domy úhrnom	501	634
domy obývané	451	539
rodinné domy	442	531
bytové domy	nezj.	3
domy neobývané	50	95
Byty úhrnom	529	704
byty obývané	476	605
v rod. domoch	nezj.	579
v byt. domoch	nezj.	19
byty neobývané	53	99

Zdroj: SDLB 1991, 2001

Tab. 8. Domový fond

	2001	počet	v %
obývané	do 1919	45	8,3
domy	1920-1945	128	23,7
postavené	1946-1990	192	35,6
v období	1991-2001	160	29,7
	nezj.	14	2,6
domy	prípojkou na kanal. sieť	447	70,5
vystavené	vodovodom	530	83,6
s	plynom	376	59,3
	ústredným topením	438	69,1

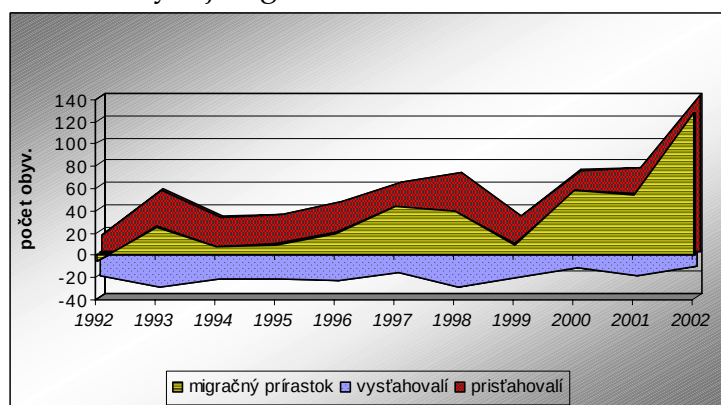
Zdroj: SDLB 2001

Tab. 9. Ekonomická aktivita podľa odvetví

	z toho v odvetví				nezamestnaní a nezj.	vychádz. do zamestnania mimo oec
	poľnohosp. a lesníctvo	priemysel	stavebníctvo	služby		
K 3.3.1991	10,9	28,5	11,3	49,4	0,0	12,9
K 1.3.2001	2,4	14,9	9,5	68,6	4,5	7,7

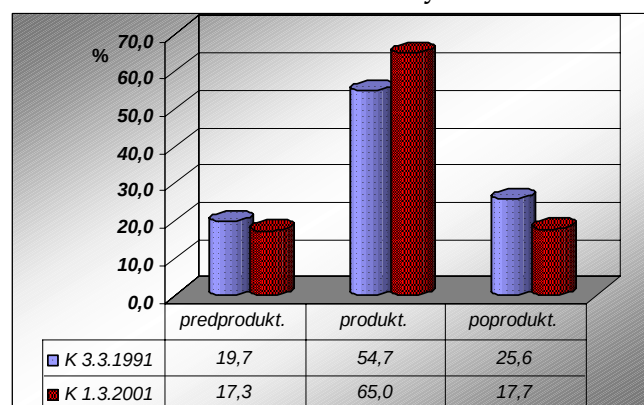
Zdroj: SDLB 1991, 2001

Graf 12. Vývoj migrácie v období 1992-2002



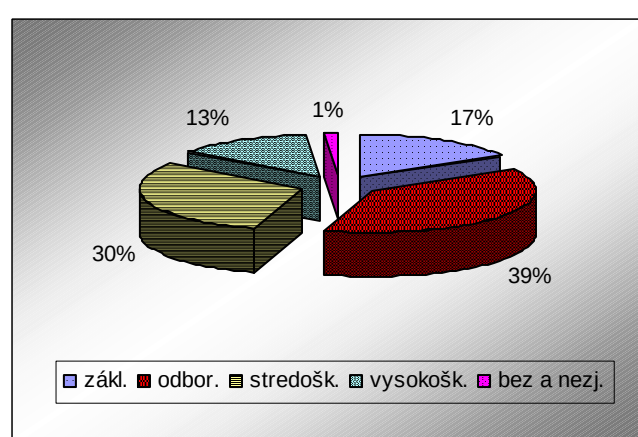
Zdroj: ČSÚ

Graf 13. Veková štruktúra obyvateľov



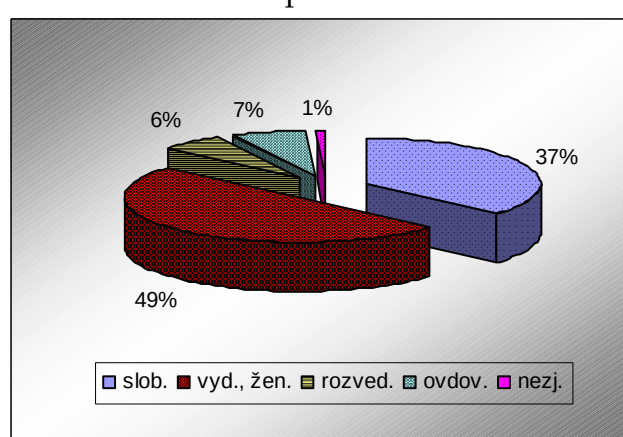
Zdroj: SDLB 1991, 2001

Graf 14. Vzdelanostná štruktúra v roku 2001



Zdroj: SDLB 2001

Graf 15. Štruktúra podľa rod. stavu v r. 2001

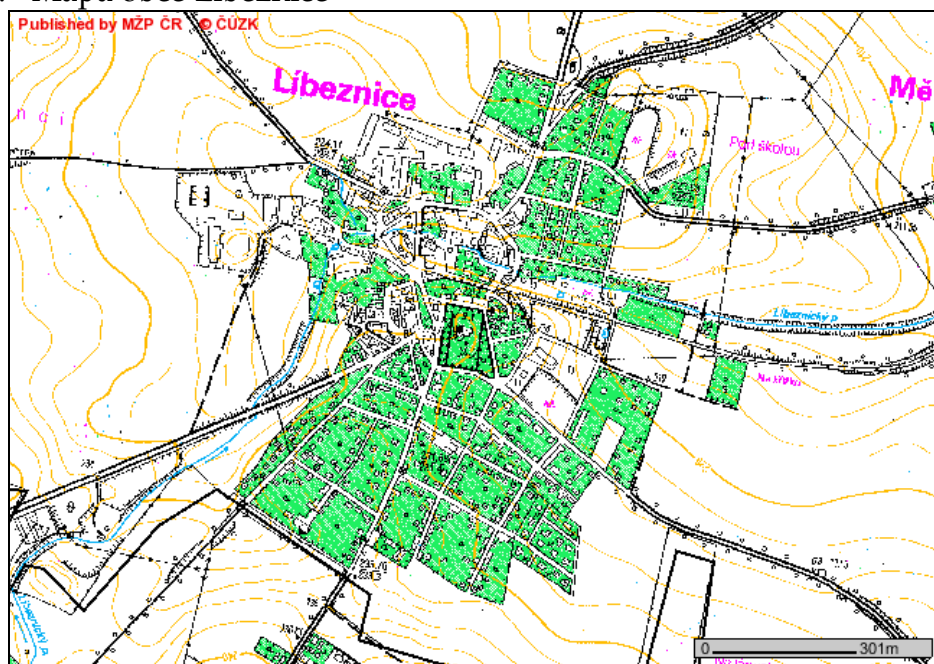


Zdroj: SDLB 2001

3.2.3 Obec Líbeznice

Obec Líbeznice sa rozkladá na území v oblasti Českej vysočiny. Z hľadiska územno-správneho usporiadania je začlenená do Stredočeského kraja do okresu Praha- východ a spadá do správneho obvodu Brandýsa nad Labem – obce s rozšírenou pôsobnosťou.

Obr. 3. Mapa obce Líbeznice



Zdroj: mgedata

Obec je vzdialená cca 5 km od hranice hlavného mesta Prahy. Pri sčítaní v roku 2001 žilo v obci 1316 obyvateľov z toho 681 ekonomicky aktívnych (51,74 %). Nezamestnanosť bola relatívne nízka pod celorepublikovým priemerom (6,5 %). Priemerný vek obyvateľov bol 39 rokov.

Líbeznice spojuje s Prahou autobusová linka PID z Brandýsa nad Labem – Praha (Palmovka – stanica metra) a autobusové linky z Prahy do Českej Lípy. Obcou neprechádza železničná trať. V Líbezniciach je v súčasnosti dokončená stavba čističky odpadových vôd, stavba vodovodu, plynofikácie i telefonizácia obce. Stavba kanalizácie je momentálne hotová približne z 2/3.

Občianska vybavenosť obce a ponúkané služby obyvateľstvu sú na relatívne vysokej úrovni, vzhľadom k jej populačnej veľkosti. Nachádza sa tu materská i základná škola, zdravotnícke stredisko s dvomi obvodmi, detským i zub-

i zubným strediskom a laboratóriom, pošta a obecná knihovňa. Ďalšie služby obyvateľstvu zabezpečuje širšia maloobchodná sieť a niekoľko reštaurácií a penziónov. Čiastočne k vybavenosti obce napomohla aj nová suburbánna výstavba (napr. pribudli stavebniny). Noví rezidenti občiansku vybavenosť obce využívajú málo a sú viac viazaní na Prahu.

V obci bol realizovaný jeden z prvých projektov výstavby rodinných domov v zázemí Prahy v 90tych rokoch. Medzičasom v obci vyrástlo viacero domov postavených individuálne, ktoré stoja na okraji zástavby, alebo vyplňajú starú zástavbu. Realizovaná bola aj výstavba rádivých rodinných domčekov od developerskej spoločnosti. V súčasnosti je v obci pred dokončením približne 30 nových rodinných domov (smerom k obci Měšice) a pripravujú sa pozemky pre ďalšiu výstavbu.

Z hľadiska spôsobu trávenia voľného času má význam areál zdravia, ktorý sa nachádza na území obce. Areál zdravia v sebe zahŕňa tenisové kurty, telocvičňu, futbalové ihrisko a herňu pre stolný tenis. Zo spolkov na v obci pôsobí Český zväz záhradkárov, Junácke stredisko Líbeznice, Sokol, Hasiči, Šípkari a Včelári.

Mikroregión Povodie Mratínského potoka pôsobiaci na tomto území zahŕňa obec Líbeznice a ďalších 10 obcí. Jedným z jeho cieľov v rámci programu obnovy venkova je vybudovanie cyklocesty a prepojiť ich s už existujúcimi v rámci celého mikroregiónu.

Charakteristika sídla Líbeznice v číslach

Tab. 10. Ukazovatele úrovně bývania

2001	priemerný počet
osôb na byt	2,75
obyť. plochy na byt	62,77
obyť. plochy na osobu	22,61
obytných miestností	3,22

Zdroj: SDLB 2001

Tab. 11. Domový a bytový fond

	1991	2001
Domy úhrnom	395	453
domy obývané	355	403
rodinné domy	340	389
bytové domy	nezj.	9
domy neobývané	40	50
Byty úhrnom	450	540
byty obývané	409	478
v rod. domoch	nezj.	435
v byt. domoch	nezj.	34
byty neobývané	41	62

Zdroj: SDLB 1991, 2001

Tab. 12. Domový fond

	2001	počet	v %
obývané	do 1919	61	15,1
domy	1920-1945	77	19,1
postavené	1946-1990	197	48,9
v období	1991-2001	53	13,2
	nezj.	15	3,7
domy	prípojkou na kanal. sieť	167	36,9
yystavené	vodovodom	386	85,2
s	plynom	305	67,3
	ústredným topením	292	64,5

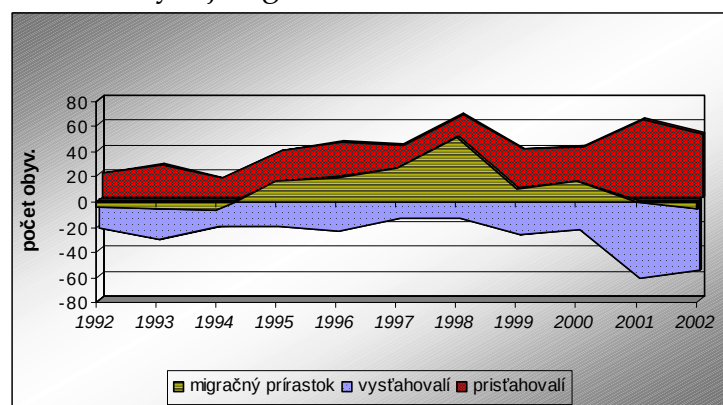
Zdroj: SDLB 2001

Tab. 13. Ekonomická aktivita podľa odvetví

	z toho v odvetví				nezamestnaní a nezj.	vychádz. do zamestnania mimo obec
	poľnohosp. a lesníctvo	priemysel	stavebníctvo	služby		
K 3.3.1991	9,4	31,6	11,0	47,7	0,3	68,4
K 1.3.2001	0,9	16,7	8,4	67,5	6,5	66,5

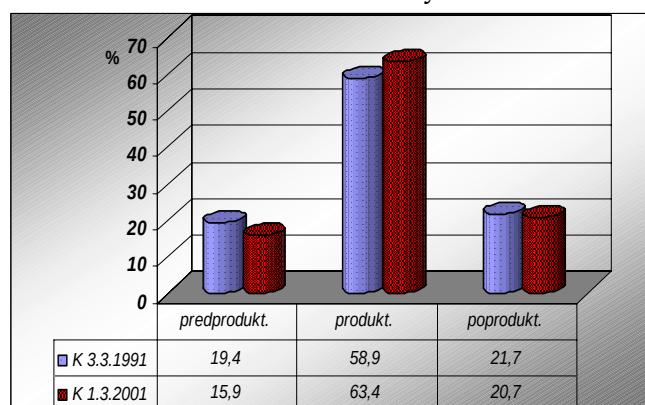
Zdroj: SDLB 1991, 2001

Graf 16. Vývoj migrácie v období 1992-2002



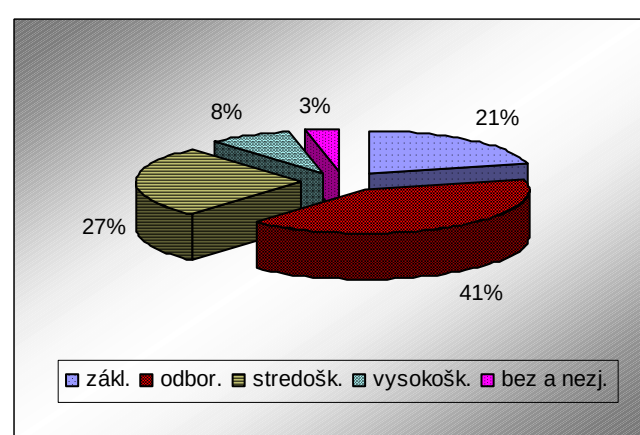
Zdroj: ČSÚ

Graf 17. Veková štruktúra obyvateľov



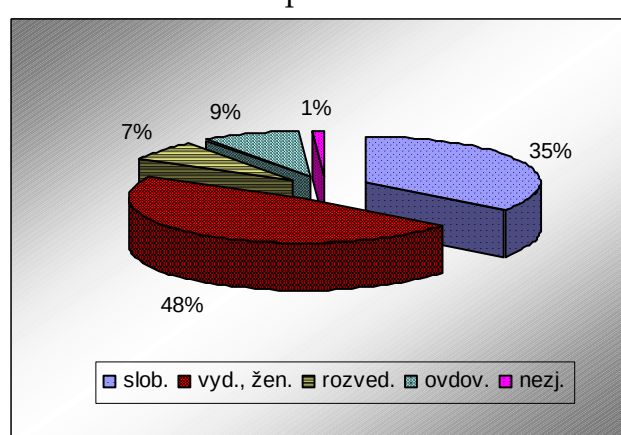
Zdroj: SDLB 1991, 2001

Graf 18. Vzdelanostná štruktúra v roku 2001



Zdroj: SDLB 2001

Graf 19. Štruktúra podľa rod. stavu v r. 2001



Zdroj: SDLB 2001

3.3 Migrácia a sociálna štruktúra migrantov vo vybraných sídlach zázemia Prahy – Přišimasy, Kolovraty a Líbeznice

Sociálna štruktúra prisťahovaných aj vysťahovaných bude hodnotená u sídel, ktoré boli vybrané na realizáciu dotazníkového šetrenia, na základe špeciálnych výstupov štatistiky sťahovania v jednotlivých sídlach za obdobie 1992-2002 poskytnutých Českým štatistickým úradom. V sídlach bola v sledovanom období uskutočnená odlišná výstavba, preto predpokladám, že rozdiely sa prejavia aj v rozdielnej štruktúre migrantov z hľadiska veku, vzdelania a ich predchádzajúceho bydliska. Jednou zo základných hypotéz tejto práce je, že do zázemia sa sťahujú predovšetkým ľudia s vyšším vzdelaním a v strednom veku. Potvrdiť alebo vyvrátiť hypotézu o vekovej štruktúre prisťahovaných nám umožňujú hodnotenia migrácie v zázemí Prahy v kapitole 3.1.1. Výsledky tejto kapitoly nám potvrdia, alebo vyvrátia hypotézu o vekovej a vzdelanostnej štruktúre migrantov na základe sledovania migrácie na mikro-úrovni, v troch konkrétnych príkladoch. Táto časť sa zameria na detailnejšie skúmanie prisťahovaných a vysťahovaných v jednotlivých sídlach a má poukázať na rozdiely medzi jednotlivými sídlami. Cieľom tejto kapitoly je hľadanie rozdielov a spoločných znakov, ale zároveň aj faktorov, ktoré rozdiely v charakteristikách migrantov jednotlivých sídel spôsobujú.

3.3.1 Vývoj migrácie v období 1992-2002

Obce Přišimasy, Líbeznice a Mestská časť Kolovraty sa nachádzajú v zázemí Prahy, na území, ktoré možno definovať ako suburbánna zóna Prahy. Sídla sa navzájom odlišujú veľkostne (počet obyvateľov), vybavenosťou sídla, veľkosťou (počet nových domov a ich podiel na celkovom počte domov v sídle) a typom novej výstavby, vzdialenosťou a dopravnou dostupnosťou do centra Prahy, ale aj z hľadiska štruktúry obyvateľstva. Spoločným znakom týchto sídel je zmena ich sociálnej štruktúry v posledných rokoch pod vplyvom nie len celo-

spoločenských zmien, ale aj vďaka ich zvýšenej migračnej atraktivite od polovice 90. rokov, tj. zvýšenému počtu prisťahovaných do sídel.

Migračné pohyby v Přišimasech, Líbezniciach a Kolovratoch majú odlišný vývoj a migračné prírastky dosahujú rozdielnej úrovne v čase i v celkových hodnotách. Obec Přišimasy zaznamenáva migračné prírastky až od druhej polovice 90tych rokov. Migračné prírastky sú však nízke. Zatiaľ najvyšší prírastok obyvateľstva migráciou zaznamenali v roku 1999, kedy sa sem prisťahovalo 47 a vysťahovalo 7 obyvateľov. Na základe osobných pozorovaní pri dotazníkovom šetrení v obci predpokladám, že migračné prírastky v roku 2003 a nasledujúcich najbližších rokoch budú i naďalej vyššie. Výstavba 35 rodinných domov v časti Skřivany sa už ukončuje a výstavba 31 rodinných domov smerom k Hradešínu bola započatá (www.prisimasy.cz). Celkovo za sledované obdobie 1992-2002 sa do obce prisťahovalo 214 nových obyvateľov, ale migračný prírastok za to isté obdobie bol len 55 obyvateľov.

Kolovraty ako mestská časť Prahy (od roku 1974) zaznamenali v poslednom období značné zmeny. Na jej území je realizovaná rozsiahlejšia výstavba nových typových rodinných domov developerskými spoločnosťami, ale aj projekty jednotlivcov. Úspešne sa realizovala aj výstavba bytových domov v centrálnej časti Kolovrat. Výstavba rodinných domov však naďalej pokračuje a je naplánovaná rozsiahla výstavba rodinných i bytových domov spolu s vymedzením plochy pre komerčnú výstavbu. Navrhované projekty predpokladajú príchod ďalších 3 tisíc nových obyvateľov do 1400 nových bytov (Urbanistická studie MČ Kolovraty 1999), z toho časť výstavby je už realizovaná. Kolovraty výraznejšie migračné prírastky zaznamenávajú od roku 2000 (v roku 2002 až 127 obyvateľov). Za sledované obdobie 1992-2002 sa do Kolovrat prisťahovalo 622 nových obyvateľov a celkový migračný prírastok tvoril 384 obyvateľov.

Líbeznice vzhľadom k blízkosti Prahy zaznamenali veľký záujem o výstavbu nových rodinných domov. Na jej území boli realizované jedny z prvých projektov výstavby rodinných domov v zázemí Prahy v 90tych rokoch (18 domov s vyšším štandardom), a vyšší počet prisťahovaných zaznamenáva

už od polovice 90tych rokov. Realizovaná je aj výstavba rádových rodinných domčekov a niekoľkých rodinných domov realizovaných jednotlivcami. Výstavba nových rodinných domov i naďalej pokračuje a sú vymedzované a upravované ďalšie plochy na jej realizáciu. Do obce Líbeznice sa prisťahovalo 459 nových obyvateľov v období 1992-2002, jej migračný prírastok je, v súvislosti so značnou emigráciou hlavne v posledných rokoch, nízky (100 obyvateľov).

Možno predpokladať, že vďaka migračnej atraktivite a prebiehajúcej novej výstavbe i ďalším plánom výstavby v sídlach Přišimasy, Kolovraty i Líbeznice počet prisťahovaných v najbližších rokoch nebude klesať. Najvýraznejšie migračné prírastky majú Kolovraty. Záujem developerov sa tu stretol so záujmom predstaviteľov MČ i so záujmom na strane dopytu. Významnú úlohu tu zohráva dobrá dopravná dostupnosť do centra hlavného mesta, ale i blízkosť Říčán. Ďalšími významnými faktormi je vcelku atraktívne a kludné prostredie, občianska i technická vybavenosť sídla a v neposlednom rade aj relatívne finančná dostupnosť bývania.

3.3.2 Veková štruktúra migrantov

Suburbanizácia má selektívny charakter, čo sa týka lokalít, ktoré sú v zázemí rozvíjané. Selektívny charakter suburbanizácie sa prejavuje aj u skupín obyvateľstva, ktoré sa procesuúčastnia. Do suburbánnej zóny sa sťahujú obyvatelia vybraných skupín obyvateľstva, ktoré majú odlišnú demografickú i sociálnu štruktúru od pôvodných rezidentov. Novo prichádzajúci majú mladší vekový priemer, tvoria ucelené rodiny alebo mladé páry zakladajúce rodinu a preferujúce zdravé životné prostredie (Ouředníček 2001b).

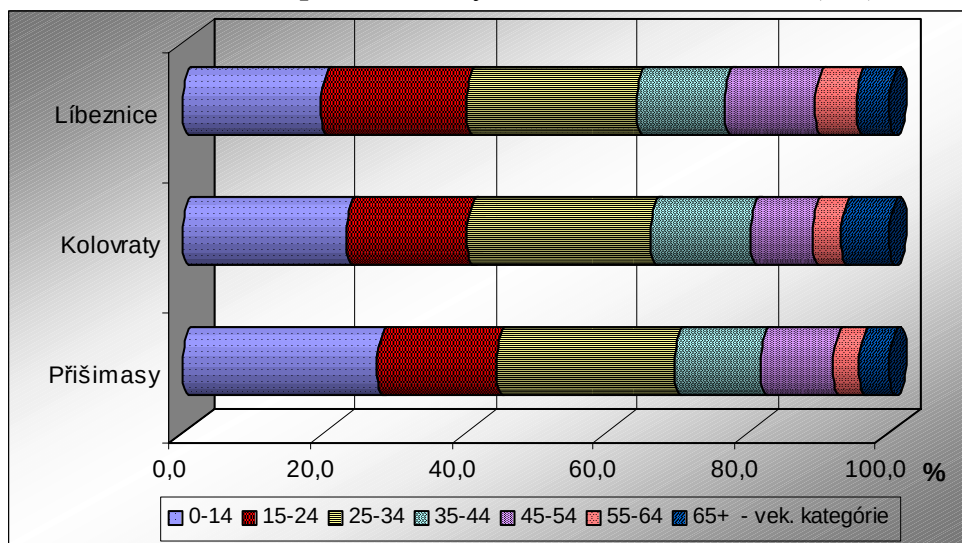
V najbližšom zázemí Prahy, definovanom ako okresy Praha-východ a Praha-západ, od polovice 90tych rokov sledujeme zvyšujúci sa počet prisťahovaných (i celkový migračný prírastok) vo všetkých vekových kategóriách. Najvýraznejšie sa tento trend (zvyšujúci počet sa prisťahovaných) prejavuje u vekovej kategórie 25-40 ročných, tj. v strednom veku (viz graf 3).

V sídlach Přišimasy, Líbeznice a Kolovraty sa demografická štruktúra prisťahovaných príliš neodlišuje od štruktúry migrantov do zázemia ako celku. Možno pozorovať odlišnosti, ktoré sú odrazom faktorov pôsobiacich v konkrétnom sídle (viz graf 20). Vo všetkých troch sídlach sa najväčšie migračné pohyby z/do sídla realizujú v období 1992-2002 vo vekovej kategórii 20-29 ročných (viz graf 21-23). Z tohto dôvodu migračné prírastky vo veku 25-29 ročných, ktorí tvoria najvyšší podiel prisťahovaných, nemusia byť najväčšie a napríklad u obce Líbeznice (viz príloha III) sú vyššie v iných vekových kategóriách (v Líbezniciach má najvyšší migračný prírastok veková kategória 5-9 ročných a 45-49 ročných). Druhou významnou kategóriou, ktorá sa intenzívne zúčastňuje migračných pohybov, sú deti vo veku 0-9 rokov.

Sídla sa navzájom odlišujú v celkovom počte prisťahovaných a vysťahovaných, tj. aj v celkovom migračnom prírastku i v jednotlivých vekových kategóriách. Obec Přišimasy je špecifická tým, že počet prisťahovaných detí vo veku 5-9 rokov sa v sledovanom období takmer vyrovnal počtu prisťahovaných v najziskovejšej kategórii 25-29 ročných (viz graf 21). Vysoká účasť detí na migračných pohyboch sa prejavuje aj v relatívnom zastúpení detskej zložky na imigrácii a najvyšším migračným prírastkom práve detí vo veku 5-9 rokov zo všetkých vekových kategórií (viz príloha I). Celkovo v obci Přišimasy je migračný obrat detskej zložky populácie vyšší než je v zázemí Prahy ako celku.

Rozloženie prisťahovaných v jednotlivých vekových kategóriách v Kolovratoch najviac odpovedá celkovej štruktúre migrantov do zázemia podľa veku (viz graf 22). Na rozdiel od obcí Přišimasy a Líbeznice, MČ Kolovraty migračne nestráca v sledovanom období v žiadnej vekovej kategórii (špecifickou výnimkou je strata jedného obyvateľa vo vekovej kategórii 90-94 ročných). Jedným z vysvetlení tohto faktu je, že Kolovraty majú vybudovaný Dom s ošetrovateľskou službou pre seniorov, ktorý v Líbezniciach i Přišimasoch chýba. Obyvateľstvo vo vyššom veku teda Kolovraty nestrácajú, naopak získavajú, i keď v obmedzenej miere, pretože sa nejedná o ošetrovateľský dom s veľkou kapacitou.

Graf 20. Veková štruktúra prisťahovaných v období 1992-2002 (rel.)



Zdroj: ČSÚ

Obec Líbeznice je špecifická tým, že do obce sa prisťahoval vyšší počet osôb vo veku 45-49 ročných a vzhľadom k veľmi vyrovnaným migračným výmenám vo vekovej kategórii 20-29ročných, tvorí starší stredný vek (45-54 roční) významnú zložku migračného prírastku do obce v období 1992-2002 (viz graf 23). Do obce sa sťahujú obyvatelia všetkých vekových kategórií, celkovo však obyvateľstvo staršie ako 65 rokov migračne stráca (viz príloha III)

Jednou z možných alternatív, ako možno poukázať na rozdielnú vekovú štruktúru nových a starých rezidentov sídla, je priemerný vek. Je to demografická charakteristika, ktorá má svoje úskalia, ale pre toto hodnotenie postačí. Priemerný vek obyvateľov obcí pri sčítaní v roku 1991, tj. pred započatím suburbanizačných tendencií v 90tych rokoch, ktoré sú hodnotené, bol priemerný vek v obci Přišimasy 40 rokov, v MČ Kolovraty 39 rokov a v Líbezniciach 37,3 rokov. Priemerný vek nových rezdientov, ktorí sa do jednotlivých sídel od roku 1992 prisťahovali je nižší o 7 rokov v Líbezniciach (30,6 je priemerný vek prisťahovaných), o 9 rokov v Kolovratoch (29,8 priem vek prisťahovaných) a až o 12 rokov v Přišimasoch, kde je priemerný vek nových rezidentov najnižší, len 27,8 rokov. Najvýraznejšie rozdiely v demografických charakteristikách medzi novými a starými rezidentami nachádzame v obci Přišimasy. Obec na začiatku 90tych rokov mala značne nepriaznivú vekovú štruktúru. Až 30 % obyvateľov

obce bolo už v poproduktívnom veku. Do obce však prichádzali obyvatelia v strednom veku a významnú zložku obyvateľstva tvorili aj deti do 15 rokov.

Veková štruktúra imigrantov sa v priebehu 90tych rokov menila. Medzi sídlami existujú rozdiely v demografickej i vzdelanostnej úrovni prisťahovaných. Štruktúra prisťahovaných bola v každom sídle špecifická, ale viac ako 70 % z prisťahovaných v prvej polovici 90tych rokov bolo mladších než 35 rokov. V ďalších rokoch sa však výrazne zvýšil podiel prisťahovaných vo vyššom veku, tj. do migrácie sa zapojila širšia skupina obyvateľov a nebola obmedzená len na mladých.

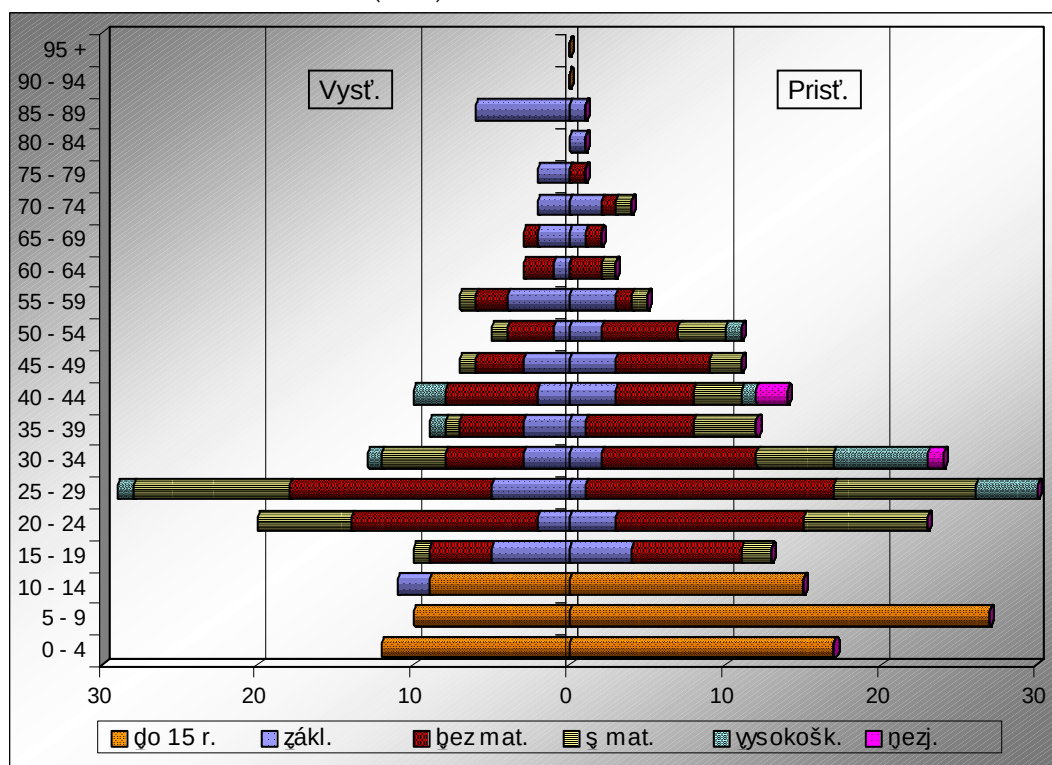
O výraznejšom suburbanizačnom sťahovaní do zázemia hovoríme až od polovice 90tych rokov, keď sa zvýšil počet prisťahovaných do zázemia z Prahy i celkovo, prisťahovali sa obyvatelia predovšetkým z bytových dôvodov a obyvatelia vyššieho sociálneho statusu. Zmeny možno pozorovať jej vo vekovej štruktúre prisťahovaných. V prvej polovici 90tych rokov, tj. keď ešte nehovoríme o suburbanizátoroch, je veková i vzdelanostná štruktúra prisťahovaných odlišná od štruktúry v posledných 2-3 rokoch (viz príloha IV až VI). Najprudší pokles behom 10 rokov zaznamenala veková kategória mladých teenagerov (15-24 ročných). Pokles zaznamenala aj detská zložka 0-14 ročných, v Kolovratoch však v posledných rokoch znova zvýšila svoj podiel na počiatočnú štvrtinu. Kategória, ktorá nás najviac zaujíma, tj. 25-34 ročných, ktorá po celé sledované obdobie tvorila najväčší počet i podiel prisťahovaných do zázemia, svoj podiel len mierne zvyšovala a v obci Líbeznice mala skôr kolísavý charakter. Staršie vekové kategórie (35 roční a starší) si svoj podiel mierne zvyšovali.

Zaujímavý vývoj zaznamenala veková kategória 45-54 ročných obyvateľov. V druhej polovici 90tych rokov sa podiel prisťahovaných v tejto vekovej kategórii zvýšil oproti prvej polovici 90. rokov, ale v ďalšom období jej podiel i počet poklesol. Preferencie bývania v zázemí mohlo v prvom období realizovať len málo potencionálnych záujemcov. Prístupné bolo predovšetkým pre tých, ktorí mali finančné prostriedky, pretože ceny nemovitostí a pozemkov rýchle rástli a na druhej strane nefungoval hypotečný systém a podpora stavebného sporenia. U obyvateľov Prahy v socializme preferencia bývania

v prímestskej oblasti sa prejavovala, ale skôr ako víkendová vychádzka do širšieho či užšieho zázemia. Časť imigrantov starších než 45 rokov v 90tych rokoch vymenili tzv. svoje druhé bývanie (rodinný dom po rodičoch, ktorý slúžil ako chalupa) za trvalé bývanie (Bičík 2001). Predpokladal sa vyšší záujem o transformáciu druhého bývania za prvé, tento trend však nebol príliš intenzívny.

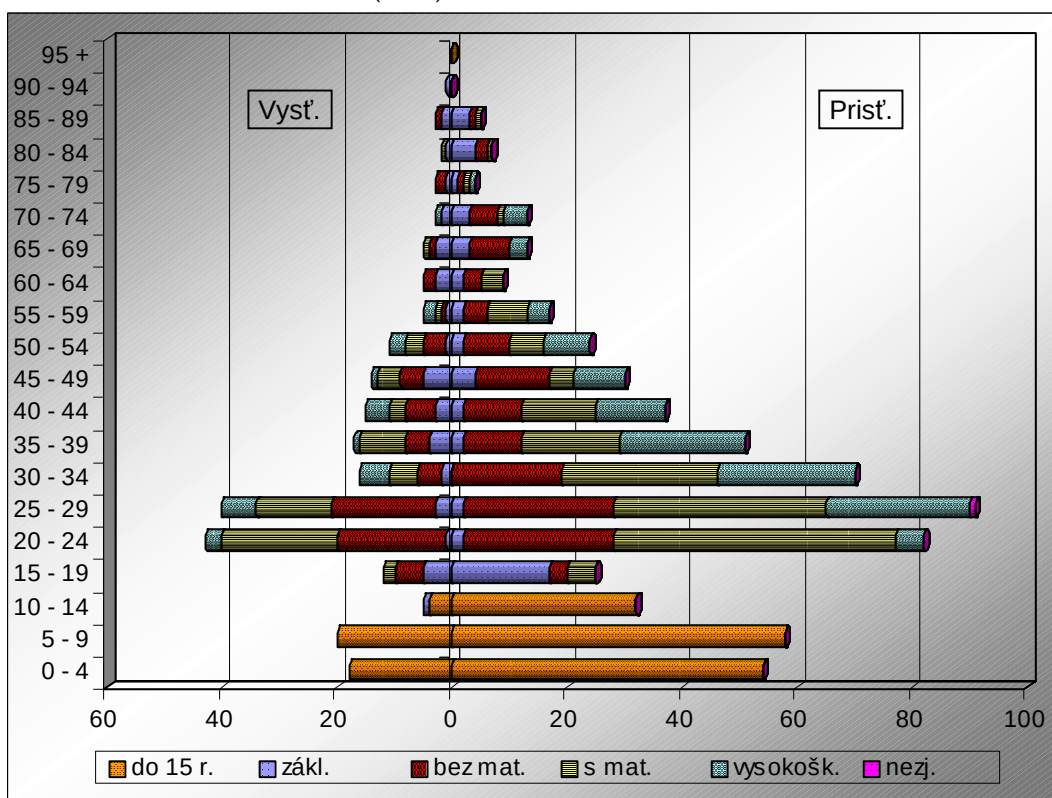
Veková štruktúra prisťahovaných podáva obraz o tom, pre akú vekovú kategóriu je zázemie hlavného mesta atraktívne. V podstate rovnaké tendencie, ktoré možno sledovať na úrovni zázemia ako celku, s malými odchýlkami možno pozorovať u vybraných troch lokalít. Potvrďuje sa predpoklad, že do zázemia sa sťahujú predovšetkým ľudia v strednom veku (25-40 roční) a zázemie migračne stráca predovšetkým mladých ľudí (20-24 ročných). Migračné preferencie a možnosti zabezpečenia si vlastného bývania u mladých ľudí, ktorí odchádzajú sú odlišné od obyvateľov v strednom veku, ktorí sem prichádzajú bývať. Okrem stredného veku zázemie migračne získava aj najmladšie vekové skupiny 0-9 ročných, čím sa potvrdzuje, že do zázemia sa sťahujú predovšetkým rodiny a páry, ktoré zakladajú rodinu.

Graf 21. Veková a vzdelanostná štruktúra vyst. a príst. v obci Pířimasy v období 1992-2002 (abs.)



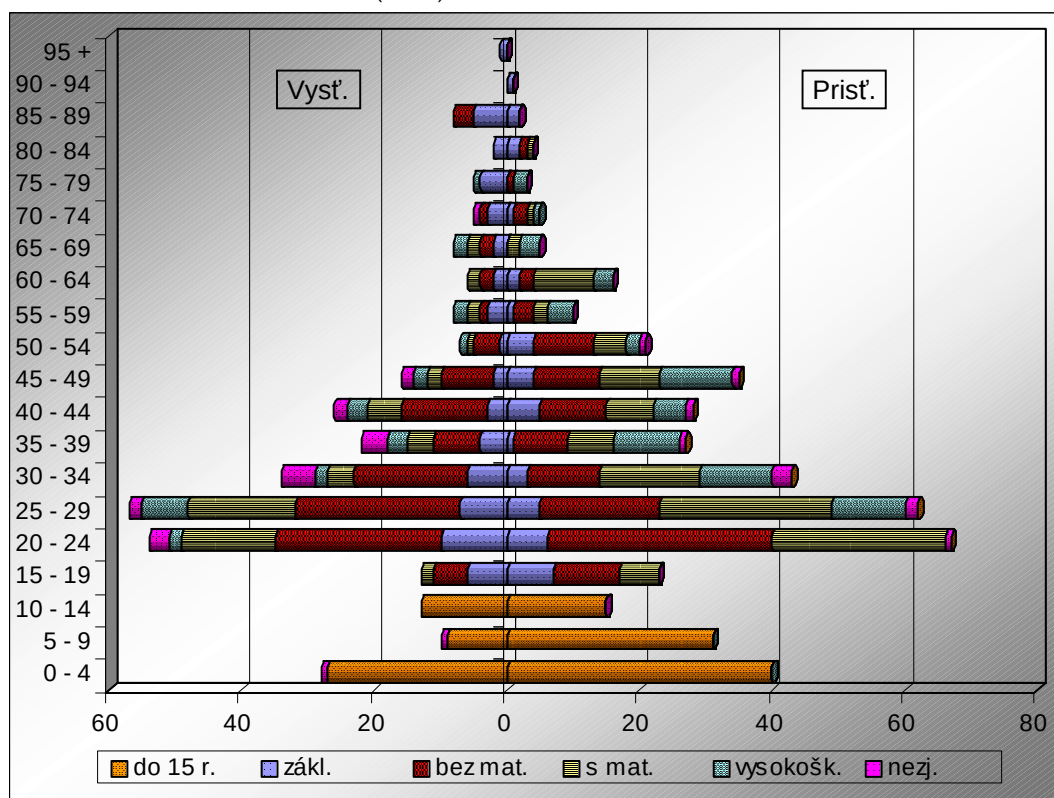
Zdroj: ČSÚ

Graf 22. Veková a vzdelanostná štruktúra vyst. a príst. v MČ Kolovraty v období 1992-2002 (abs.)



Zdroj: ČSÚ

Graf 23. Veková a vzdelanostná štruktúra vyst. a príst. v obci Líbeznice v období 1992-2002 (abs.)



Zdroj: ČSÚ

3.3.3 Vzdelanostná štruktúra migrantov

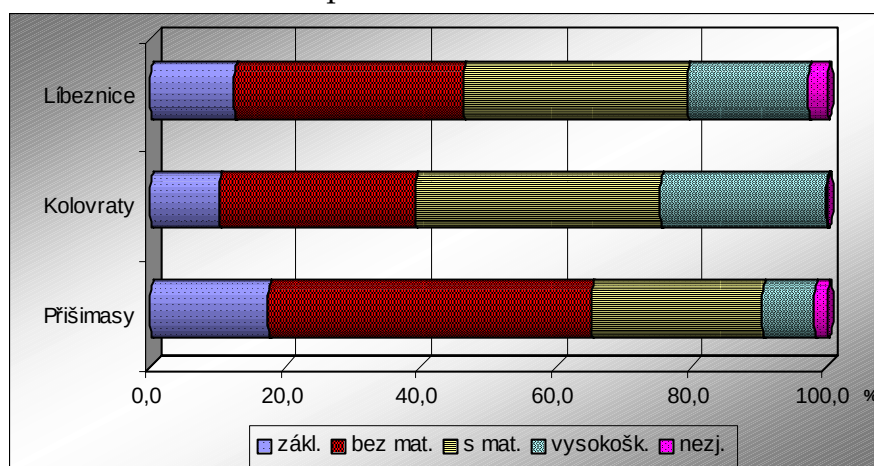
Vzdelanostná štruktúra novo prisťahovaných, podobne ako veková charakteristika, je odlišná od vzdelanostnej štruktúry rezidentov zázemia Prahy. V skupine nových rezidentov sú výrazné zastúpené osoby so stredným a vyšším vzdelaním, vyšších príjmových kategórií, teda všeobecne s vysokým sociálnym statusom (Ouředníček 2002). Sociálny status novo prichádzajúcich domácností a ich spôsob života ostro kontrastuje s pôvodným obyvateľstvom, pretože v prímestskej zóne komunistických miest žilo obyvateľstvo nízkeho sociálneho statusu (Sýkora 2001b). Zázemie Prahy malo pri sčítaní v roku 1991 až o 10 % menej obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním než samotná Praha. Rozdiely medzi hlavným mestom a jeho zázemím sa medzi dvomi poslednými sčítaniami znížili (viz výsledky SDLB 1991, 2001)

Obyvatelia Kolovrat, ktoré sú súčasťou Prahy, mali na začiatku 90tych rokov podobnú vzdelanostnú úroveň ako obec Líbeznice. Mestská časť Kolovraty

z hľadiska vzdelanostnej úrovne v rámci Prahy patrila medzi časti s najnižšou vzdelanostnou úrovňou a bola bližšie k charakteristikám vzdelanostnej úrovne zázemia Prahy. V socializme sociálne priestorová štruktúra Prahy bola so znižujúcim sa statusom obyvateľstva od centra k okrajom, i keď túto štruktúru narušovali sídliská. Malé sídla v zázemí vzdialenejšie od Prahy za komunizmu od prijatia strediskovej sústavy neboli rozvíjané a podporované. Ich vzdelanostná štruktúra bola odlišná od vzdelanostnej štruktúry obyvateľov Prahy. Do Prahy navyše prichádzali noví obyvatelia do novo vybudovaných sídlisk, zázemie napopak v tej dobe obyvateľstvo strácalo.

Obec Příšimasy je zástupcom lokalít, kde celkom neplatí, že do zázemia sa sťahujú predovšetkým obyvatelia so stredným a vysokoškolským vzdelaním. Do obce sa v sledovanom období prisťahovalo 214 nových obyvateľov, z toho však len 12 s vysokoškolským (7,7 %) a 39 so stredoškolským vzdelaním (25,2 % prisťahovaných). Zvlášť podiel vysokoškolákov je nízky (viz graf 24). Nižší podiel vyššie vzdelaných rezidentov je hlavne na úkor vyššieho podielu prisťahovaných so vzdelaním bez maturity. Příšimasy a Líbeznice migračne strácajú obyvateľstvo so základným vzdelaním (viz príloha VII, IX), čo úzko súvisí s migračným úbytkom starších vekových ročníkov, ktorí majú len základné vzdelanie či vzdelanie bez maturity.

Graf 24. Vzdelanostná štruktúra prisť. starších než 15 rokov v období 1992-2002 (rel.)



Zdroj: ČSÚ

Najvyššiu vzdelanostnú úroveň v sledovanom období od roku 1992 do roku 2002 mali noví rezidenti v Kolovratoch, kde sa prisťahovalo až 24,5 % obyvatel-

ľov s vysokoškolským vzdelaním a ďalších 36 % so stredoškolským vzdelaním. Priaznivé zloženie prisťahovaných z hľadiska vzdelanostnej úrovne mala aj obec Líbeznice, tj. 18 % vysokoškolákov a 33 % stredoškolákov.

Podobne ako sa zmenila veková štruktúra prisťahovaných a do migračného procesu sa väčšou mierou zapojili aj staršie vekové kategórie, sa zmenila aj vzdelanostná štruktúra prisťahovaných (viz prílohy X až XII). Najväčší podiel prisťahovaných do zázemia na začiatku 90tych rokov bol podiel prisťahovaných so vzdelaním bez maturity. Podiel tejto kategórie zaznamenal prudký pokles. Mierny pokles podielu zaznamenala aj kategória prisťahovaných so základným vzdelaním (absolútne skôr stagnuje). Nárasty aj absolútne aj relatívne zaznamenali stredoškoláci a vysokoškoláci. Najnižšiu vzdelanostnú úroveň mali na začiatku 90tych rokov prisťahovaní do Prišimas (až 69 % so vzdelaním bez maturity a nulový podiel s vysokoškolským vzdelaním). V posledných troch sledovaných rokoch (2000-02) je ich vzdelanostná úroveň vyššia, i keď ešte stále nedosahuje podiel vysokoškolákov či stredoškolákov úroveň prisťahovaných do Kolovrat či Líbezníc. Úzko to súvisí aj s typom realizovanej výstavby v jednotlivých sídlach, dostupnosťou a technickou vybavenosťou sídla a ďalšími faktormi, ktoré ovplyvňujú kto sa do danej lokality sťahuje.

Rozdiely vo vzdelanostnej úrovni možno sledovať aj medzi prisťahovanými do sídla a vysťahovanými zo sídla. Zo sledovaných sídel sa sťahujú obyvatelia všetkých vzdelanostných kategórií, podobne ako sa do sídel sťahujú rezidenti všetkých vzdelanostných kategórií. Podiel vysťahovaných s nižším vzdelaním (základným a bez maturity) je však vyšší (u Prišimas o 11 %, u Kolovrat a Líbezníc o 17 %) než podiel prisťahovaných.

Vzdelanostná štruktúra migrantov sa líši v jednotlivých vekových kategóriách. Najvyšší podiel a počet vysokoškolsky vzdelaného novo prichádzajúceho obyvateľstva majú vekové kategórie, ktoré majú výrazné zastúpené v počte aj podiele prisťahovaných, tj. 25-39 roční. Nižšie zastúpenie vysokoškolákov v mladších vekových kategóriách je z dôvodu ukončenia vysokoškolského štúdia najskôr v 23. roku života. Vo vyšších vekových kategóriách je podiel a počet prisťahovaných vysokoškolákov vyšší v Líbezniciach a Kolovratoch (viz graf

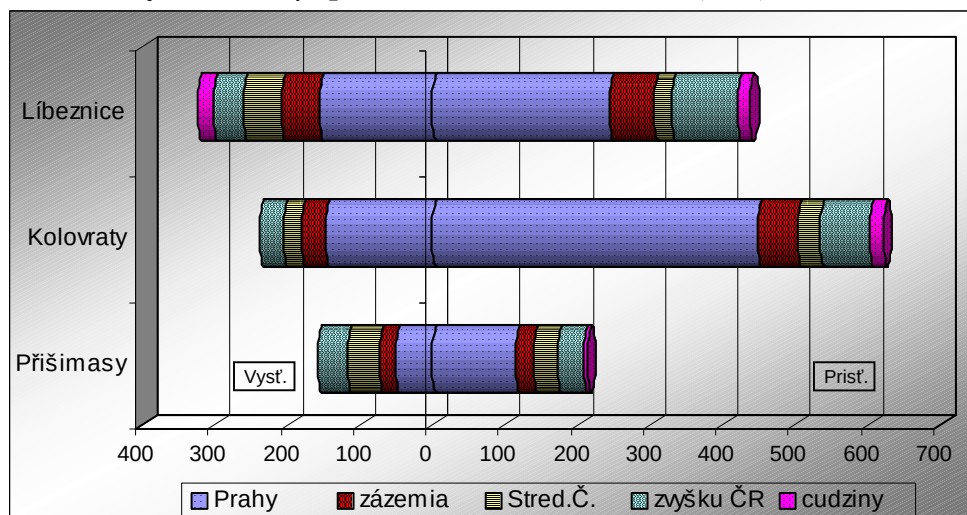
22, 23), naopak nízky u obce Příšimasy (viz graf 21), kde je aj celkový počet prisťahovaných vysokoškolákov nízky v porovnaní s ostatnými sídlami v zázemí.

3.3.4 Zdroje a ciele migrantov

Do zázemia Prahy prichádzajú noví rezidenti z rôznych častí Českej republiky i zo zahraničia. Podľa definície suburbanizácie nie všetky migračné pohyby do zázemia možno považovať za suburbanizačný proces (viz kap.2.1.1). Ak budeme chápať suburbanizačný proces ako rast predmestských a prímestských oblastí a relatívne spomalenie jadier, tak ako ho definuje van den Berg a kol. (1982), tak nebude rozhodovať akým spôsobom prímestské oblasti získavajú obyvateľov. Na základe takto stanovenej definície možno o suburbanizačných tendenciách (prejavoch) v zázemí Prahy hovoriť už od začiatku 90tych rokov. Obrat v migračnej bilancii Prahy a jej zázemia možno sledovať od roku 1993 a v Prahe sa začínajú prejavovať dekoncentračné tendencie časti obyvateľstva. Zázemie celkovo migračne získava obyvateľstvo od začiatku sledovaného obdobia. V druhej polovici 90tych rokov je migračný zisk zázemia tak vysoký, že vynahradzuje straty z prirodzeného úbytku obyvateľstva a celkový prírastok obyvateľstva je kladný a mierne vzrastá. U okresu Praha-západ celkový prírastok obyvateľstva je kladný od roku 1994, u okresu Praha-východ od roku 1997.

Ak za suburbanizačný proces budeme považovať len presun obyvateľstva z jadra mesta do jeho zázemia, tak iba 70 % z migračných pohybov smerujúcich do zázemia, možno považovať za suburbanizačný pohyb. Zvyšok tvoria tangenciálne pohyby (Ouředníček 2003) v rámci Stredočeského kraja a 15 % podielu prisťahovaných je zo zvyšku ČR a zahraničia. Na základe definovaného suburbanizačného procesu ako presunu obyvateľstva z jadra do zázemia, si budem všímať hlavne podiel prisťahovaných z Prahy a ich charakteristiky.

Graf 25. Ciele vyst. a zdroje príst. v období 1992-2002 (abs.)



Zdroj: ČSÚ

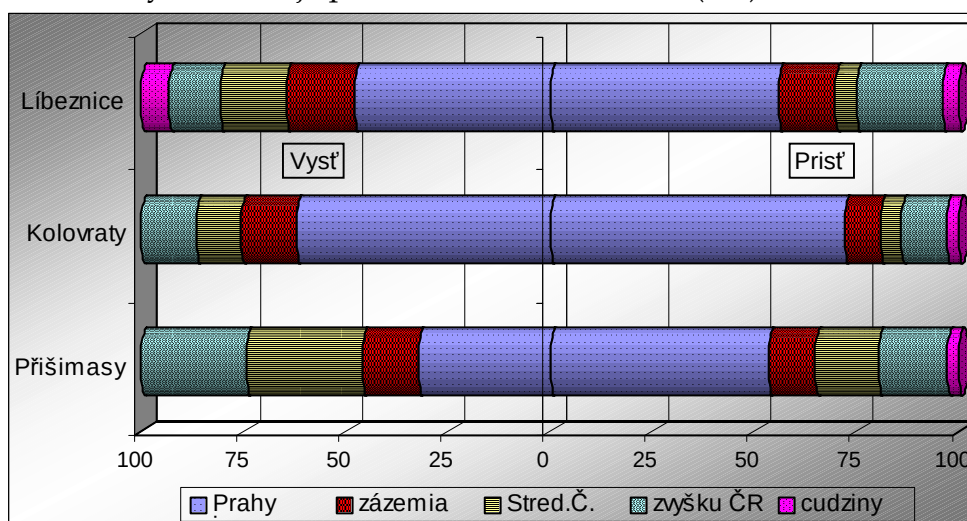
V štruktúre nových rezidentov v Přišimasoch, Kolovratoch i v Líbezniciach tvoria viac ako polovicu prisťahovaní z Prahy (viz graf 25). Najvyšší počet aj podiel prisťahovaných z Prahy má MČ Kolovraty (72 %), ktorá je sama súčasťou Prahy. Polovicu migračnej výmeny medzi Kolovratmi a zázemím Prahy sa realizuje medzi Kolovratmi a neďalekými Říčanami (27 z 55 prisťahovaných a 16 z 32 vysťahovaných v období 1992-2002), čo je suburbanizácia Říčan a urbanizácia Kolovrat. Kolovraty majú relatívne nízky podiel aj počet prisťahovaných zo Stredočeského kraja i zvyšku ČR, tj. majú vysoký podiel migračných pohybov, ktoré sa považujú za suburbánne.

Přišimasy majú najnižší podiel novo prisťahovaných z Prahy z troch sledovaných sídel, tj. tvoria len 53 % zo všetkých nových rezidentov obce, ktorí sa sem prisťahovali medzi rokmi 1992-2002. Obec má vyšší podiel prisťahovaných zo Stredočeského kraja, podstatná časť je z okresov Kolín, ktorého sú Přišimasy administratívnu súčasťou, a z Nymburku. Zo zázemia sa sem prisťahovalo 33 rezidentov, z toho tretina z nich je zo susedných Úval. Okrem Úval má väčší vyznam z hľadiska migračnej výmeny aj neďaleký Škvorec, s ktorým na rozdiel od Úval, migračne strácajú (12 vysťahovaných a 5 prisťahovaných).

Obec Líbeznice má vyššie zastúpenie prisťahovaných z Českej republiky (bez Stredočeského okresu), až 20 %. Nemožno povedať, žeby získavali obyvateľstvo z jednej špecifickej oblasti či regiónu. Prichádzajú sem noví rezidenti

z celého územia Českej republiky. K vyšším migračným výmenám dochádza aj medzi Líbezniciami a sídlami v zázemí, najmä s obcami, v severnej časti okresu Prahy-východ, napr. s Hovorčovicami a Bořanovicami. Obec zaznamenala v posledných rokoch vyšší počet prisťahovaných zo zahraničia (18 prisťahovaných v období 2000-2002), ale aj vystáňovaných do zahraničia (22 vystáňovaných v období 2001-2002), čo je spôsobené aj zmenou migračnej štatistiky. Zdroje aj ciele v zahraničí pritom tvoria pestrú mozaiku zastúpenú prevažne európskymi a ázijskými krajinami.

Graf 26. Ciele vyst. a zdroje prisť. v období 1992-2002 (rel.)



Zdroj: ČSÚ

Medzi vzdelanostnou štruktúrou prisťahovaných z Prahy a prisťahovaných celkovo do sledovaných sídel, nie sú veľké rozdiely. U mestskej časti Kolovraty to platí úplne, pretože 72 % prisťahovaných je z Prahy. Existujú však rozdiely vo vzdelanostnej štruktúre obyvateľstva, medzi tými, ktorí sem prichádzajú z Prahy a tými, ktorí prichádzajú z ostatných území mimo Prahu, tj. existujú rozdiely medzi „suburbánizátormi“ a ostatnými imigrantmi. Výrazne vyššie zastúpenie stredoškôľakov a vysokoškôľakov prisťahovaných z Prahy oproti ostatným prisťahovaným majú obce Líbeznice i Přišimasy (viz tab 14). V Kolovratoch je podiel nových rezidentov s vysokoškolským a stredoškolským vzdelaním najvyšší a vzdelanostná úroveň prisťahovaných z Prahy je nepatrne nižšia než prisťahovaných z ostatných území mimo Prahu. Odlišnú situáciu vo vzdelanostnej štruktúre prisťahovaných do Kolovrat možno charakterizovať

ako záujem o bývanie a atraktivitu bývania v tejto lokalite u vyššie vzdelaného obyvateľstva aj z ostatných častí ČR. Jedným z motívov týchto imigrantov môže byť aj nedostupnosť bývania v samotnom jadre mesta, a preto si zvolili finančne dostupnejšie bývanie aspoň v lokalite s dobrou dopravnou dostupnosťou jadra.

Tab. 14. Vzdelanostná štruktúra prisťahovaného obyvateľstva do sídel v období 1992-2002 (v %)

		základné	bez mat.	s mat.	vysokošk.	nezj.
Přišimasy	z Prahy	11,0	47,6	30,5	11,0	-
	prisť. okrem z Prahy	24,7	47,9	19,2	4,1	4,1
	celkovo	17,4	47,7	25,2	7,7	1,9
Kolovraty	z Prahy	11,2	28,8	35,9	24,1	-
	prisť. okrem z Prahy	8,0	29,0	37,0	25,4	0,7
	celkovo	10,3	28,9	36,2	24,5	0,2
Líbeznice	z Prahy	11,0	32,0	37,5	19,5	-
	prisť. okrem z Prahy	14,5	36,2	27,0	15,8	6,6
	celkovo	12,5	33,8	33,0	17,9	2,8

Zdroj: ČSÚ

Priemerný vek prisťahovaných obyvateľov z Prahy do sídel je vyšší v porovnaní s prisťahovanými z ostatných častí ČR a zahraničia. Najvyšší priemerný vek prisťahovaných z Prahy (32,8 rokov) a rozdiely medzi priemerom nového rezidentov z Prahy a ostatnými prisťahovanými (27,7 rokov) má obec Líbeznice. Vyšší priemerný vek prisťahovaných úzko súvisí s typom a charakterom realizovanej výstavby, tj. pre akú cieľovú skupinu je určená a môže sa líšiť v jednotlivých obdobiach.

Tab. 15. Priemerný vek prisť. do sídel v období 1992-2002 (v rokoch)

	Přišimasy	Kolovraty	Líbeznice
z Prahy	29,3	30,0	32,8
prisť. okrem z Prahy	26,1	29,2	27,7
celkovo	27,8	29,8	30,6

Zdroj: ČSÚ

Výsledky z oficiálnej štatistiky nevypovedajú presne o vekovej a vzdelanostnej štruktúre migrantov, o zdrojoch a cieľoch migrantov, pretože značná časť migračných tokov zostáva pre oficiálnu štatistiku utajená. Veľká

časť nových obyvateľov nie sú v mieste trvalo hlásení, tj. aj sila suburbanizačného procesu v zázemí Prahy je značne podhodnotená (Ouředníček 2002).

3.3.5 Zhrnutie sociálnej štruktúry v troch vybraných sídlach

Sídla Přešimasy, Kolovraty a Líbeznice sa nachádzajú na území, ktoré definujeme ako suburbánna zóna Prahy. Spoločným znakom týchto sídel je zmena sociálnej štruktúry v posledných rokoch na základe výraznejšiemu nárastu počtu prisťahovaných od polovice 90tych rokov. Najvyššie migračné prírastky v sledovanom období 1992-2002 mala mestská časť Kolovraty, kde je realizovaná hromadná výstavba typizovaných rodinných domov developerskou spoločnosťou. Naopak nízky migračný prírastok zaznamenala obec Přešimasy, kde si výstavbu realizuje každý individuálne. Kolovraty a Přešimasy majú spoločné to, že vyšší počet prisťahovaných a migračný prírastok zaznamenali až v posledných 3-4 rokoch. Vysoký počet prisťahovaných v sledovanom období, ale nízky migračný prírastok v sledovanom období mala obec Líbeznice. V Líbezniciach bola realizovaná výstavba domov s vyšším štandardom, ako jeden z prvých projektov výstavby rodinných domov v zázemí Prahy v polovici 90tych rokov. Neskôr bola doplnená aj výstavbou radových rodinných domov i výstavbou realizovanou jednotlivcami.

Novo prichádzajúci do sídel majú mladší vekový priemer. Sťahujú sa sem predovšetkým 25-40 roční, tj. v strednom veku. Druhou významnou kategóriou sú deti vo veku 0-9 rokov. Významnejší podiel detskej zložky na imigrácii je v Přešimasoch, ale i v Kolovratoch. V Líbezniciach majú vyššie zastúpenie v počte prisťahovaných staršie vekové kategórie. Vo vývoji v čase v sledovanom období možno zaznamenať mierne sa zvyšujúci počet aj podiel starších vekových kategórií (40 ročných a starších) na prisťahovaní do všetkých troch sídel v zázemí. Predpoklad, že do zázemia sa sťahujú predovšetkým mladé rodiny a páry, ktoré zakladajú rodinu sa potvrdil.

Vzdelanostná štruktúra novo prichádzajúceho obyvateľstva kontrastuje so vzdelanostnou štruktúrou pôvodných obyvateľov v sídlach. Do zázemia sa sťahujú obyvatelia všetkých vzdelanostných úrovní, podiel stredoškôľakov

a vysokoškolákov je však vyšší než je ich zastúpenie v pôvodnej populácii sídel. V sledovanom období poklesol podiel prisťahovaných so vzdelaním bez maturity a zvýšil sa počet aj podiel stredoškolákov a vysokoškolákov, a to hlavne v posledných rokoch. Najvyšší podiel vysokoškolákov majú novo prisťahovaní vo veku 25-39 rokov, ktorí tvoria podstatnú časť prisťahovaných do sídel v zázemí. Celková úroveň vzdelania sídel v zázemí sa zvyšuje, ale do značnej miery to je výsledkom celospoločenského trendu zvyšovania úrovne vzdelanosti a iba menšou mierou príchodom nových obyvateľov.

Do sídel sa sťahujú predovšetkým obyvatelia z Prahy. Najvyšší podiel novo prisťahovaných obyvateľov z Prahy, zo sledovaných troch sídel, majú Kolovraty. Len niečo viac ako polovica z nových rezidentov obcí Přišimasy a Líbeznice sa sem prisťahovalo z Prahy, tj. len polovicu novo prisťahovaných do týchto sídel možno považovať za „suburbanizátorov“.

3.4 Životný štýl obyvateľov vo vybraných sídlach zázemia Prahy

Životný štýl ako komplex písaných aj nepísaných noriem a identifikačných vzorcov, súhrn životných podmienok, na ktoré ľudia berú ohľad vo vzájomných vzťahoch a chovaní, má svoj vonkajší prejav (Sociologický slovník 2001). Medzi vonkajším prejavom životného štýlu možno zaradiť stavby miest a budov, zariadenie bytov, chovanie ľudí, stolovanie, obliekanie, trávenie voľného času (Malý sociologický slovník 1970). Podoba životného štýlu je ovplyvnená aj životným cyklom, spoločenskými rolami, tradíciou.

Medzi základné charakteristiky mestského spôsobu života sú podľa Wirtha (1938) často radené: prevaha sekundárnych kontaktov nad primárnymi, oslabovanie príbuzenských koreňov a pokles významu rodiny, zmiznutie susedstva a podlamovanie tradičných základov sociálnej solidarity. Došlo k presunu výrobných, vzdelávacích a rekreačných aktivít na špecializované inštitúcie mimo domov, a tak k došlo k pretrhaniu jedných zo základných historicky daných rodinných funkcií. Rodiny sú menšie, častejšie bez detí než je tomu na vidieku. Rodina ako jednotka života sa emancipovala od závislosti na širšom príbuzenstve typickom pre vidiek a presadzuje si svoje osobné záujmy. Tradičné väzby ľudského združovania sú v mestskom prostredí oslabené a jednotlivci sa častejšie stávajú členom organizovaných skupín a združuje sa s ľuďmi s podobnými záujmami (Wirth 1938). Mesto je tiež charakterizované oproti vidieckej spoločnosti väčšou mierou samovražednosti, kriminality a delikvencie, korupcie a výtržností.

Sociálny a kultúrny život vo vidieckych sídlach sa v dôsledku hlbokých ekonomických zmien v poslednom desaťročí zásadne zmenil. Nastali aj zmeny v štruktúre obyvateľstva (viz kapitoly 3.1 a 3.3). V zázemí veľkých centier sa zvyšuje podiel mladších prisťahovalcov, ktorí bývajú v novej zástavbe, ktorá vyrástla často na okraji staršej zástavby bez návaznosti na pôvodnú zástavbu, niekedy je oplotená, architektonicky odlišná od starej zástavby a líši sa aj spô-

sobom využitia. Vidiecke sídla, ktoré boli takmer výlučne obývané rodinami zaoberajúcimi sa poľnohospodárstvom už v zázemí veľkých miest neexistujú. V dôsledku príchodu nových občanov a poklesu poľnohospodárskej výroby vykonávajú obyvatelia sídel v zázemí širokú paletu rozličných činností.

Rozdiely medzi mestami a sídlami, pokiaľ ide charakteristiky prirodzenej meny (úmrtnosť, pôrodnosť) sa stali takmer bezpredmetnými. Dochádza ku stieraniu rozdielov medzi obyvateľstvom jadra a jeho zázemím v rôznych oblastiach života a zázemie vo väčšej miere preberá formy života vyžarujúce z mestských centier. Medzi najvýraznejšie odlišnosti nových elitných skupín a pôvodných rezidentov v zázemí veľkých centier je druh zamestnania, výška príjmu, spôsob bývania a spôsob trávenia voľného času.

Prvá časť tejto kapitoly je venovaná hodnoteniu štruktúry dotazovaných, ktorí sa zúčastnili dotazníkového šetrenia. Ďalšia časť je venovaná každodenným aktivitám obyvateľov sídel, v ktorých bolo uskutočnené dotazníkové šetrenie. Pre geografov je jednou z najzaujímavejších aktivít priestorová mobilita, a tak doprave (druhu, času stráveného cestou do zamestnania a využívaniu mestskej hromadnej dopravy) je venovaná samostatná časť. Na záver sú hodnotené otázky, ktoré sa týkali subjektívnych hodnotení spokojnosti s bývaním, so zlepšením vybavenosti sídla základnými službami a dostupnosťou centra, i názory obyvateľov o druhej dotazovanej skupine rezidentov sídla.

3.4.1 Štruktúra respondentov

V dotazníkovom šetrení, ktoré prebiehalo v období od polovice novembra do polovice decembra v roku 2003, bolo oslovených 150 respondentov (v každom sídle 25 nových rezidentov a 25 starých rezidentov). Predpokladanú návratnosť minimálne 90 vyplnených dotazníkov sa nepodarilo naplniť. I napriek dvom až trom kolám zberu a zanechaniu ďalších 30 frankovaných obálok. Konečný počet naspäť získaných vyplnených dotazníkov bol 72: 40 od starých rezidentov a 32 od rezidentov nových.

V dotazníku za účelom obsiahnutia väčšieho počtu výpovedí (charakteristík obyvateľov) boli zaradené aj otázky, ktoré sa týkajú aj ďalších členov domác-

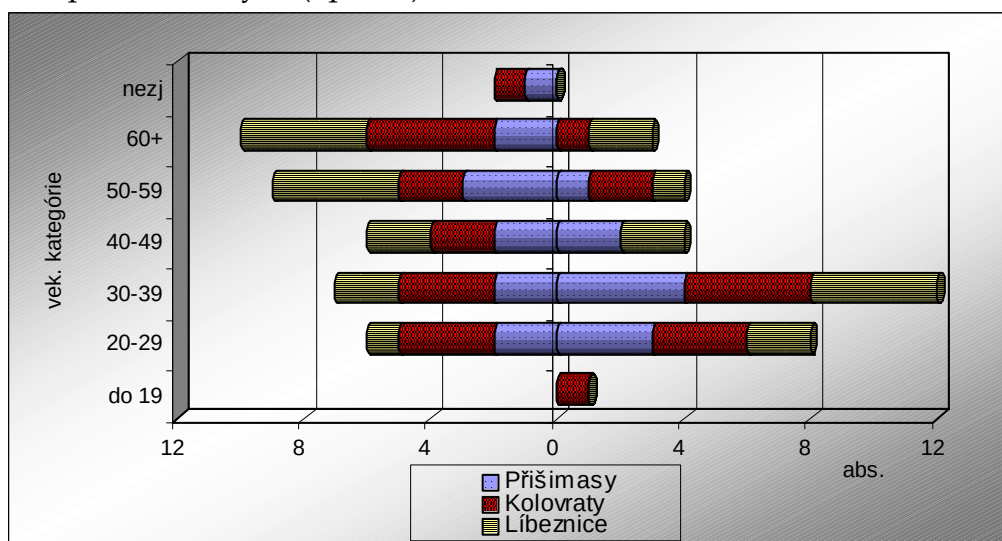
nosti, ktorí sa spolu podieľajú na príjme domácnosti (tj. aj dôchodci, atď.). Otázky boli zamerané na zistenie vzdelanostnej úrovne, štruktúry zamestnania a dochádzky do zamestnania. Týmto krokom sa počet hodnotiacich osôb v uvedených otázkach zvýšil u starých rezidentov na 97 a u novo prisťahovaných na 66.

3.4.1.1 Demografická štruktúra respondentov

V obci Prišimasy bolo zozberaných 22 dotazníkov (10 od nových a 12 od starých rezidentov). Vyššie zastúpenie mali ženy (14 respondentov) než muži (8 respondentov). V štruktúre rodinného stavu dominovali vydaté ženy a ženatí muži (spolu 18 respondentov) u oboch skúmaných skupín obyvateľstva (viz príloha XXI). Veková štruktúra nových a starých rezidentov je odlišná (viz graf 27). U nových rezidentov bolo vo vekovej štruktúre zastúpené len ekonomicky aktívne obyvateľstvo, u starých rezidentov boli aj 3 respondenti v poproduktívnom veku. Štruktúra ekonomicky aktívnych respondentov zo skupiny nových rezidentov, v hlavných rysoch odpovedá štruktúre novo prisťahovaných do obce.

V mestskej časti Kolovraty bol najväčší nepomer u respondentov jednak v počte odovzdaných dotazníkov, ale i pomere zastúpenia jednotlivých pohlaví. Z celkových 26 dotazníkov, bolo 15 od starých a 11 od nových rezidentov. Počet žien bol dvojnásobne vyšší ako počet mužov, ktorí odovzdali dotazník (17 žien, 9 mužov). V štruktúre rodinného stavu u nových rezidentov dominuje kategória vydaté/ženatí (90 %), u starých rezidentov je tento podiel nižší (53 %) a zvyšok tvorí 20 % slobodných, 20 % rozvedených a 7 % vdovy. Vo vekovej štruktúre obyvateľov, ktorí odovzdali dotazník bolo v troch kategóriách rovnaké zastúpenie starých aj nových rezidentov. Zo skupiny starých rezidentov bola $\frac{1}{3}$ už v poproduktívnom veku (v skupine nových rezidentov len jeden človek).

Graf 27. Veková štruktúra dotazovaných v skupine starých (vľavo) a novo prisťahovaných (vpravo) rezidentov



Zdroj: Dotazníkové šetrenie

Obec Líbeznice má najstaršiu vekovú štruktúru respondentov (platí to aj u novo prisťahovaných aj u pôvodných obyvateľov). Z 24 respondentov (13 starých a 11 nových rezidentov) až štvrtina bola už v poproduktívnom veku. Pomer odovzdaných dotazníkov od žien a mužov tu bol najvyrovnannejší (11 od mužov, 13 od žien). V štruktúre rodinného stavu podobne ako v predchádzajúcich prípadoch, dominovali vydaté ženy a ženatí muži, tj. 9 novo prisťahovaných rezidentov a 11 rezidentov z pôvodnej zástavby (viz príloha XXI).

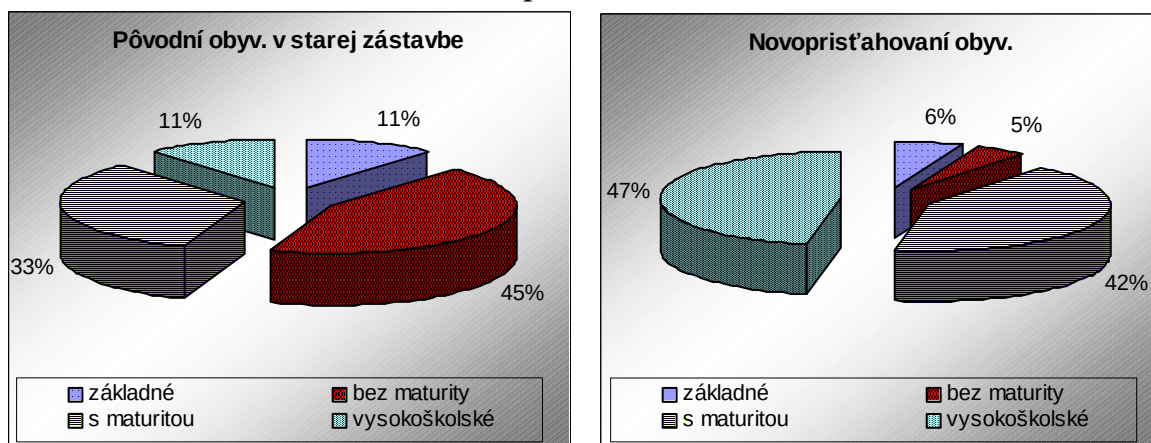
Celkovo možno konštatovať, že najpočetnejšiu 10 ročnú vekovú kategóriu u novo prisťahovaných tvorila veková kategória 30 až 39 ročných, u obyvateľov v pôvodnej zástavbe je to veková kategória 60 ročných a starších (ich podiel bol až jedna štvrtina, čo je asi o 6 % vyšší podiel, než je ich celkové zastúpenie vo vekovej štruktúre týchto troch sídel). Vzhľadom k malému vzorku respondentov je pomerne cenné, že sa podarilo zachytiť respondentov všetkých vekových kategórií (okrem detí, pre ktoré dotazník nebol určený), a že štruktúra novo prisťahovaných respondentov zhruba odpovedá celkovej štruktúre prisťahovaných do sídel v období 1992-2002.

3.4.1.2 Vzdelanostná štruktúra respondentov a členov domácností

Vo vzdelanostnej štruktúre rezidentov a členov ich domácností, ktorí sa spolu podieľajú na príjme domácnosti, zo skupiny starých rezidentov sú vyššie zastúpení stredoškooláci (o 5 %) a obyvatelia so vzdelaním bez maturity (o 6 %), a to hlavne na úkor obyvateľov so základným vzdelaním, v porovnaní s výsledkami sčítania v roku 2001. Sčítanie však zahŕňa aj časť nových rezidentov, preto nie je možné celkom dobre odhadnúť, nakoľko je reprezentatívna vzorka obyvateľstva, a tým aj výsledky.

Reprezentatívnosť vzorku respondentov zo skupiny novo prisťahovaných a ich členov domácností je značne narušená, pretože dotazník odovzdalo až 47 % vysokoškolákov a 42 % so vzdelaním s maturitou (do sídel, v ktorých bolo realizované dotazníkové šetrenie sa pritom v období 1992-2002 prisťahovalo iba 19 % obyvateľov starších ako 15 rokov s vysokoškolským vzdelaním a 33 % so stredoškolským vzdelaním s maturitou). Reprezentatívnosť vzorku je narušená, ale ako už bolo uvedené, výsledky oficiálnej štatistiky sú nekompletné, pretože časť imigrantov si ponechala svoje pôvodné trvalé bydlisko a ich charakteristiky zostávajú pre štatistiku utajené. Prejavila sa však vyššia ochota vysokoškolákov a stredoškoolákov zapájať sa to akcií podobného druhu, čo je tiež cenným zistením.

Graf 28. Vzdelanostná štruktúra respondentov a členov domácností



Zdroj: Dotazníkové šetrenie

Vzdelanostná štruktúra respondentov a ich členov domácností je značne odlišná u nových a starých rezidentov (viz graf 28). Najvýraznejšie rozdiely mož-

no pozorovať v obci Líbeznice (viz príloha XX). Výrazne odlišná vzdelanostná štruktúra respondentov je však vo všetkých troch sídlach.

3.4.1.3 Štruktúra zamestnanosti a dochádzka za prácou respondentov a členov domácností

V dotazníku bola otázka ekonomickej aktivity smerovaná k zisteniu zamestnania a miesta zamestnania podľa druhu vykonávanej činnosti (profesie) a nie podľa odvetvia. Predpokladala som, že medzi novými a starými rezidentami existujú rozdiely v druhu vykonávanej činnosti, tj. vyšší podiel duševne pracujúcich u nových rezidentov a vyšší podiel manuálne pracujúcich u pôvodných rezidentov. Otázka bola ponechaná na vlastnom definovaní svojho súčasného zamestnania. Triedenie na jednotlivé skupiny bolo prevzaté zo štatistiky sčítania, bola však vytvorená vlastná kategória podnikatelia, pretože nebolo možné jednoznačne určiť, do ktorých skupín ich zaradiť (či sa jedná o remeselníkov či odborných duševných pracovníkov, apod.). Zisťovanie zamestnania bolo rozšírené aj na ďalších členov domácnosti, ktorí sa spolu podieľajú na príjme domácnosti.

Tab. 16. Štruktúra respondentov a členov domácností podľa zamestnania

zamestnanie		noví rezidenti	starí rezidenti
ekonomicky aktívni obyv.	podnikatelia	15	7
	vedúci a riadiaci pracovníci, zákonodárci	5	1
	vedeckí a odborní duševní pracovníci	10	1
	technickí, zdravotní a pedagogickí pracovníci	9	7
	nižší administratívni pracovníci	7	15
	prevádzkoví pracovníci v službách a obchode	4	10
	remeselníci, kvalif. výrobcí, spracovávatelia a opravári	0	8
	obsluha strojov a zariadení	0	7
	pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	0	6
	nezistené a ostatní	0	4
ekonomicky neaktívni obyv.	študent	2	0
	dúchod (včetně invalidného)	7	29
	materská dovolenka	7	2

Zdroj: Dotazníkové šetrenie

Novo prisťahovaní obyvatelia do zázemia sú predovšetkým duševne pracujúci ľudia. Ani jeden z 50 ekonomicky aktívnych osôb, o ktorých boli vyplnené

informácie nepracuje ako remeselník, kvalifikovaný či nekvalifikovaný výrobca či opravár, tj. ten, ktorý vykonáva klasickú manuálnu prácu s nástrojmi a s pomocou strojov. U starých rezidentov však až polovica ekonomicky aktívnych pracuje v týchto zamestnaniach (viz tab 16). Odlišnosti sú aj v zastúpení podnikateľov. U nových rezidentov je až 30 % ekonomicky aktívnych samostatne zárobkovo činných, u starých rezidentov je ich podiel nižší (10 %). Vyšší počet podnikateľov u nových rezidentov mali Kolovraty a Líbeznice. V Přišimasoch ich počet nebol zvlášť významný a vyrovnal sa počtu podnikateľov zo skupiny starých rezidentov. Najvyššie zastúpenie z uvedených skupín podľa zamestnania mali u starých rezidentov nižší administratívny pracovníci, tj. predovšetkým úradníci. Skupina starých rezidentov zahrnuje širokú paletu zamestnaní jednotlivých osôb, čo vyplýva aj z ich demografickej a sociálnej štruktúry, pretože starí rezidenti nepredstavujú jednotnú skupinu osôb s podobnými charakteristikami.

Zázemie Prahy spolu so svojim jadrom tvorí oblasť intenzívnych denných kontaktov, ktorého súčasťou je aj denná dochádzka do zamestnania zo zázemia do jadra. Vysokú intenzívnu dennú dochádzku do zamestnania uvádzajú aj respondenti a členovia ich domácností v dotazníkovom šetrení (viz príloha XXII). Až 70 % z dotazovaných (okrem žien na materskej dovolenke a dôchodcov) uvádza, že dochádza do zamestnania a za štúdiom do Prahy. Bohužiaľ, nie je možné uviesť štruktúru miest zamestnania podľa mestských častí Prahy, pretože väčšina respondentov (aj napriek vzorovému príkladu, kde bola mestská časť uvedená) neuviedla bližšiu špecifikáciu mestskej časti.

V obci Přišimasy je obmedzený malý počet pracovných príležitostí, preto väčšina pracujúcich obyvateľov musí za prácou vychádzať mimo obec. Z respondentov a členov ich domácností u novo prisťahovaných obyvateľov všetci dochádzajú za prácou do Prahy. Zo starých rezidentov 14 dochádzajú taktiež do Prahy, ale 2 dochádzajú v rámci okresu (vysoký podiel až $\frac{1}{3}$ tu majú dôchodci).

Kolovraty ponúkajú väčšie množstvo pracovných príležitostí (Mestský úrad, Základná a Materská škola, Dom s ošetrovateľskou službou, maloobchod-

ná sieť, pošta atď'). Dochádzke do zamestnania do Prahy uberajú aj susedné Říčany. Stále však podiel ostatných mestských častí Prahy (okrem Kolovrat) je vysoký, tj. až 76 % respondentov a členov ich domácností dochádzajú za prácou do ostatných mestských častí Prahy. Tento podiel je vyšší o 13 % než vykazujú údaje za sčítanie v roku 2001. Odchýlka je spôsobená štruktúrou dotazovaných. Podiel dochádzajúcich do zvyšku Prahy je vysoký aj u starých aj u nových rezidentov.

Podobne ako v Kolovratoch, aj v Líbezniciach je širšia ponuka pracovných príležitostí priamo v sídle. Odráža sa to aj v podiele zamestnaných priamo v obci a v nízkom podiele vychádzajúcich do Prahy (len 49 %). Podiel pracujúcich v obci je zvlášť vysoký u dotazovaných u novo prisťahovaných obyvateľov (až 41 %). Súvisí to s ich podnikateľskými aktivitami v obci (napr. súkromná rodinná zubná ambulancia, ktorá zahrnuje 2 členov rodiny) a ich prácou z domova (napr. manažér či advokátka pracujúci v domácom prostredí).

3.4.2 Každodenné aktivity obyvateľov vybraných sídel

Každodenné aktivity človeka sa odohrávajú v určitom čase a v určitom priestore. Aktivity sú určitým spôsobom zoradené počas dňa a vytvárajú určitý súvislý tok aktivít. Existuje určitá postupnosť aktivít v priebehu danej časovej periódy, v tomto prípade 24 hodín. Štruktúra každodenných aktivít je daná rytmom fyziologicky podmienených aktivít jednotlivca (spánok, jedlo, apod.) a vynúteniami sociálneho rozvrhu času určeného druhými ľuďmi (pracovný čas, otváracie hodiny v obchode, úradné hodiny na úradoch, apod.) (Ira 1999).

Všetky aktivity majú svoj sociálny a geografický kontext. Sociálny kontext jednotlivca zahŕňa všetkých jednotlivcov, ktorých aktivity sú nejakým spôsobom popreplietané s jeho aktivitou. Geografický kontext predstavuje priestorový aspekt činností človeka. Všetky aktivity sa odohrávajú v konkrétnom priestore či už spoločne s niekým, alebo izolovane, niekedy dokonca nevyhnutne spoločne s určitými nástrojmi a materiálmi (Ira 1999). Jedinec však nežije sám, ale v určitej spoločnosti, ktorá je určitým spôsobom usporiadaná. Činnosti a možnosti jednotlivých ľudí sú do značnej miery obmedzené sústavou kultúr-

nych a právnych predpisov a prítomnosťou iných ľudí. Životná dráha, tj. aj každodenné činnosti, sú obmedzené sieťou obmedzení (viz kap. 2.2).

Každý jednotlivec vystupuje v celej rade rolí (matka, partnerka, zamestnanec, ...). Niekedy hraje jednotlivec v rovnakú dobu rôzne role, častejšie však jedna rola vylučuje druhú. Musia sa odohrávať po určitú dobu, v určitú chvíľu a na určitom mieste, v určitej spoločnosti a s určitým vybavením (Hägerstrand 1971).

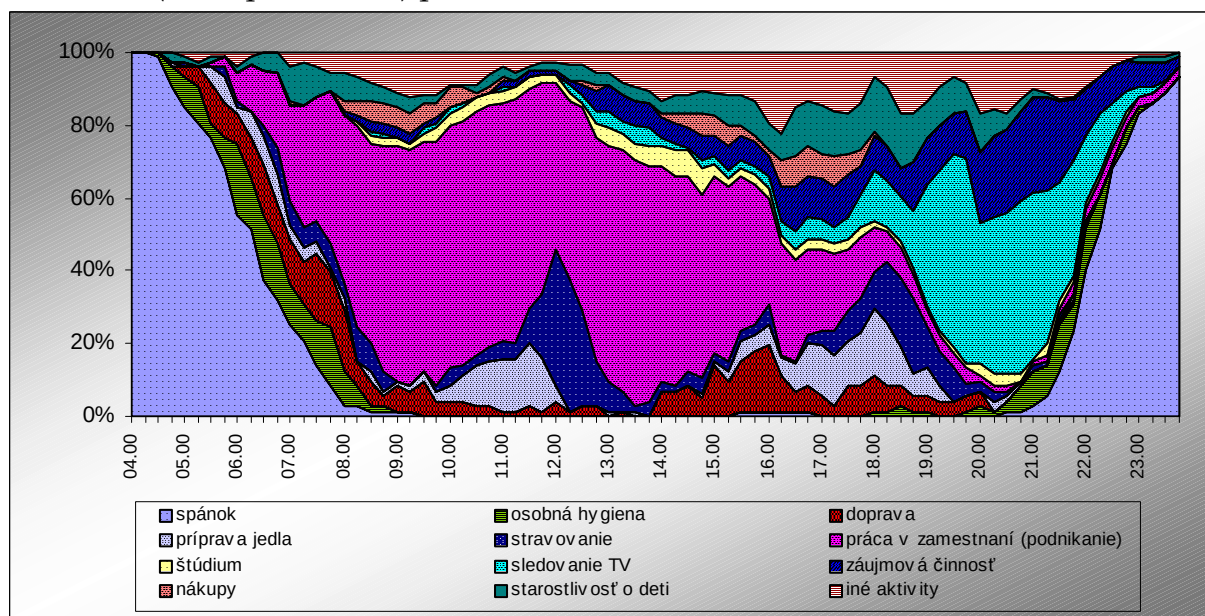
Z geografického hľadiska je zaujímavé, aký je počet staníc, v ktorom sa odohrávajú rôzne činnosti človeka. Zo všetkých respondentov najvyšší podiel činností v typický pracovný deň sa odohrávalo v dvoch lokalitách (43 %). Druhé v poradí boli tri stanice (36 %), tretie 4 stanice (9 %) a vo viac ako 4 staniciach sa odohrávala činnosť len u 2 ľudí. Možno prekvapivo až 8 % (6 respondentov) vo svojej výpovedi v zázname činností uviedlo len jedno miesto svojich činností, tj. domov. Jedná sa o dôchodcov, ale aj o ženy na materskej dovolenke. V miestach každodenných činností, okrem domáceho zázemia, dominovalo miesto pracoviska, miesto každodenných nákupov a miesta stravovania. Ďalšie miesta činností súviseli buď so zamestnaním, starostlivosťou o rodinu a deti (odvoz do materskej škôlky, apod.) a s činnosťami vo voľnom čase (kultúra, cvičenie, apod.).

S počtom miest, v ktorých sa odohrávajú činnosti respondentov, úzko súvisí aj počet pohybov medzi jednotlivými miestami. Až 40 % tvorili pohyby tam a späť medzi dvomi miestami. Zvyčajne sa jednalo len o pohyb medzi domovom a miestom pracoviska alebo medzi domovom a miestom nákupu (časté u dôchodcov a žien na materskej dovolenke). Tri pohyby vykonáva 28 % a štyri pohyby 17 % respondentov. V týchto prípadoch najčastejšie okrem dvoch základných miest (miesto bydliska a pracoviska) vstupujú aj ďalšie miesta, ako napr. miesto stravovania, nákupu a ďalšie. Viac ako 4 pohyby medzi miestami vykonáva denne 7 % respondentov.

V základnej štruktúre každodenných aktivít v pracovný deň v mesiaci november obyvateľov suburbánnej zóny Prahy, možno na prvý pohľad vidieť jej ovplyvnenie rytmom fyziologicky podmienených aktivít, tj. spánok a prijímanie

jedla v niekoľkých intervaloch počas dňa. Doba vymedzená pre obnovu síl (spánok) má u každého jednotlivca rôznu dĺžku trvania, iný začiatok a iný koniec v čase, ale vyskytuje sa nevyhnutne u každého človeka. Uskutočňuje sa u väčšiny ľudí v noci, v tomto prípade je spánok ako hlavná aktivita, ktorú vykonáva aspoň 90 % respondentov, v čase medzi 24 hodinou a 5 hodinou rannou (viz graf 29). Čas, kedy respondenti prijímania prvú časť potravy počas dňa je rozťahnutý asi do 5-6 hodín. U niektorých sa priamo viaže na dobu ukončenia spánku, u iných na začiatok pracovnej doby, u niektorých je prvé jedno prijímané až na obed. Výraznejšia koncentrácia doby prijímania potravy u respondentov je v čase obeda (zhruba od 11.30 do 13.30 hod) a večere (17.00 až 20.00). Tejto aktivite predchádza činnosť, ktorá priamo súvisí s jedlom a to je príprava jedla. Potreba spať a potreba jesť sú neustále vznikajúce potreby a do značnej miery určujú sled ďalších činností. Potreba spánku sa realizuje predovšetkým v domácom prostredí, potreba prijímania potravy má ďaleko širší okruh miest, kde je táto základná ľudská potreba uspokojovaná.

Graf 29. Činnosti obyvateľov sídel Prišimasy, Kolovraty a Líbeznice (72 respondentov) podľa času



Zdroj: Dotazníkové šetrenie

Človek žijúci v súčasnej spoločnosti, na to aby mohol uspokojovať svoje potreby, potrebuje mať finančný príjem, ktorý získa v zamestnaní (či ako samostatne podnikajúca osoba, zamestnanec, ...) alebo vo forme sociálnych či iných

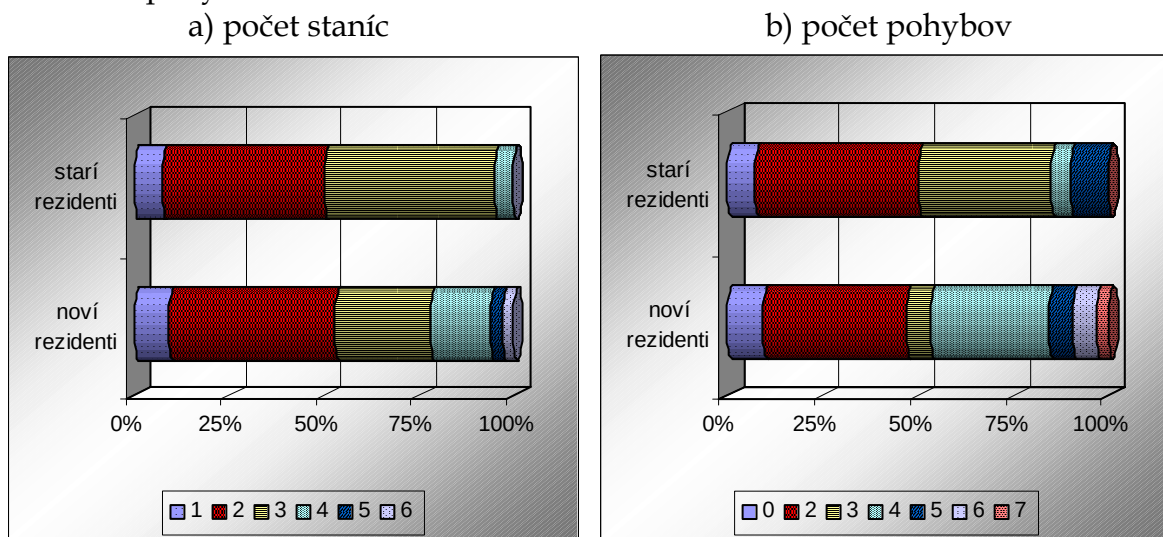
dávok od štátu (nezamestnaní, dôchodci, matky na materskej dovolenke). Aktivity u tých, ktorí sú zamestnaní a odchádzajú za prácou z okruhu domáceho zázemia, sú odlišné od tých, ktorí domáce prostredie neopúšťajú s týmto zámerom (už spomínaní dôchodci, nezamestnaní, matky s deťmi). Značnú časť dňa (prevažne 8,5 hodiny) pracujúcich vyplní práve práca v zamestnaní. U väčšiny obyvateľov (výnimku tvoria tí, ktorí majú rovnaké miesto pracoviska aj bydliska) strávia aj určitý čas počas dňa dopravou do a zo zamestnania. Miesto zamestnania ovplyvňuje aj rozmiestnenie miest ďalších aktivít. Spôsob používanej dopravy do značnej miery môže ovplyvniť priestorové rozloženie aktivít a čas strávený premiestňovaním sa z miesta na miesto. Čas strávený v zamestnaní je výrazne koncentrovaný do doby medzi 8.15 hod do 15.00, kedy tvorí práca v zamestnaní, či podnikanie viac ako polovicu zo všetkých realizovaných aktivít obyvateľov vybraných troch sídel. Výraznejšie posuny pracovnej doby do neskorých nočných hodín, či skorší ranný začiatok úzko súvisí s vykonávanou pracovnou činnosťou a objavujú sa aj u dotazovaných (napr. čašníik, výpravca na železničnej stanici, apod.).

Aktivity voľného času (pozn. voľný čas je chápaný ako čas využívaný jedincom podľa vlastného uváženia) prevládajú v neskorých popoludňajších a večerných hodinách. Najpočetnejšími voľno-časovými aktivitami je sledovanie televízie a záujmové aktivity. Kategóriu iných aktivít tvorí široká škála aktivít od starostlivosti o domácnosť a upratovanie, prací v záhrade, starostlivosti o domáce zvieratá cez čítanie, prechádzky v okolí až po aktivity ako je internet, účtovníctvo manželových podnikateľských aktivít apod. Niektoré aktivity z kategórie iných aktivít sa prelínajú s aktivitami záujmovými. Ponechanie rozhodnutia, aby zaradili činnosti podľa uváženia, ako ich chápu a ponímajú, do jednotlivých kategórií, bolo na samotných respondentoch a bolo to tak ponechané. V tejto práci totiž nie je potrebné bazírovať, v ktorej kategórii je napríklad golf, tj. či je v kategórii záujmových aktivít, alebo v aktivitách ostatných. Podstatnejšie je sledovanie pohybu jedincov v priestore a sieti obmedzení.

3.4.2.1 Činnosti pôvodných a novo prisťahovaných obyvateľov

Na druh vykonávaných aktivít, ich rozmiestnenie v čase i priestore má vplyv aj štruktúra dotazovaných obyvateľov. Medzi novými a starými rezidentami, ktorí vyplnili dotazník, existujú rozdiely v štruktúre obyvateľov. Medzi najvýznamnejšie rozdiely patrí vyšší podiel dôchodcov u starých rezidentov, ktorý u nových rezidentov takmer chýba (výnimkou je jeden invalidný dôchodca v Prišimasoch). V štruktúre novo prisťahovaných častí (5 respondentiek z 32) tvoria mamičky na materskej dovolenke, kdežto v štruktúre starých rezidentov nie je ani jedna. Medzi ďalšie významné rozdiely sú rozdiely v demografickej a vzdelanostnej štruktúre respondentov, štruktúre zamestnanosti, spôsobe trávenia voľného času a veľkosti domácnosti (tj. počet členov v domácnosti i počet ekonomicky aktívnych členov). Existuje viacero charakteristík, v ktorých by mohli byť popísané rozdiely, tie vymenované však možno čiastočne podložiť výsledkami z dotazníkového šetrenia (viz kap. 3.4.1).

Graf 30. Počet staníc (miest v ktorých sa odohrávajú činnosti človeka) a počet pohybov medzi stanicami

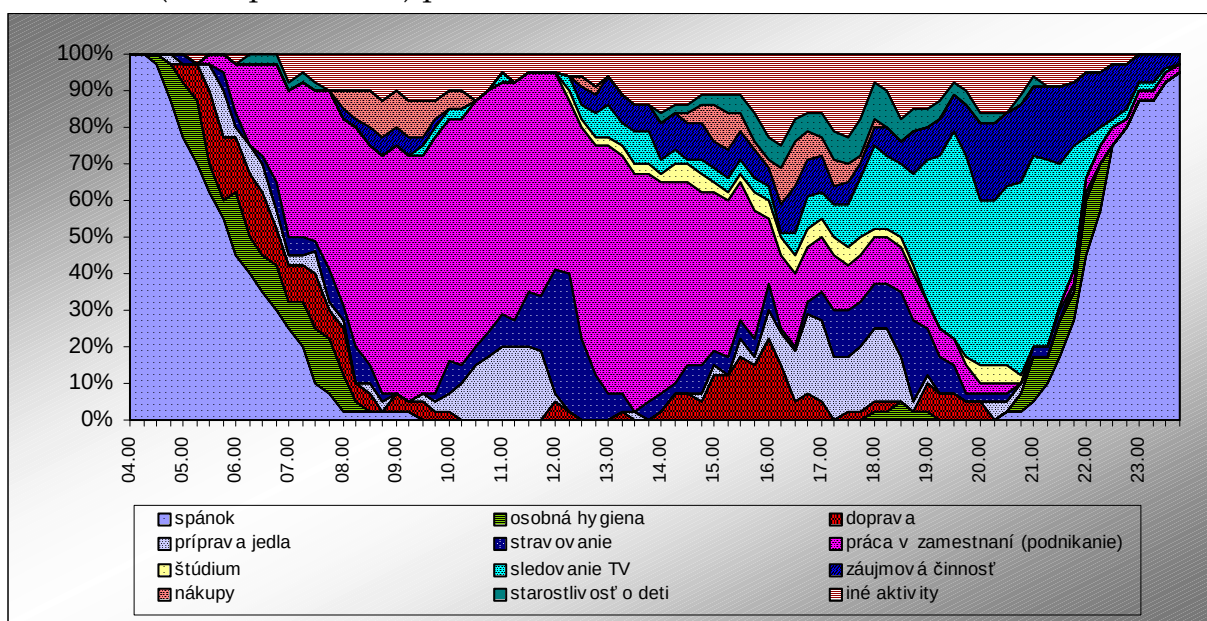


Zdroj: Dotazníkové šetrenie

Medzi starými a novými rezidentami možno sledovať rozdiely v počte staníc i počte pohybov medzi stanicami, tj. miest v ktorých sa odohrávajú činnosti človeka (viz graf 30). U starých ekonomicky aktívnych rezidentov zvyčajne platí pravidelný vzorec pohybu z domova do práce (u niektorých obedňajšia prestávka mimo miesta pracoviska) a z práce domov (na spiatočnej ceste nákup

zväčša u žien). U nových rezidentov nachádzame tento klasický vzorec každodenných pohybov, ale aj ďalšie formy každodenných pohybov medzi miestami. Ako príklad možno uviesť podnikateľov pracujúcich doma a naopak podnikateľov pohybujúcich sa medzi miestom podnikania a ďalšími miestami, ktoré súvisia s ich podnikateľskou aktivitou. Niektorí noví rezidenti uvádzajú aj pohyby do miest ich záujmových činností (cvičenie, vedenie krúžku, anglický jazyk, atď), ktoré u starých rezidentov chýbajú.

Graf 31. Činnosti pôvodných obyv. sídel Prišimasy, Kolovraty a Líbeznice (40 respondentov) podľa času

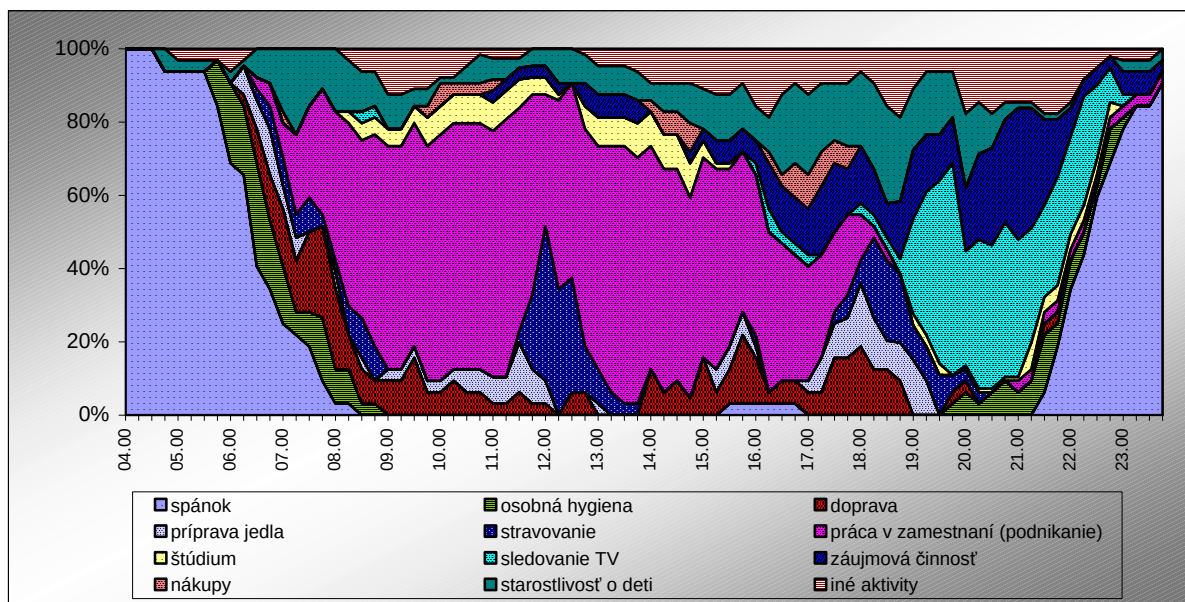


Zdroj: Dotazníkové šetrenie

Novo prisťahovaní obyvatelia majú kratšiu dobu vstávania, tj. ich aktívna časť dňa začína v podobnom čase (viz graf 31 a 32). U pôvodných obyvateľov má doba ukončenia spánku plynulejší prechod než u nových rezidentov (o 5tej hodine ráno v typický pracovný deň v mesiaci november spí už len 77,5 % pôvodných, ale ešte 93 % novo prisťahovaných obyvateľov, o 7 hodine ráno je však podiel ešte spiacich obyvateľov (25 %) rovnaký u oboch sledovaných skupín). Tieto skutočnosti vyplývajú hlavne z rozdielných ekonomických aktivít a štruktúry zamestnania. Podstatnú časť nových rezidentov tvoria podnikatelia, manažéri, riadiaci pracovníci, konzultanti apod., ktorých pracovná doba zvyčajne nezačína v skorých ranných hodinách.

Začiatok aktivít vykonávaných v práci súvisí s časom ukončenia spánku. Začiatok práce v zamestnaní u respondenta, ktorý ako prvý začína pracovnú dobu je o hodinu skorší v skupine starých rezidentov (5.30 hod) v porovnaní s prvým respondentom zo skupiny novo prisťahovaných (6.30 hod). Dĺžka času stráveného v zamestnaní sa príliš nelíši u nových a starých rezidentov. V oboch skupinách sa vyskytujú aj skrátené či čiastočné pracovné úväzky. Dlhšiu pracovnú dobu ako 8,5 hodiny uvádza tretina nových aj starých pracujúcich rezidentov. Podobne ako začiatok pracovnej doby je rozťahnutejší v dlhší časový úsek, aj koniec pracovnej doby je tiež rozdielny. Väčšina pracovných aktivít u novo prisťahovaných končí do 18tej hodiny, u starých rezidentov je koniec pracovnej doby rozťahnutejší až do 20.30 hod. V oboch skupinách však možno nájsť výnimky, ktorých činnosť v zamestnaní končí až o polnoci. Je však medzi nimi rozdiel v druhu vykonávanej činnosti (časník u pôvodných obyvateľov a podnikateľka u novo prisťahovaných), tj. súvisí to s vykonávanou profesiou.

Graf 32. Činnosti novo prisťahovaných obyv. sídel Prišimasy, Kolovraty a Líbeznice (32 resp.) podľa času



Zdroj: Dotazníkové šetrenie

Významnú časť z aktivít voľného času tvorí u nových aj starých rezidentov sledovanie televízie. Rozdiel medzi nimi je v tom, že u pôvodných obyvateľov sa tento spôsob trávenia času vo väčšej miere vyskytuje aj v popoludňajších hodinách na rozdiel od novo prisťahovaného obyvateľstva. Rozdiely medzi no-

vými a starými rezidentami sú aj v skupine ostatných aktivít. U pôvodných obyvateľov 26 % podielu ostatných aktivít patrí činnostiam v domácnosti (41 % u nových rezidentov), 16 % činnostiam v záhrade (veľmi nízky podiel iba 3 % u nových rezidentov), 13 % čítaniu (12 % u nových rezidentov), 9 % starostlivosti o zvieratá (táto činnosť u nových rezidentov sa vôbec nevyskytuje) a 4 % vychádzkam (14 % u nových rezidentov). Tretina činností u nových aj starých rezidentov v skupine ostatných činností tvorí širokú škálu iných činností a bližšie nedefinovaných aktivít.

V dĺžke a dobe rozvrhnutia starostlivosti o deti možno taktiež vidieť odlišnosti. Vyplývajú z už spomínanej rozdielnej štruktúry obyvateľstva a domácností. Časť respondentov u novo prisťahovaných sú ženy na materskej dovolenke, ktoré sa o dieťa starajú celodenne i pri vykonávaní ďalších činností. V štruktúre starých rezidentov však táto skupina žien chýba a starostlivosť o deti je priamo uskutočňovaná v ranných, ale hlavne v popoludňajších hodinách po návrate zo zamestnania.

Záverom možno konštatovať, že najvýznamnejšie rozdiely medzi novo prisťahovanými pôvodnými obyvateľmi v rozmiestnení aktivít počas pracovného dňa, počet aktivít a druh aktivít majú vplyv nasledujúce skutočnosti:

- podiel dôchodcov u starých rezidentov a ich špecifický pohyb v priestore
- podiel žien na materskej dovolenke a ich spôsob trávenia dňa u nových rezidentov
- rozdielny spôsob trávenia voľného času
- druh zamestnania

Behaviorálno-geografický výskum každodennej činnosti (Ira 1999) a pohybu obyvateľov poukazuje na rozdiely medzi novými a starými rezidentami v sídle i na rozdiely medzi jednotlivými sídlami. Životný štýl obyvateľov v zázemí má však spoločné faktory a je odlišný od spôsobu života mestského obyvateľstva. V porovnaní s výsledkami podobného výskumu pohybu obyvateľov Bratislavy (tj. mestské obyvateľstvo), ktorý hodnotil Ira (1999), môžeme nájsť niekoľko odlišností i spoločných znakov. Najvýraznejšie rozdiely spôsobuje odlišná štruktúra dotazovaných. V štruktúre aktivít Bratislavčanov je významne zastúpené

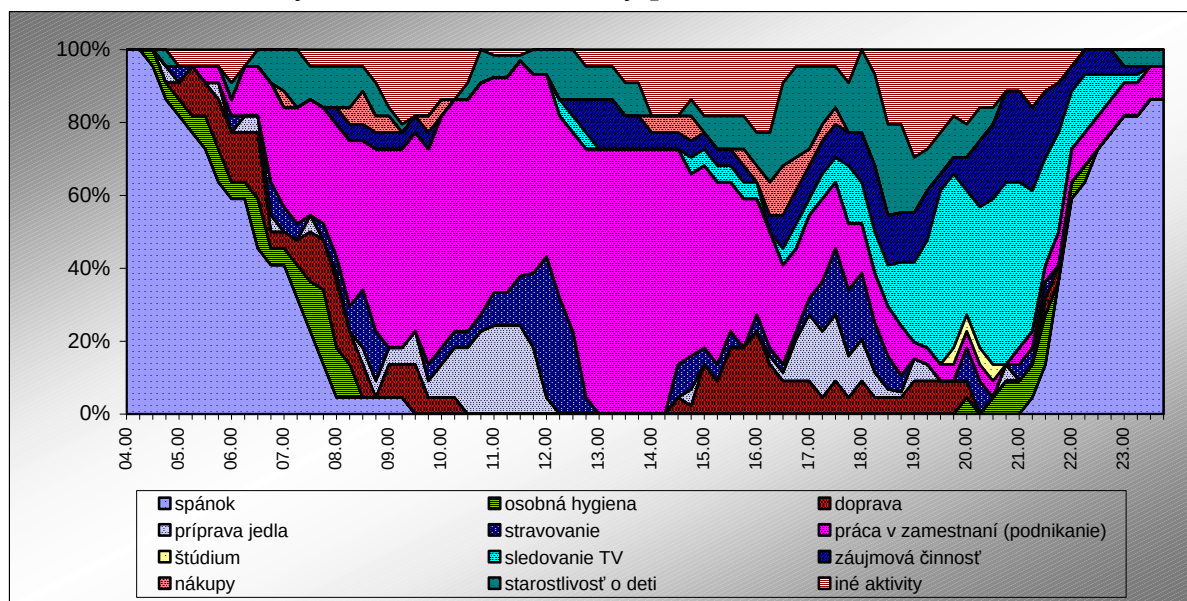
štúdium, ktoré v aktivitách sídel zázemia takmer chýba (nízky podiel respondentov-študentov). Rozdiely nachádzam aj medzi dobou nákupu (v zázemí aj v dopoludňajších hodinách, v meste len popoludní) a v starostlivosti o deti (v zázemí vyšší podiel týchto aktivít a uskutočňujú sa počas celého dňa, v meste len v podvečerných hodinách). Tieto rozdiely sú taktiež výsledkom odlišnej štruktúry dotazovaných (vo výskume v zázemí bol vyšší podiel dôchodcov a žien na materskej dovolenke).

Medzi spôsobom života obyvateľov žijúcich v jadre a v prímestskej oblasti sú najvýraznejšie rozdiely v spôsobe trávenia voľného času a v doprave (druh používanej dopravy a strávený čas dopravou). Obyvatelia miest viac navštevujú kiná, divadlá či ďalšie kultúrne a športové podujatia. Majú lepšie možnosti pre realizáciu svojich záujmových aktivít. Obyvatelia zázemia sa viac venujú úprave svojej záhradky a prácam okolo domu, ale aj oddychu a pobytu na čerstvom vzduchu. Mestskí obyvatelia častejšie odchádzajú na víkend mimo miesto svojho bydliska, zvyčajne do objektov trvalej rekreácie, tj. na chalupy a chaty. Čas strávený dopravou do zamestnania závisí na vzdialenosti medzi miestom bydliska a miestom zamestnania. Obyvatelia zázemia prevažne dochádzajú za prácou do jadra mesta, a teda zvyčajne sa dopravujú dlhšiu dobu, než obyvatelia jadra. Obyvatelia miest majú aj lepšie možnosti využitia mestskej hromadnej dopravy.

3.4.2.2 Činnosti obyvateľov v jednotlivých sídlach – rozdiely medzi sídlami

Vyšší podiel miest, v ktorých sa uskutočňuje každodenný pohyb nových obyvateľov v dotazovaných sídlach a vyšší počet pohybov medzi miestami nových rezidentov v zrovnaní so starými rezidentami je zaznamenaný vo všetkých troch sídlach. Minimálne rozdiely boli zaznamenané medzi novými a starými rezidentami obce Prišimasy. Najvýraznejšie rozdiely u obyvateľov Mestskej časti Kolovraty, hlavne v počte pohybov medzi stanicami, sú spôsobené vyššou pohyblivosťou časti nových rezidentov (podnikateľ pohybujúci sa medzi viacerými miestami podnikania, učiteľka, ktorá sa aktivizuje v záujmových mimoškolských činnostiach detí, apod.).

Graf 33. Činnosti obyvateľov obce Přišimasy podľa času

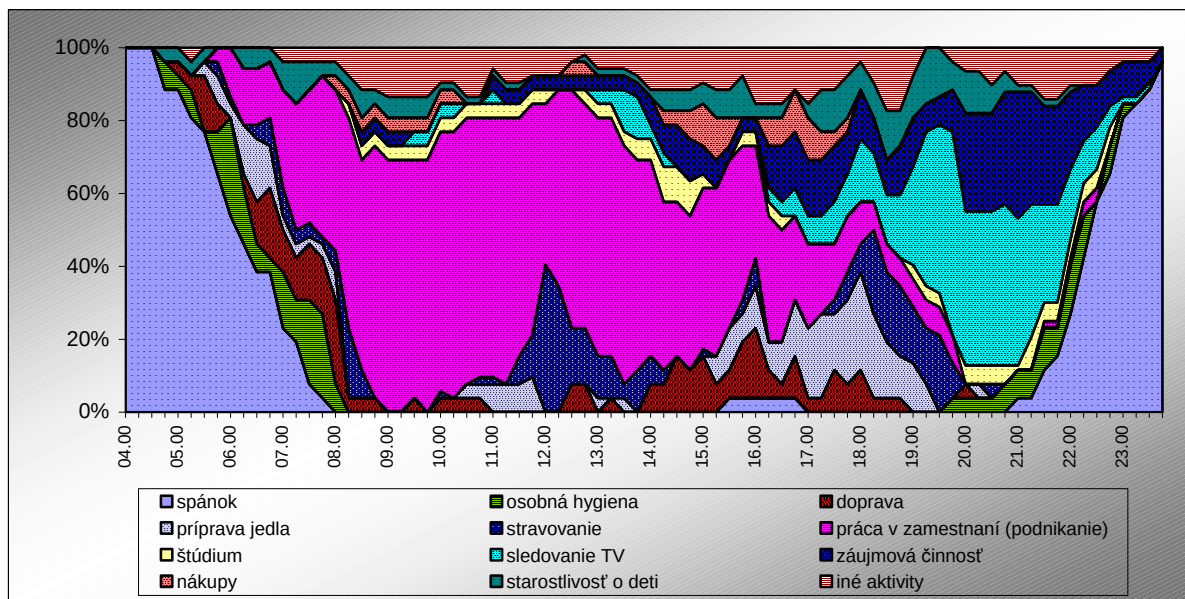


Zdroj: Dotazníkové šetrenie

Čas strávený v zamestnaní je u dotazovaných najviac posunutý do skorých ranných hodín a aj do nočných hodín v obci Přišimasy, naopak najviac koncentrovaný je v obci Líbeznice (prvý z dotazovaných začína pracovať o 6.00 hod a posledný končí s prácou v zamestnaní o 18.30 hod). V Přišimasoch je podiel pracujúcich hlavne v dopoludňajších hodinách veľmi nízky. Spôsobuje to nižší počet uvádzaných hodín strávených v zamestnaní než je klasická 8,5 hodinová pracovná doba hlavne u nových rezidentov (skrátенý pracovný úväzok, podnikateľ, ktorý si organizuje čas v zamestnaní sám, apod.).

Starostlivosti o deti najviac času venujú podľa vyplneného denného harmonogramu dotazovaní v obci Přišimasy. Súvisí to so štruktúrou obyvateľstva podľa ekonomickej aktivity, tj. podiele žien na materskej dovolenke, pretože práve oni uvádzajú najviac času stráveného starostlivosťou o deti počas celého dňa. Podiel ekonomicky neaktívnych osôb (študenti, matky na materskej dovolenke a dôchodci) z dotazovaných je vo všetkých troch sídlach takmer rovnaký (27 % v Přišimasoch i Kolovratoch, 25 % v Líbezniciach), ich štruktúra je však rozdielna.

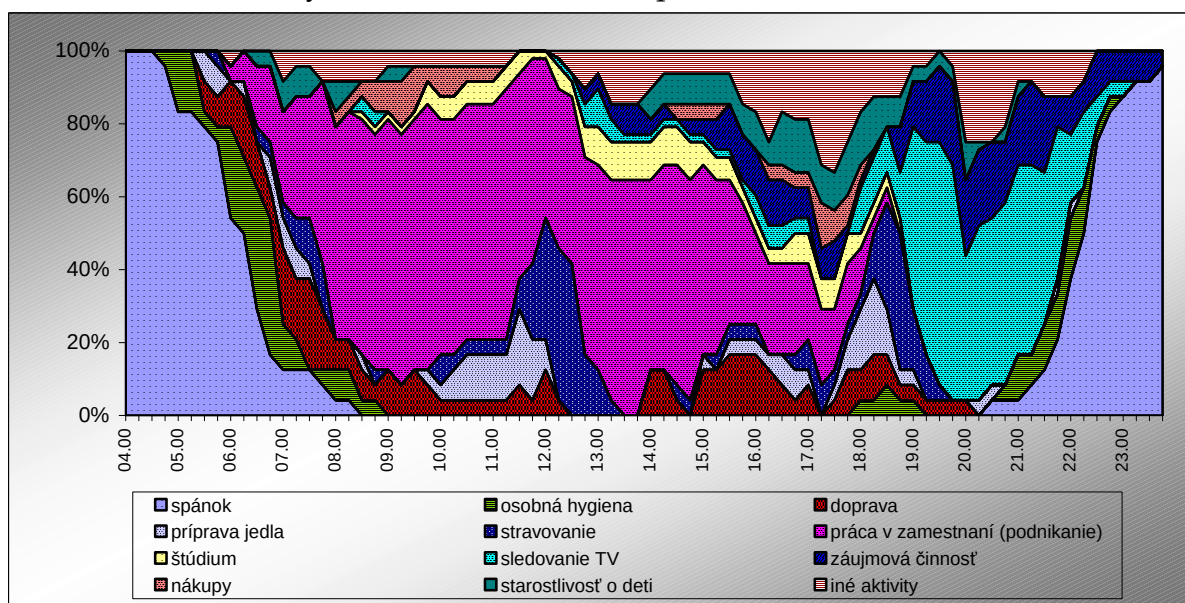
Graf 34. Činnosti obyvateľov MČ Kolovraty podľa času



Zdroj: Dotazníkové šetrenie

V Kolovratoch možno sledovať najvyšší podiel času venovaný záujmovým aktivitám zo sledovaných sídel, naopak najnižší podiel času strávený dopravou. Je možné iba polemizovať, či je to iba náhoda, alebo je to výsledkom toho, že sa jedná o mestských obyvateľov, ktorí sa viac venujú svojim koníčkom a menej času venujú domácnosti. Predpokladám však, že dobrá dopravná dostupnosť jadra Prahy a možnosti rôzneho spôsobu trávenia voľného času sú najprístupnejšie práve pre obyvateľov Kolovrat, skôr ako pre obyvateľov Píšimas či Líbeznice.

Graf 35. Činnosti obyvateľov obce Líbeznice podľa času



Zdroj: Dotazníkové šetrenie

Určite existuje medzi sídlami viacero rozdielov, tieto rozdiely však vyplývajú zo štruktúry respondentov a v menšom merítku strácajú na význame. V sledovaných sídlach existujú väčšie rozdiely medzi novo prisťahovanými a pôvodnými obyvateľmi, než medzi sídlami ako celkami navzájom. Čím väčší počet novo prisťahovaných do sídel v zázemí bude, tým viac sa bude meniť aj životný štýl obyvateľov sídla ako celku a budú medzi sídlami vznikať rozdiely. Stále však sídla budú súčasťou prímestskej oblasti a niektoré faktory, ktoré ovplyvňujú spôsob života sa nezmenia (napr. čas strávený dochádzkou za prácou a službami). Prisťahovaním do sídla sa spôsob života nových obyvateľov zmení. Naruší to však aj spôsob života pôvodných obyvateľov a ovplyvní to aj ich životný štýl. Závisí však aj na intenzite kontaktov medzi novými a starými rezidentami, akým spôsobom a ako intenzívne sa zmení spôsob života oboch skupín obyvateľstva a celého sídla.

3.4.2.3 Špecifiká činnosti obyvateľov v iných ročných obdobiach a cez víkend

Odlíšnosti a spojitosti v životnom štýle a v pohybe obyvateľov je nutné hľadať aj v činnostiach, ktoré odlišujú ich pracovný deň v zimnom a letnom období. Rovnako existujú odlíšnosti v spôsobe trávenia voľných dní (cez víkend) a pracovných dní (viz prílohy XXIII až XXV).

Medzi činnosťami v letných mesiacoch, ktoré sa odlišujú od činností vykonávaných v pracovných dňoch v zimných mesiacoch, uviedli obyvatelia zázemia viac pohybu, práce a času stráveného na záhrade a viac času stráveného vonku. V zimných mesiacoch naopak uvádzajú, že viac činností trávia doma, viac času trávia čítaním, sledovaním televízie, domácimi prácami a záujmovou činnosťou.

Aktivít, ktoré odlišujú pracovný a víkendový deň rezidentov je celá škála. Dotazovaní v tejto otázke venovali značnú pozornosť vymenovaním aktivít, ktorým sa venujú cez víkend. Ako najčastejšiu aktivitu uviedli aj starí aj noví rezidenti návštevy u známych a blízkych. Ďalšími významnými aktivitami je práca a pobyt na záhrade, výlety a cestovanie, nákupy a športové záujmy. U novo prisťahovaných je významná odlíšnosť od pracovného dňa aj vo fakte

samotného pobytu doma a medzi významnejšie aktivity patria aj prechádzky po okolí a vychádzky za kultúrou (divadlo, kino, ...). Starí rezidenti naopak venujú viac času domácim prácam.

3.4.3 Druh používanej dopravy obyvateľov vybraných sídel

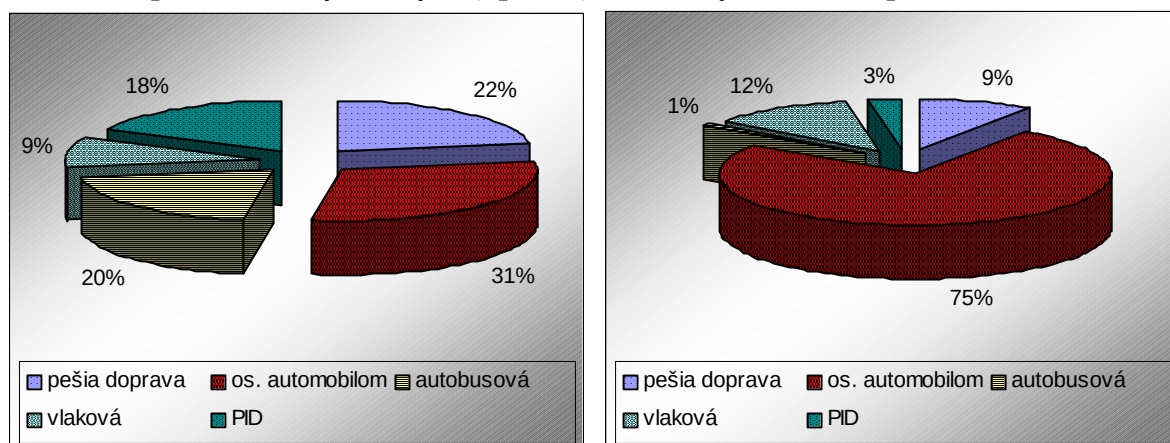
Stavebný rozvoj prímestských oblastí je charakterizovaný nízkou hustotou zástavby a vysokou priestorovou segregáciou jednotlivých ľudských aktivít – bývanie, zamestnanie, nákupy, apod. (Sýkora 2001b). Na jednej strane časť obyvateľov získala možnosť bývať v kvalitnejšom prostredí, na druhej strane musí dochádzať za prácou, nákupmi i za väčšinu činností vo voľnom čase. Klasické miesta nákupu, ktoré boli vo vnútornom meste, sa presúvajú do predmestských a prímestských častí. V niektorých prípadoch sú uspokojené aj na dochádzku hromadnou verejnou dopravou, ale značne to zvýšilo zaťaženie týchto lokalít automobilovou dopravou. Zvýšil sa pohyb nie len medzi jadrom a jeho zázemím, ale aj pohyb v zázemí.

Využívanie verejnej dopravy v postkomunistických krajinách má značnú tradíciu je omnoho intenzívnejšie než napr. v USA. Automobilová prevádzka sa však v 90tych rokoch značne zvýšila a obľuba verejnej dopravy poklesla (Švejdarová 2003). Dnes sa navyše spôsob dopravy stáva prestížnou záležitosťou a ukazovateľom sociálneho statusu.

Intenzita využívania mestskej hromadnej dopravy v zázemí závisí aj na jej kvalite a frekvencii. Sídla, ktoré ležia pozdĺž železničných tratí (napr. Kolovaty), alebo kde prechádza dôležitejšia autobusová linka, ktorá spája významnejšie centrá (napr. Líbeznice), je vyšší predpoklad, že aj členovia novo prichádzajúcich domácností by mohli využívať verejnú dopravu. Priestorová organizácia našich sídel v zázemí Prahy a riešenie ciest a chodníkov nepredpokladá, že by došlo k situácii podobnej v zázemiach severoamerických miest, kde deti sú plne závislé v pohybe v priestore (z domu do škôl, za záujmovými aktivitami, ...) na rodičoch a ich rozvoze. Deje sa tak vzhľadom k značným vzdialenostiam, absencii chodníkov a vysokej intenzite cestnej premávky. U nás v zázemí Prahy najmä u nových obyvateľov sa objavuje závislosť detí na rodičoch pri rozvoze

do škôl, ale intenzita súvisí aj s kvalitou a možnosťou vzdelávania v mieste bydliska, či blízkom okolí (napr. v Kolovratoch sa plánuje výstavba novej základnej školy). Predpokladá sa, že tam, kde kapacita a kvalita škôl bude dostatočná, tak k tento jav bude prebiehať len obmedzene.

Graf 36. Druh používanej dopravy u pôvodných (vľavo) a novo prisťahovaných obyv. (vpravo) vo všetkých sídlach počas dňa



Zdroj: Dotazníkové šetrenie

Rozdiely v miere využitia hromadnej dopravy a dopravy osobným automobilom medzi novými a starými rezidentami je značný (viz graf 36). Veľkosť rozdielov je však odlišná v jednotlivých sídlach. Najdiametrálnejšie rozdiely, ktoré vyplývajú z dotazníkového šetrenia možno pozorovať v obci Líbeznice (viz príloha XV). Novo prisťahovaní obyvatelia vypovedali, že sa dopravujú výhradne osobným automobilom. Do značnej miery tento výsledok má spojitosť s výberom respondentov v luxusnejšej výstavbe s vyšším sociálnych statusom. Predpokladám však, že obyvatelia z ďalšej realizovanej výstavby v obci (napr. rádových rodinných domov), hromadnú dopravu aspoň čiastočne využívajú.

Príkladom sídla v zázemí, kde mestská hromadná doprava je intenzívnejšie využívaná aj u nových rezidentov, sú Kolovraty (viz príloha XIV). Frekvencia spojenia mestskej časti s jadrom mesta je na pomerne dobrej úrovni. Obyvatelia Kolovrat majú možnosť využívať autobusové aj vlakové spojenie (smerom do jadra v rámci PID). Dobrá dopravná dostupnosť jadra mestskou hromadnou dopravou a pomerne značné dopravné preťaženie spojnice centra Prahy

s neďalekými Řičanami, spôsobuje, že hromadná doprava je využívaná aj novými rezidentami. Vyšší podiel pešej dopravy je dôsledkom spôsobu dopravy obyvateľov, ktorí pracujú priamo v sídle. Časť podielu tvorí čas respondentov strávený cestou k a z dopravného prostriedku do miesta bydliska, pracoviska, atď.

Dostupnosť hromadnou dopravou jadra Prahy z obce Příšimasy, ktoré sú z administratívno-správneho členenia súčasťou okresu Kolín, je náročnejšia. Pražská integrovaná doprava zaviedla do obce v roku 2002 autobusovú linku z Úval (kde je napojenie na vlaky PID do centra Prahy) do Českého Brodu cez Příšimasy. Frekvencia spojení mimo „špičku“ pracovného dňa je nízka. Možnosti využívania hromadnej dopravy sú obmedzené, čo sa prejavuje v zvýšenej intenzite využívania osobnej automobilovej dopravy aj u starých rezidentov (viz príloha XIII).

Čas strávený dopravou závisí od počtu miest a počtu pohybov medzi jednotlivými miestami. Najnižší počet staníc (2,5 na jednu osobu) a pohybov medzi miestami jednotlivých aktivít majú obyvatelia obce Příšimasy. Vyšší počet miest, v ktorých sa odohráva typický pracovný deň v mesiaci november je u obyvateľov Líbezníc (2,7/osobu) a Kolovrat (2,6/osobu). Najviac času počas dňa dopravou travia obyvatelia Líbezníc, priemerne až 72 minút jeden respondent. Respondenti z obce Příšimasy travia priemerne 62 minút a v Kolovratoch len 56 minút denne prepravou medzi jednotlivými miestami ich aktivít. Tento ukazovateľ celkom nevypovedá o realite. Priemerný čas strávený dopravou zahŕňa totiž všetkých obyvateľov, tj. aj tých, ktorí sú na dôchodku, alebo pracujú v mieste bydliska a nevykazujú žiaden čas strávený dopravou.

Doba strávenú cestovaním u ekonomicky aktívnych osôb (tí, ktorí vychádzajú za prácou mimo miesto svojho bydliska) je odlišná od vzdialenosti miesta zamestnania a od druhu používanej dopravy. Najdlhšie sa dopravujú do zamestnania a najdlhší čas strávený dopravou vykazujú ekonomicky aktívni obyvatelia obcí Příšimasy a Líbeznice (priemerne 100 minút starí rezidenti a 83 minút noví rezidenti). Obyvatelia Kolovrat potrebujú kratšiu dobu, aby sa dostali do miesta svojho zamestnania. Priemerne tak ekonomicky aktívny respondent

v Kolovratoch trávi 68 minút denne dopravou (62 minút starí rezidenti, 77 minút noví rezidenti). V okolí Kolovrat je viacero pracovných príležitostí, a preto dochádzka do práce u niektorých trvá len štvrt' hodiny. Je tomu tak napríklad aj u respondentov zo skupiny starých rezidentov, kde dvaja pracujú v susedných Říčanoch a dvaja v Uhříněvsi.

Rozdiely v dostupnosti a vzdialenosti sídla sa prejavujú v spôsobe dopravy obyvateľov sídel. Spôsob dopravy závisí aj od cieľa, tj. v tomto prípade prevažne zamestnania. V podiele pešej dopravy je zahrnutý čas strávený cestou k a z dopravného prostriedku do cieľa, ďalej doprava do zamestnania v obci, doprava za nákupmi a ďalšie pohyby. Veľmi vysoký podiel využívania dopravy osobným automobilom u novo prisťahovaných obyvateľov je v obci Líbeznice (faktor „sociálneho statusu“) a obci Přišimasy (faktor vzdialenosti a dostupnosti, faktor „sociálneho statusu“).

Záverom je vhodné sa zamyslieť, či existuje možnosť vyššieho využívania mestskej hromadnej dopravy u nových rezidentov zázemia. Ako ukazujú výsledky dotazníkového šetrenia v Kolovratoch, pokiaľ je doprava kvalitná a frekvencia spojení sídla s jadrom mesta je na dobrej úrovni, tak využívanie mestskej hromadnej dopravy je vyššie aj u novo prisťahovaných do zázemia. Sociálny status zohráva významnú úlohu u nových rezidentov zázemia, ale kvalitné a niekedy aj rýchlejšie spojenie do jadra mesta MHD môže ovplyvniť aj ich rozhodovanie o druhu používanej dopravy a viesť k vyššiemu využívaniu mestskej hromadnej dopravy.

3.4.4 Vyjadrená spokojnosť obyvateľov s bývaním, so zlepšením vybavenosti základnými službami a dostupnosťou do centra

K stanoveným otázkam, týkajúcich sa úvah o sídle, sa obyvatelia vyjadrovali v päťstupňovej stupnici. Väčšina novo prisťahovaných obyvateľov je spokojných s bývaním v ich sídle (viz príloha XVI až XVIII). Najvyššiu spokojnosť s bývaním prejavili obyvatelia Kolovrat. V Přišimasoch a v Líbezniciach sa okrem kladných hodnotení objavujú aj neutrálne hodnotenia obyvateľov (ani áno

ani nie). V Kolovratoch sú výrazne spokojný s bývaním aj starí rezidenti. Vo zvyšných dvoch sídlach sa objavuje u starých rezidentov aj nespokojnosť s bývaním v danom sídle (v Líbezniciach 2 a v Přišimasoch 1).

Hodnotenia dotazovaných vypovedajú o ich vlastných pocitoch. Je ťažké zhodnotiť, či v otázke hodnotili len spokojnosť s bývaním v obci, ako vzťah ku obci, alebo sa do ich výpovede premietali aj ďalšie faktory. Medzi ďalšie faktory, ktoré mohli ovplyvniť ich odpovede, môžeme uviesť ich osobnú bytovú situáciu, vzťahy s ostatnými obyvateľmi obce, vzťahy v rodine, atď.

Pozitívne boli hodnotené zmeny vo vybavenosti sídla základnými službami v Kolovratoch aj u nových aj u starých rezidentov (pozitívnejšie zmeny hodnotili pôvodní obyvatelia). Pozitívne môžeme hodnotiť aj zmeny, ktoré hodnotili obe skupiny obyvateľov v obci Líbeznice. Situáciu v obci Přišimasy hodnotili rezidenti neutrálne a negatívne (v obci bola zatvorená pošta).

Spokojnosť či nespokojnosť so zmenami v oblasti služieb obyvateľstvu je nutné hľadať vo vybavenosti sídla a v rozdieloch vo vybavenosti medzi sídlami. Líbeznice a Kolovraty sú vybavené nie len základnými potravinami, ale aj ďalšou maloobchodnou sieťou, je tam základná a materská škola, pošta i zdravotnícke stredisko. Obec Přišimasy je však vybavené len predajňou so zmiešaným tovarom, je tam hostinec a materská škola. Za ostatnými základnými službami (napr. deti do základných škôl, do zdravotníckych stredísk) musia obyvatelia dochádzať.

V otázke zlepšenia alebo zhoršenia dostupnosti centra Prahy sa názory novo prisťahovaných a pôvodných obyvateľov najviac rozchádzajú. V Kolovratoch obe skupiny obyvateľstva hodnotia zmeny v dostupnosti kladne, výrazne vyššie zastúpenie v hodnotení určite áno majú starí rezidenti. V obci Líbeznice vidia zmeny v dostupnosti centra Prahy pôvodní obyvatelia kladne, novo prisťahovaní obyvatelia sa v odpovediach rôznia. V Přišimasoch sa noví rezidenti k tejto otázke vyjadrili neutrálne (ani áno ani nie), starí rezidenti podobne ako zmeny v obslužnosti vidia aj zmeny v dostupnosti skôr v negatívnom svetle.

Odlišnosti vo výpovediach nových a starých rezidentov, hlavne v obciach Líbeznice a Přišimasy, možno vysvetliť veľmi malou intenzitou využitia hromadnej dopravy u nových rezidentov. Ich najvyužívanejším dopravným prostriedkom je osobný automobil a len malý podiel využíva aj autobusovú či vlakovú dopravu (existujú však aj rozdiely vo využívaní hromadnej dopravy aj u nových rezidentov, viz kap. 3.4.3).

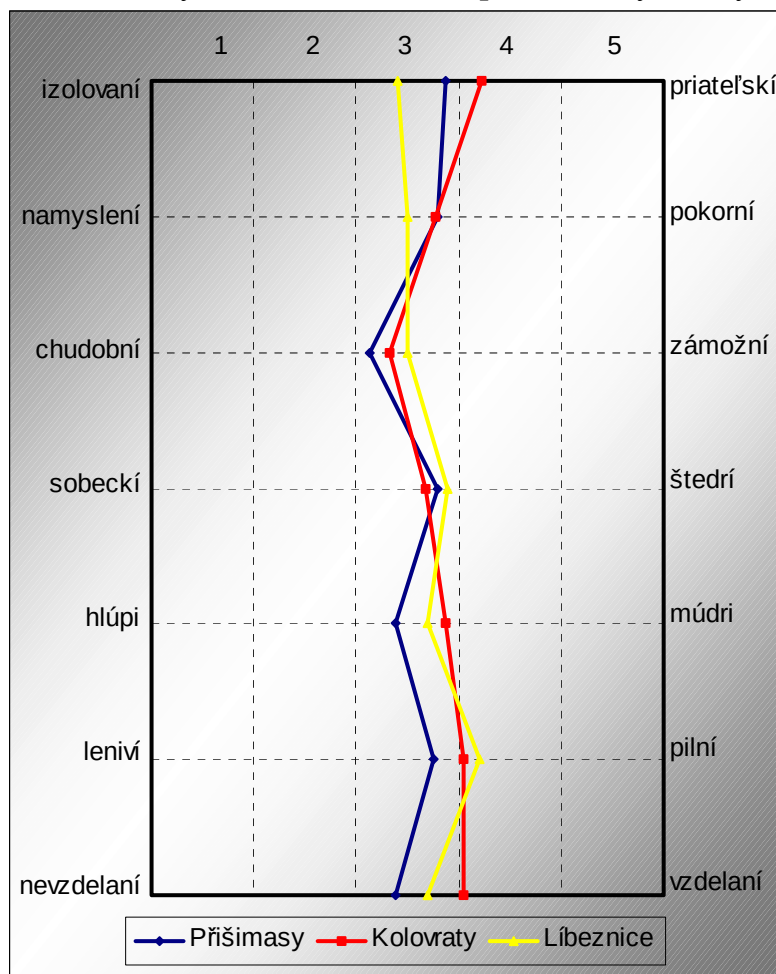
Je potrebné vziať na vedomie, že noví obyvatelia na rozdiel od starých rezidentov môžu hodnotiť len zmeny, ktoré sa odohrali od doby ich prisťahovania (doba je rôzna od niekoľkých mesiacov po 7-8 rokov). Doba, za ktorú sa mali zmeny hodnotiť bola definovaná len ako „posledné roky“, pretože otázky boli mierené skôr na to, ako obyvatelia cítia to, kam sa ich obec „uberá“, či sú zmeny v sídle skôr negatívne, alebo pozitívne. To sa potom nakoniec odráža aj v spokojnosti či nespokojnosti s bývaním v danom sídle.

3.4.5 Názory obyvateľov o druhej dotazovanej skupine

Respondenti zo skupiny nových rezidentov boli dotazovaní na to, čo si myslia o pôvodných obyvateľoch obce (v starej zástavbe) a dotazovaní zo skupiny starých rezidentov boli dotazovaní na to, čo si myslia o novo prisťahovaných obyvateľoch do obce.

Novo prisťahovaní obyvatelia hodnotia starých rezidentov ako pilných, štedrých, chudobných a pokorných. Vo zvyšných kategóriách sa názory obyvateľov jednotlivých sídel rozchádzajú (viz graf 37). Hodnotenia zo strany nových rezidentov sú skôr neutrálne výpovede, podávané s opatrnosťou. Nezachádzajú do žiadnych extrémnych hodnôt pri hodnotení kladných či negatívnych vlastností. Otázku vyplnili, ale ich výpovede vidím skôr ako diplomatické hodnotenia, než výpovede o tom, čo si naozaj myslia.

Graf 37. Hodnotenie starých rezidentov novo prisťahovnými obyvateľmi

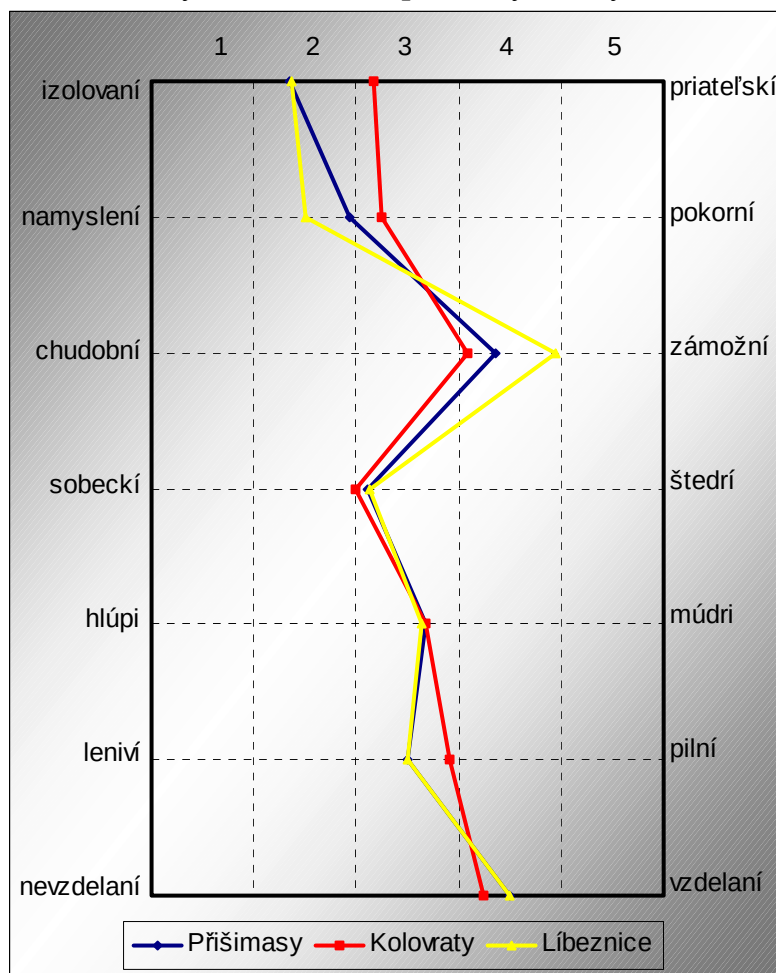


Zdroj: Dotazníkové šetrenie

V odpovediach novo prisťahovaných sa odrážajú ich osobné kontakty (pokiaľ nejaké sú) a známosti so starými rezidentami. Dalo by sa predpokladať, že závisia aj na dĺžke bývania v danom sídle, a tým možnosti nadviazať kontakty s domácim obyvateľstvom. Ich izolovanosť, nezáujem o veci, ktoré sa dejú v sídle (len výnimočne sa zúčastňujú verejných schôdzí, či kandidujú do obecného zastupiteľstva) však často vedie k tomu, že ani po rokoch „spoločného spolunažívania“ nenadviazali žiaden kontakt s pôvodnými obyvateľmi v danom sídle. Ich život v obci sa orientuje len na svoj vlastný dom, alebo obytný okrsok. Tak tomu je napríklad v obci Líbeznice, kde noví rezidenti z nového obytného okrsku, ktorí osobne nazývam „biele ploty“. Komunikácia medzi rezidentami navzájom v ich obytnom okrsku funguje výborne, ale len po biele ploty. Tam končí. Vzťahy medzi novo prisťahovanými v sídlach sú na rozdiel-

nych kvalitatívnych úrovniach. Závisia od veľkosti obytneho okrsku (v menšom vzťahu vznikajú ľahšie a sú hlbšie), ale aj od dĺžky pobytu.

Graf 38. Hodnotenie nových rezidentov pôvodnými obyvateľmi sídel



Zdroj: Dotazníkové šetrenie

Starí rezidenti hodnotia novo prísťahovaných obyvateľov ako zamožných a vzdelaných, ale aj pilných a múdрых (viz graf 38). Myslia si o nich, že sú aj izolovaní, namyslení a sebeckí. Pôvodný obyvatelia sa stavali k tejto otázke dosť s odstupom. V Pířšimasoch a v Líbezniciach sa takmer polovica dotazovaných obyvateľov k tejto otázke nevyjadrila. Ako dôvod uvádzali, že nikoho z nich nepoznajú, alebo sa vyjadrili len k niektorým z hodnotených vlastností. Ich hodnotenia majú širšiu škálu a krajných hodnôt nadobúdajú hlavne v kategóriách izolovanosti a zamožnosti nových rezidentov. Pri osobných rozhovoroch sa výraznejšia nespokojnosť s príchodom a nezaujmom nových obyvateľov o veci obecne, prejavovala skôr u starších obyvateľov. Predstavitelia sídel v zázemí naopak príchod nových obyvateľov vítajú a snažia sa o prilákanie ďalších.

4 FAKTORY OVPLYVŇUJÚCE SPÔSOB ŽIVOTA V ZÁZEMÍ PRAHY

Pod vplyvom globalizačných procesov je v súčasnosti celý svet. Procesy, ktoré sa odohrávajú na mikroúrovni sú ovplyvňované procesmi, ktoré prebiehajú na globálnej úrovni. Globalizačné procesy ovplyvňujú v súčasnosti politické, ekonomické, sociálne a kultúrne zmeny nie len na úrovni globálnej, ale i na všetkých nižších geografických úrovniach vrátane lokálnej (Sýkora 2000). Globalizačné procesy majú vplyv aj na zmeny, ktoré sa odohrávajú v mestách. Závisí ako sa mesto zapája do globálnej deľby práce, tj. ktorej hierarchickej úrovne je súčasťou – periférie, semiperiférie alebo centra. Globalizačné procesy, bez toho aby sme si to uvedomovali, v súčasnosti ovplyvňujú všetky sféry nášho života. V metropolitných oblastiach vplyvy globalizácie možno pozorovať zvyšovaním sa podielu zahraničného vlastníctva, pri financovaní či výstavbe nových komerčných plôch a tiež na trhu práce, kde sa vyčleňuje nová skupina manažérov a zamestnancov zahraničných spoločností (Sýkora 2000). Mení sa priestorová štruktúra miest, dochádza k vytlačovaniu priemyslu a niektorých ďalších funkcií mimo kompaktnú výstavbu. Mestá vedú medzi sebou konkurenčný boj o prilákanie nových investícií na ich územie. Mestská kultúra, architektúra i spôsob života je ovplyvnený postmodernou.

Globalizačné a ďalšie procesy prebiehajúce na celosvetovej úrovni nepochybne ovplyvňujú procesy na nižších hierarchických úrovniach. V tejto práci však sa viac zaoberám procesmi prebiehajúcimi na lokálnej úrovni, ktoré ovplyvňujú spôsob života v zázemí Prahy v súčasnosti. Medzi ne patria aj ekonomické zmeny, ktorým sa v Českej republike otvorila brána po roku 1989 a umožnili napojenie sa na globálnu ekonomiku. Dochádza ku vzniku novej skupiny obyvateľov pôsobiacich vo vrcholovom manažmente. Zvyšuje sa sociálna polarizácia obyvateľstva. Rozširuje sa skupina najbohatších a skupina, ktorí žijú zo sociálnych dávok, alebo pracujú za minimálne mzdy. Zúžuje sa stredná vrstva obyvateľstva, ktorá bola typická pre industriálnu spoločnosť.

Najbohatšie vrstvy sa sústreďujú do niektorých častí vnútorného mesta, oblasti s tzv. dobrým menom a do suburbánnej zóny, podľa ich životných preferencií. Možno pozorovať segregáciu bohatších skupín časti populácie, ktorá súvisí s ich odlišnosťami z hľadiska životného štýlu a sociálneho statusu. V zázemí možno ako prejav segregácie nového obyvateľstva pozorovať vysoko oploتنú zástavbu skupiny domov, do ktorej má prístup len obyvateľstvo tam bývajúce. Enkláva žije sama o sebe, nezávisle na zvyšku sídla. V zázemí si nehľadá nové bývanie len vysoká vrstva obyvateľstva. V súčasnosti sa bývanie stalo prístupnejšie aj strednej vrstve obyvateľstva, vďaka možnostiam získať hypotečný úver, nízkym hypotečným úrokom, štátnej podpore v stavebnom sporení a uvoľneniu časti pôdy z poľnohospodárskeho pôdneho fondu. Sídla v zázemí Prahy vo svojich územných plánoch či urbanistických štúdiách vymedzilo plochy pre novú výstavbu. Predstavitelia obcí majú záujem o novú výstavbu a prisťahovanie nových obyvateľov, pretože noví rezidenti sem často prilákajú nové investície, či nejakým spôsobom napomôžu dovybaveniu sídla technickou infraštruktúrou. Plány výstavby v niektorých sídlach sú však nereálne a z hľadiska územia neúnosné.

Na ľudí pôsobia faktory, ktoré ich z jedného miesta odpudzujú a v mieste druhom zasa priťahujú. Výsledkom pôsobení týchto faktorov, o ktorých hovorí push-pull model (Lee 1969), je uskutočnený alebo neuskutočnený migračný pohyb. V rozhodovaní ľudí o prostredí, ktoré by spĺňalo ich požiadavky na bývanie, vstupuje potreba zaistenia základných potrieb ako bývanie, jedlo, potreba každodenného odpočinku. Potreba zaistiť vzdelávanie a možnosť hier pre deti, možnosti lekárskej starostlivosti, dopravné spojenie s miestom pracoviska, nákupu, apod. Do úvah zaradzujú aj vybavenosť obce technickou a občianskou infraštruktúrou, kvalitu prírodného prostredia a možnosti uspokojenia svojich bytových potrieb (veľkosť, cena). Pri rozhodovaní o možnostiach bývania potom vychádzajú z hodnotenia podmienok potencionálneho miesta bydliska z hľadiska uspokojenia ich potrieb vzhľadom k ich finančným možnostiam.

V súčasnosti sa o svoju bytovú otázku musí postarať každý sám a bytová výstavba sa realizuje zvyčajne individuálne a iba malú časť tvorí komunálna

výstavba. U zhruba polovici bytového fondu postaveného za starého režimu bol však stavebníkom štát (Večerník, Matějů 1998). Prahu dlhodobo trápí nedostatok bytov. Bývanie je skôr dostupné v menších mestách s malou ponukou pracovných príležitostí. Dlhodobému nedostatku bytov v Prahe odpovedá aj vysoká cena bytov. Ceny navýšili aj tí, ktorí odkúpili byty za účelom investície (prenájom pre gentrifajerov, ktorí sú ochotní platiť vysoké čiastky za prenájom v lokalite v centre s „dobrou adresou“, či vidina rastu cien bytov po vstupe do Európskej únie). Bytová núdza najviac dopadá na mladých ľudí, pretože pre ne neexistujú tzv. štartovacie byty a nové sú pre nich nedostupné. Svoju bytovú otázku preto majú možnosť riešiť často až v staršom veku. Nedostatok bytov navyše v 90tych rokoch doprevádzal aj vstup silných populačných ročníkov 70tych rokov do veku, v ktorom zakladajú rodiny a riešia svoju bytovú otázku.

Po páde komunistického režimu v ČR došlo aj k zmenám z hľadiska štruktúry mobilných pohybov v rámci osobných mobilných dráh jednotlivcov. Pohyb smerom dole predstavovala nezamestnanosť či predčasný odchod do dôchodku. Predpokladalo sa, že transformácia umožní vzostup tým, ktorí v dobe režimu mali zablokované šance. V období transformácie niektorí využili politickej a ekonomickej situácie a vzostupnú mobilitu zaznamenala predovšetkým novo vzniklá skupina podnikateľov a živnostníkov. Vzdelanie nehralo najdôležitejšiu úlohu, ale dôležitejšie boli schopnosti orientovať sa v otvárajúcom sa priestore príležitostí. Skôr než diplom pomáhal „sociálny kapitál“, tj. známosti a konexie (Večerník, Matějů 1998). Dosiahnuť vysokoškolské vzdelanie nezaručuje automaticky vysoký príjem. Sú oblasti ekonomiky, kde príjmy sa niekoľkonásobne zvýšili (peňažníctvo a poisťovníctvo) a sú odbory, ktoré ostávajú finančne málo ohodnotené (sociálna starostlivosť), pritom obe zamestnávajú stredoškolsky a vysokoškolsky vzdelaných ľudí. Výsledky z dotazníkového šetrenia poukazujú na to, že až tretina novo prisťahovaných ekonomicky aktívnych obyvateľov sú samostatne ekonomicky činné osoby v rôznych odboroch podnikania, ďalej sú medzi nimi riadiaci a vedúci pracovníci, manažéri, právnici, konzultanti vo firmách, ale i účtovníci a učitelia (posledné dve vymenované profesie hlavne ženy). Väčšina týchto tzv. „duševných“ profesií sú atraktívne

a dobre platené v súčasnosti. Ani jeden z dotazovaných a ďalších členov jeho rodiny nepracuje manuálne. Miesto zamestnania majú najčastejšie v rôznych častiach Prahy, niektorí z nich pracujú v domácom prostredí, alebo dochádzajú do miesta sídla zamestnávateľa nepravidelne. Časť z nich zmení po prisťahovaní aj miesto pracoviska na lokalitu blízko sídla bydliska, alebo priamo v sídle. Nemusí ísť len o podnikateľov, ktorí do sídla premiestnia svoje miesto podnikania, ale aj o ďalšie profesie, ktoré sa nespájajú nutne s jadrom mesta, kde sa koncentrujú pracovné príležitosti a sídla mnohých firiem a inštitúcií.

V zázemí Prahy sa k veriacemu obyvateľstvu hlási len pätina obyvateľov. Počet a podiel veriaceho obyvateľstva sa znižuje. Snahy o oživenie otázok viery v prvých rokoch po páde komunistického režimu padali na úrodnejšiu pôdu, pretože umožnili vyjadriť to, čo v sebe museli ľudia potlačovať a utajovať. Oslovili však predovšetkým staršiu generáciu. U generácie narodenej a vychovávanej komunistickými ideológiami otázka príslušenia k nejakej cirkvi či náboženskému hnutiu ostali bez odozvy. Spôsob života veriacich a tých, ktorí sú bez vierovyznania, v súčasnosti v zázemí Prahy nie je veľmi rozdielny. Najväčšie cirkevné sviatky oslavujú (i keď iným spôsobom) aj neveriaci a návšteva nedeľných bohoslužieb je jedným z mala rozdielov. Potvrdilo sa to aj v dotazníkovom šetrení. Len dvaja uviedli, že navštevujú nedeľnú bohoslužbu a nik nevypovedal, že počas pracovného dňa navštevuje večerné bohoslužby, alebo vykonáva inú aktivitu počas dňa, ktorá by súvisela s ich vierovyznaním.

Česká republika, ktorá bola emigračnou krajinou sa v priebehu 90tych rokov zmenila na tranzitnú a cieľovú pre niektoré skupiny migrantov. Odvetvia ekonomiky ako stavebníctvo v Prahe a jej zázemí, si len ťažko dokážeme predstaviť bez Ukrajincov. So zakladaním regionálnych pobočiek zahraničných a nadnárodných firiem sa v Pražskej metropolitnej oblasti zvýšil počet cudzincov hlavne zo západnej Európy, ktorí pôsobia na postoch manažérov a riadiacich pracovníkov. Sústreďujú sa predovšetkým do vybraných lokalít v Prahe a len výnimočne do vybraných sídel v zázemí. V zázemí sa objavujú Slováci a v malom počte aj cudzinci z juhovýchodnej Ázie a Ruska. Podiel oby-

vateľov s cudzou štátnou príslušnosťou s trvalým pobytom na území ČR spolu s podielom cudzincov legálne pobývajúcich na území okresov Praha-východ a Praha-západ pri sčítaní v roku 2001 bol nízky v porovnaní s krajinami v západnej Európe (problémom je nezachytenie nelegálnych imigrantov). V každom prípade však niektoré sídla v zázemí zaznamenali zvýšenie záujem zo strany cudzincov, iné zostávajú v pozadí bez väčšieho záujmu.

Zázemie Prahy zaznamenalo výraznejšie zmeny hlavne od druhej polovice 90tych rokov. Navrátenie pozemkov pôvodným majiteľom alebo ich dedičom a uvoľnenie časti pôdy z poľnohospodárskeho pôdneho fondu, rozpútalo stavebný boom v niektorých sídlach. Zvyšuje sa počet sídel, ktorí sa dovybavili technickou infraštruktúrou (v niektorých prípadoch len časť sídla), občianska vybavenosť sa nijak zvlášť nezlepšila. Obchody so zmiešaným tovarom (Včela, Jednota) a domy služieb často prešli do súkromného vlastníctva a zmenili svoju funkciu, kiná sa zrušili. Služby pre obyvateľov (kaderníctvo, krajčírstvo, autoopravovňa, a pod.) a malé predajne (potraviny, drogérie, apod.) vznikli v časti rodinných domov a z garáží, a tak došlo k priestorovému rozšíreniu služieb. Materské školy pri nenaplnení kapacity a chýbajúcich finančných prostriedkoch sú uzatvárané. Nová výstavba budov, ktoré slúžia širokej verejnosti (knihovňa, materská či základná škola, zdravotnícke strediská, apod.) je skôr výnimočná a vyžaduje spoluprácu a záujem nových aj starých rezidentov sídla a schopné vedenie obce či mesta. Príchod nových obyvateľov v niektorých prípadoch môže mať za výsledok aj zavedenie novej linky mestskej hromadnej dopravy. Jedná sa však skôr o výnimočné prípady, pretože väčšina novo prisťahovaných využíva hromadnú dopravu v obmedzenej miere a zvyčajne sa dopravujú vlastným automobilom.

Stavebný rozmach v zázemí zaznamenala výstavba rodinných a v niektorých prípadoch aj bytových domov. Výstavba je realizovaná viacerými formami. Značná časť výstavby je realizovaná developerskými spoločnosťami, ktoré odkúpia pozemky od pôvodných vlastníkov, privedú na pozemok inžinierske siete, rozparcelujú na stavebné parcely a predajú ich, alebo zrealizujú aj výstavbu zvyčajne typových rodinných domov na kľúč, ktoré následne rozpre-

dajú (záujem je často tak vysoký, že domy sú predané skôr, ako sa začne s ich samotnou stavbou). Výstavba je zvyčajne priestorovo oddelená od pôvodnej zástavby a je zameraná len na výstavbu rodinných domov bez občianskej vybavenosti. Ďalšou možnosťou je kúpa pozemku priamo od majiteľov pozemkov a realizovať výstavbu buď individuálne alebo zadaním vybranej stavebnej spoločnosti. Táto forma výstavby nemusí byť nutne územne oddelená od existujúcej staršej zástavby, môže voľne naväzovať na staršiu zástavbu, či ju dokonca vyplňovať. Noví rezidenti však nemusia prichádzať len do novej výstavby. V zázemí dochádza k prestavbám a rekonštrukciám časti domov. Jedná sa skôr o výnimočné prípady než výrazný trend, naopak, počet i podiel neobývaných bytov sa medzi dvomi poslednými sčítaniami zvýšil. Predpokladaný trend zmeny tzv. druhého bývania na prvé sa uskutočňuje len v malých rozmeroch a viac v sídlach, ktoré sú atraktívnejšie z hľadiska rekreácie a životného prostredia.

Sociálne prostredie a kultúrny život sa v zázemí Prahy v dôsledku ekonomických, kultúrnych a politických zmien v posledných 15 rokoch zmenil. Zmeny možno pozorovať v štruktúre obyvateľstva i v spôsobe života obyvateľov zázemia. Do sídel v zázemí sa sťahujú predovšetkým mladší a vzdelanejší prisťahovalci, než sú pôvodní obyvatelia sídel v zázemí. Bývajú na okraji sídla v novej zástavbe, ktorá sa stavebne i spôsobom využitia značne odlišuje od pôvodnej zástavby. Novo prisťahovaní si stavajú domy mestského typu bez hospodárskych budov, využívajú ho prevažne vo voľnom čase a na oddych. Stavebný fond v staršej časti obce často chátra a rozvoj obce sa sústreďuje len do novej zástavby. Nová výstavba vzniká na nových plochách na okraji sídel, čo narušuje celkový ráz sídla. Domy sú zväčša monotónne a neodpovedajú stavebnému rázu zvyšku sídla. Sú schematicky rozparcelované, bez hospodárskych budov, so záhradami, ktoré slúžia k oddychu (stromy, anglický trávnik, bazén) v protiklade so záhradkou, ktorá slúžila na pestovanie plodín pre obživu.

Izolovanosť nových prisťahovalcov je v protiklade s tradičnými susedskými a príbuzenskými spoločenstvami, s ktorými sa stretávame vo vidieckom pros-

treď. Nezáujem o participáciu na dianí v sídle, o tradičné vzťahy a kontakty v sídlach narušuje klasický chod a vzťahy v sídle. Tradične stanovené susedstvá sú nahradzované susedstvami, ktoré majú charakter súkromných a na sympatiách založených kontaktov. Sociálna integrácia nových rezidentov často nie je jednoduchá a zatiaľ prebieha len v obmedzenej miere, pretože integrácia prebieha pomaly. Zatiaľ máme možnosť pozorovať skôr dve rôznorodé strany, ktoré majú rôzne predsudky a predstavy o strane druhej a vzájomne sa pozorujú. Na začlenení nových rezidentov je potrebné pracovať, snažiť sa odstrániť predsudky formou vzájomnej spolupráce na rôznych akciách. Vyžaduje ochotu, spoluprácu a aktivitu na oboch stranách.

5 ZÁVER

Sociálny a kultúrny život v zázemí veľkých miest sa mení pod vplyvom nových ekonomických podmienok i s príchodom nových prisťahovalcov. Dopyt po bývaní v zázemí sa zvyšuje a stáva sa dostupnejším aj pre stredné príjmové vrstvy obyvateľstva. Preferencia života v zázemí vyplýva z rady životných očakávaní, z predstáv o dobrých podmienkach pre bývanie rodiny a sna o vlastnom dome so záhradkou, ktorý si želá takmer každý z nás. Suburbánna zóna Prahy disponuje vcelku atraktívnym prírodným prostredím, rýchle sa doplňujúcou technickou infraštruktúrou, relatívne nižšími cenami pozemkov v porovnaní s Prahou a dobrým dopravným spojením do jadra hlavného mesta.

Suburbanizačný proces prináša nové zmeny vo využívaní prímestskej krajiny. Tento proces rozširovanie miest v zázemí Prahy nie je procesom novým, pretože znaky dekoncentrácie obyvateľstva je možné sledovať aj v prvej polovici 20. storočia. Intenzívnejšie sa znova začína prejavovať od druhej polovice 90tych rokov. Proces suburbanizácie je procesom selektívnym – vo výbere lokalít i ľudí, ktorí sa do prímestskej krajiny sťahujú. Novo prichádzajúce obyvateľstvo má odlišnú vekovú, vzdelanostnú štruktúru i štruktúru podľa ekonomickej aktivity a odlišný spôsob života v porovnaní so starými rezidentami sídel zázemia. Suburbánna zóna Prahy predstavuje územie, kde sa v súčasnosti odohrávajú významné a nevratné procesy zmeny fyzického i sociálneho prostredia.

Sociálne prostredia v zázemí Prahy sa mení pod vplyvom celospoločenských zmien v demografickom chovaní, ale aj pod vplyvom príchodu nových rezidentov. Do Píši, Kolovrat a Líbezníc prichádzajú obyvatelia všetkých vekových kategórií, najvýznamnejšie zastúpenia má stredný vek 25-40 ročných a detská zložka populácie, najmä 0-9 roční. Novo prichádzajúci sú predovšetkým stredoškooláci, ale zastúpenie majú všetky vzdelanostné kategórie. Vo vývoji v čase je možné zaznamenať zvyšujúci sa podiel prisťahovaných vysokoškolákov a stredoškoolákov na úkor obyvateľov s nižším vzdelaním. Prichádzajú sem obyvatelia predovšetkým z Prahy, časť nových prisťahovalcov je zo záze-

mia, ale sťahujú sa sem ľudia aj z ostatných území Českej republiky a výnimočne aj zo zahraničia. Podobnú štruktúru prisťahovaných podľa veku, vzdelania i miesta vysťahovania by sme mohli nájsť aj v ďalších sídlach v zázemí.

Zmeny v sociálnom prostredí v zázemí Prahy sa už čiastočne odrážajú vo výsledkoch zo sčítania v roku 2001. Výraznejšie sa prejavujú v zmenách vekovej štruktúry obyvateľstva zázemia než v zmenách vo vzdelanostnej štruktúre, ktoré možno spájať s príchodom nových obyvateľov do zázemia. V okresoch Praha-východ a Praha-západ sa zvýšil podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva. Na zvýšenie podielu mal vplyv vstup silných populačných ročníkov 70tych rokov do veku ekonomickej aktivity, ale aj príchod nových obyvateľov do zázemia prevažne v ekonomicky aktívnom veku.

Vo vzdelanostnej úrovni obyvateľov, ktorí sa sťahujú do zázemia, majú vyššie zastúpenie stredoškólační a vysokoškólační, než je ich podiel v zázemí ako celku. Na celkové zlepšenie vzdelanostnej úrovne medzi poslednými dvomi sčítaniami mal významnejší vplyv celospoločenský trend zvyšovania vzdelanosti než suburbanizačný proces, pretože stredoškólační a vysokoškólační zaznamenávajú len nízke migračné zisky, ktoré zatiaľ nemajú veľký vplyv na celkové zlepšenie vzdelanostnej úrovne v zázemí. V štruktúre ekonomickej aktivity obyvateľov podľa odvetvia sa zvýšil podiel ekonomicky aktívnych v službách a stavebníctve a poklesol podiel v priemysle a poľnohospodárstve výraznejšie než vo zvyšku Českej republiky, čo súvisí so zmenami, ktoré sa odohrávajú v zázemí, tj. proces komerčnej i rezidenčnej suburbanizácie. Problémom oficiálnej štatistiky ostáva nepodchytenie časti imigrantov do zázemia, ktorí si do nového miesta nenahlásili trvalé bydlisko.

Predpokladané rozdiely v štruktúre obyvateľstva medzi starými a novými rezidentami sa potvrdili aj pri dotazníkovom šetrení v sídlach Příšimasy, Kolovraty a Líbeznice v prímestskej oblasti Prahy. Dotazovaní z nových rezidentov boli hlavne v strednom veku, stredoškolsky alebo vysokoškolsky vzdelaní a duševne pracujúci. Respondenti zo starých rezidentov tvorili širšiu paletu sociálnej štruktúry obyvateľstva. Odlišná štruktúra novo prisťahovaných

a pôvodných obyvateľov sídel sa odráža aj v odlišnom spôsobe života, v odlišnom ovládaní a využívaní priestoru v čase. Na životný štýl obyvateľov vplýva aj dopravná dostupnosť sídla osobnou automobilovou i hromadnou dopravou. So vzrastajúcou vzdialenosťou narastá doba strávená cestou do zamestnania. U novo prisťahovaných do zázemia je najčastejším dopravným prostriedkom vlastný automobil. Pri dobrom fungovaní mestskej hromadnej dopravy je intenzita využitia mestskej hromadnej dopravy vyššia aj u nových rezidentov, čím sa situácia v zázemí Prahy odlišuje od situácie v suburbánnych zónach v USA a západnej Európe.

Spôsob života v zázemí Prahy sa v posledných rokoch menil pod vplyvom zmien, ktoré nastali po páde komunizmu, pod vplyvom globalizačných procesov a zmien v reprodukčnom chovaní ľudí, ktoré sú nazývané druhým demografickým prechodom. Spôsob života a klasický chod sídel v zázemí sa mení pod vplyvom rezidenčnej i komerčnej suburbanizácie. Nová výstavba mení fyzickú vzhľad, priestorovú štruktúru, využívanie a charakter sídel. Noví rezidenti sú prevažne mestský ľudia, ktorí využívajú svoje obydlie ako miesto oddychu a odpočinku, čo je v rozpore s pôvodným charakterom obydli na vidieku. Dnes sa aj pôvodní obyvatelia zázemia čoraz viac prispôbujú mestskému typu spôsobu života a len ťažko by sme hľadali spojenie s pôvodným vidieckym prostredím zo začiatku 20.storočia.

Najvýraznejšími rozdielmi v spôsobe života nových a starých rezidentov možno nájsť v začiatku a ukončení pracovnej doby, v spôsobe trávenia voľného času a v počte miest a pohybov medzi miestami, v ktorých sa odohrávajú rozličné aktivity počas dňa. Na životný štýl má významný vplyv ekonomická aktivita, či neaktivita (v tomto prípade dôchodci a ženy na materskej dovolenke), vzdialenosť do miesta pracoviska, druh vykonávanej činnosti v zamestnaní a spôsob života pred prisťahovaním. Prisťahovaním do sídla v zázemí sa mení životný štýl novo prisťahovaných už samotnou zmenou miesta bydliska, typom bývania a dochádzkou za prácou a službami. Spôsob života starých rezidentov sa mení pomalšie pod pôsobením dlhodobejšieho vplyvu odlišného spôsobu života i ovládanie priestoru vyžarujúceho z nových rezidentov.

Vzťahy medzi novými a starými rezidentami sú v dôsledku krátkodobého spolunažívania často neutrálne. Zatiaľ je možné pozorovať skôr rozdelenie sídel na dve i priestorovo oddelené skupiny obyvateľstva. Proces začleňovania nových rezidentov do diania v sídle je na nízkej úrovni. Komunikácia medzi novými a starými rezidentami je obmedzená i na základe vytvorených predsudkov. Starí rezidenti si myslia o nových, že sú zámožní, vzdelaní, izolovaní a sebeckí. Naopak novo prisťahovaní si myslia o pôvodných obyvateľoch, že sú chudobní ale aj priateľskí a pilní. Na procese integrácie nových členov je potrebný dlhší čas a angažovanosť z oboch strán.

Spracovanie magisterskej práce mi umožnilo bližšie sa zoznámiť s procesom suburbanizácie v zázemí Prahy. Zvlášť prínosné pre mňa bolo sledovanie suburbanizácie na mikroúrovni pri dotazníkovom šetrení. Možnosť osobnej skúsenosti, pozorovania a hodnotenie chovanie a vzťahov medzi novými a starými rezidentami napomohli ich lepšiemu pochopeniu. Pre lepšie hodnotenie životného štýlu by bola potrebná rozsiahlejšia vzorka populácie. Odbornejšie zhotovenie dotazníku by napomohlo vyhnúť sa problémom vo výslednom hodnotení získaných odpovedí a lepšie podchytiť znaky životného štýlu. Zmeny, ktoré sa odohrávajú v suburbánnej zóne sú nevratné, a preto je potrebné venovať problematike územného a regionálneho plánovania Pražského metropolitného regiónu významnú pozornosť a neponechať rozvoj na prirodzený proces.

Použitá literatura a jiné zdroje informací

Knihy a časopisy

- BERRY, B.J.L. (1971): *General Features of Urban Commercial Structure*. In: Bourne, L.S., (ed.): *Internal Structure of the City: Readings on Space and Environment*. University Press, Oxford, s. 361-367.
- BIČÍK, I. a kol. (2001): *Druhé bydlení v Česku*. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty univerzity Karlovy, Praha, s. 25-41.
- BURGESS, E.W. (1925): *The Grow of the City : An Introfuction to a Research Project*. In: Park, R.E., Burgess, E.W., McKenzie, R.D. (ed.): *The City*. The Chicago University Press, Chicago, s. 47 – 62.
- BURJANEK, A. (1997): *Segregace*. Sociologický časopis, 28, č. 4, Sociologický ústav AV ČR, Praha, s. 423-434.
- BURKE, P. (1999): *Some reflections on the pre-industrial city*. In: Chant, C. (ed.): *The Pre-Industrial Cities nad Technology Reader*. Routledge, London and New York, s. 250-257. (extrakt z Burke, P. (1975): *Some reflections on the pre-industrial city*. In: *Urban History Yearbook*, s. 13-19.)
- CHAMPION, T. (2001): *Urbanization, Suburbanization, Counterurbanization and Reurbanization*. In: Paddison, R. (ed.): *Handbook of Urban Studies*, s. 149 – 151.
- ČERMÁK, Z. (1999): *Městské aglomerace Evropy*. Geografické rozhledy, 8, č. 3, s. 16.
- DISMAN, M. (2000): *Jak se vyrábí socilologická znalost*. Univerzita Karlova v Prahe, Karolinum, Praha, 374 s.
- DRBOHLAV, D. (1990): *Migrační motivace, regionální a sídelní preference obyvatelstva – teoretická východiska v československé a zahraniční literatuře*. Sociologický časopis, 26, č. 5, Sociologický ústav AV ČR, Praha, str. 358-374.
- DRBOHLAV, D. (1993): *Behaviorální přístup v geografii*. In: Sýkora, L. (ed.): *Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii*. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, s. 30-41.
- GIDDENS, A. (1999): *Sociologie*. Praha, Argo.
- GONDOVÁ, G. (2003): *Zmeny v sociálnej priestorovej štruktúre v zázemí Prahy ako dôsledok procesu suburbanizácie* (Ročníková práce). Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha, 30 s.
- HÄGERSTRAND, T. (1971): *Člověk a regionální vědy*. Sociologie města a bydlení, 8, č.9, s. 1-21.

- IRA, V. (1999): *Vnútromestský pohyb človeka v čase a priestore (na príklade Bratislavy)*. In: *Urbánne a krajinné štúdie*. Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, Prešov, s. 167-173.
- JANDOUREK, J. (2001): *Sociologický slovník*. Portál, Praha, s. 243.
- LEE, E. (1969): *A Theory of Migration*. In: *Migration Sociological Studies*. Cambridge University, Cambridge.
- MAIER, K., ŘEZÁČ, V. (1994): *Ekonomie v území*. Skripta ČVUT, Praha, s. 26 – 37.
- MAJEROVÁ, V. a kol. (2000): *Sociologie venkova a zemědělství*. Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, Katedra Humanitních věd, Praha, s. 189-236.
- Malý sociologický slovník. Svoboda, Praha 1970, s. 573-575.
- MARCUSE, P. (1993): *What's so new about divided cities?* International Journal of Urban and Regional Research, 17, č. 3, s. 355-365.
- MASLOW, A. (1943): *A Theory of Human Motivation*. Psychological Review, 50, č. 4.
- MATLOVIČ, R. (1996): *Sociálno-ekologická orientácia geografického bádania intraurbánných štruktúr a jej slovenské reflexie*. Geografický časopis, 48, č 3-4, s. 271-284.
- MURDIE, R.A. (1971): *The Social Geography of the City*. In: Bourne, L.S. (ed.): *Internal Structure of the City*. Readings on Space and Environment, Oxford University Press, Oxford, s. 279 – 290.
- MUSIL, J. (1967): *Sociologie soudobého města*. Nakl. Svoboda, Praha, 320 s.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2001a): *Suburbanizace v kontextu urbanizačního procesu*. In: Sýkora, L. (ed.): *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*. Ústav pro ekopolitiku, Praha, s. 39-54.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2001b): *Nová sociálně prostorová struktura v zázemí Prahy*. In: Létal, A., Szczyrba, Z., Vysoudil, M. (ed.): *Česká geografie v období rozvoje informačních technologií*. Sborník příspěvků Výroční konference České geografické společnosti. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, s. 248-257.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2002): *Teorie stádií vývoje měst a diferenciální urbanizace*. Sborník ČGS, 105, 4, s. 361 – 369.
- OUŘEDNÍČEK, M. (2003): *Suburbanizace Prahy*. Sociologický časopis, 39, č. 2, Sociologický ústav AV ČR, Praha, s. 235-253.
- PAVLÍK, Z. a kol., (2002): *Populační vývoj České republiky 1990 – 2002*. Katedra demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova v Praze, s. 7-40.

- PARKES, D. N., THRIFT, N. J. (1980): *Times, Spaces, and Places. A chronogeographic Perspective*. John Wiley&sons, Chichester, New York, Brisbane, Toronto, s. 141-161.
- PERLÍN, R. (2001): *Nízkopodlažní výstavba v územních plánech obcí v zázemí Prahy*. In: Sýkora, L. (ed.): *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*, Ústav pro ekopolitiku, Praha, s. 141-156.
- PTÁČEK, P. (1998): *Suburbanizace – měnící se tvář zázemí velkoměst*. Geografické rozhledy, 7, č. 5, s.134 – 137.
- RYŠAVÝ, Z., LINK, J., VELÍŠKOVÁ, L.(1994): *Proces suburbanizace v souvislostech procesu přeměny osídlení v letech 1869 – 1991: Česko, Pražské aglomerace*. Územné plánovanie a urbanizmus, 21, s.189 – 199.
- SJOBERG, G. (1999): *The pre-industrial city*. In: Chant, C. (ed.): *The Pre-Industrial Cities and Technology Reader*. Routledge, London and New York, Routledge, s. 246-250. (extrakt z Sjoberg, G. (1960): *The Pre-Industrial City: Past and Present*. The Free Press, Glencoe)
- SÝKORA, L. (1993): *Teoretické přístupy ku studiu města*. In: Sýkora, L. (ed.): *Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii*. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta UK, Praha, s. 65-93.
- SÝKORA, L. (2000): *Globalizace a její společenské a geografické důsledky*. In: Jehlička, P. Tomeš, J., Daněk, P. (ed.): *Stát, prostor, politika: vybrané otázky politické geografie*. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta UK, Praha, s. 59-79.
- SÝKORA, L. (2001a): *Klasifikace změn v prostorové struktuře postkomunistických měst*. Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešoviensis – Folia Geographica, 35, č. 4, s.194 – 205.
- SÝKORA, L. (2001b): *Proměny prostorové struktury Prahy v kontextu postkomunistické transformace*. In: Hampl, M. a kol. (ed.): *Regionální vývoj: specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie*. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta UK, Praha, s. 127 – 166.
- SÝKORA, L., Hrychová, H. (2002) *Percepce a hodnocení proměn v prostorové struktuře Prahy*. Urbanismus a územní rozvoj 5 (1), s. 21-25.
- SÝKORA, L. (2003): *Suburbanizace a její společenské důsledky*. Sociologický časopis, 39, č. 2, Sociologický ústav AV ČR, Praha, s. 217-232.
- VAN DEN BERG, L., DREWETT, R., KLAASSEN, L. H., ROSSI, A., VIJVERBERG, C. H. T. (1982): *A Study of Growth and Decline*. Urban Europe, Vol. 1, Pergamon Press, Oxford, s. 24-45.
- VAN DE KAA, D. (1987): *Europe's Second Demographic Transition*. Population bulletin, 42, č. 1, str. 1-57.

VEČERNÍK, J., MATĚJŮ, P., (1999): *Zpráva o vývoji České společnosti 1989-1998*. Academia, Praha, s. 105-179.

WIRTH, L. (1938): *Urbanism as a way of life*. In: Le Gates, T., Stout, F. (ed.): *The City Reader*, Routledge, s. 189-198.

Iné písomné zdroje

Pohyb obyvateľstva v Českej republike 1991 – 2002, Praha, ČSÚ.

Sčítaní ľudu, domů a bytů 1991, 2001, Praha, ČSÚ.

Statistická ročenka pražské metropolitní oblasti 1998, Praha, ČSÚ.

Statistika stěhování v sídlech Příšimasy, Kolovraty a Líbeznice v letech 1992-2002, Speciální výstupy ČSÚ.

Urbanistická studie MČ Praha – Kolovraty, Útvar rozvoje hlavního města Prahy, 1999.

Internetové stránky a elektronické zdroje

ČSÚ. [online].[cit. 2003-09-02].

Dostupné z: (<http://www.czso.cz>). Výsledky SDLB 2001.

Internetové stránky obce Příšimasy. [online].[cit. 2004-01-10].

Dostupné z: (<http://www.prisimasy.cz>).

Internetové stránky mestskej časti Kolovraty. [online].[cit. 2003-11-11].

Dostupné z: (<http://www.kolovraty.cz>).

Internetové stránky obce Líbeznice. [online].[cit. 2003-11-11].

Dostupné z: (<http://www.libeznice.cz>).

RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D. [online].[cit. 2002-10-02].

Dostupné z: (<http://www.natur.cuni.cz/~slamak>). Populační vývoj měst.

Doc. RNDr. Luděk Sýkora [online].[cit. 2002-10-02].

Dostupné z: (<http://www.natur.cuni.cz/~sykora>). Geografie města.

Malá Československá encyklopédie. [online].[cit. 2003-12-09].

Dostupné z: (<http://www.cotoje.cz>). Životní styl. Způsob života. Sociální status. Subkultura.

Mapy sídel Příšimasy, Kolovraty a Líbeznice. [online].[cit. 2004-02-03].

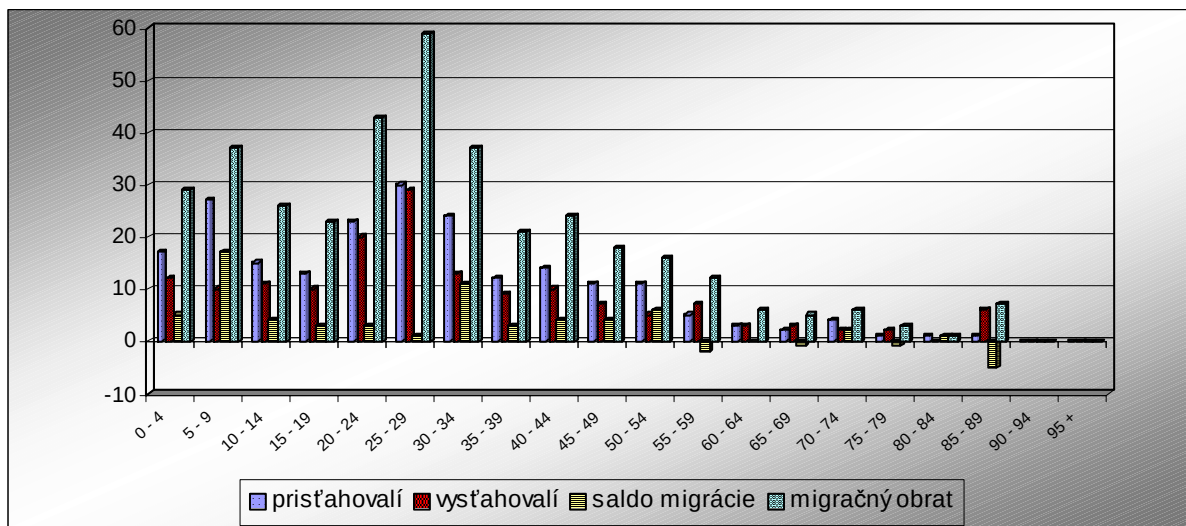
Dostupné z: (<http://www.mgedata.cz>).

Hana Švejdarová. [online].[cit. 2003-12-09].

Dostupné z: (<http://www.pritomnost.cz>). Město přede mnou, město za mnou.

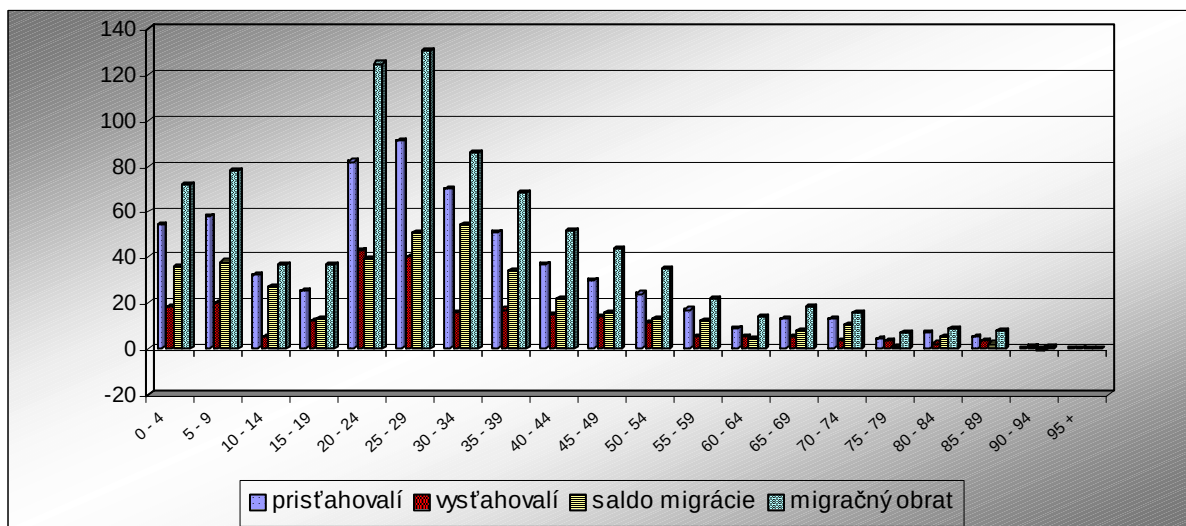
Prílohy

I. Graf: Veková štruktúra migrantov, saldo migrácie a migračný obrat v obci Prišimasy v období 1992-2002 (abs.)



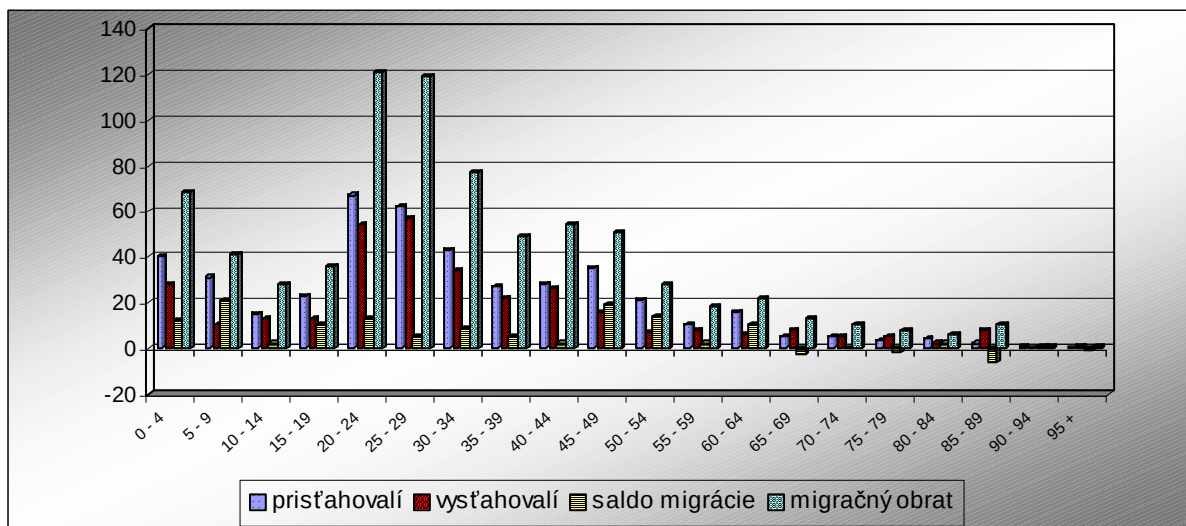
Zdroj: ČSÚ

II. Graf: Veková štruktúra migrantov, saldo migrácie a migračný obrat v MČ Kolovraty v období 1992-2002 (abs.)



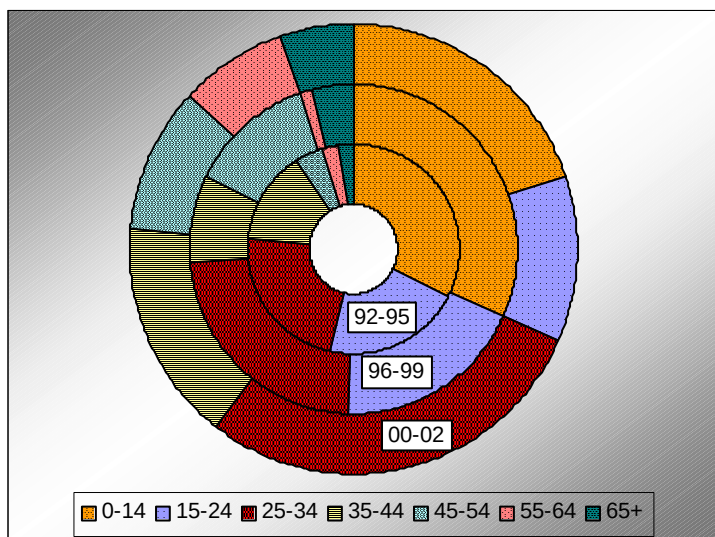
Zdroj: ČSÚ

III. Graf: Veková štruktúra migrantov, saldo migrácie a migračný obrat v obci Líbeznice v období 1992-2002 (abs.)



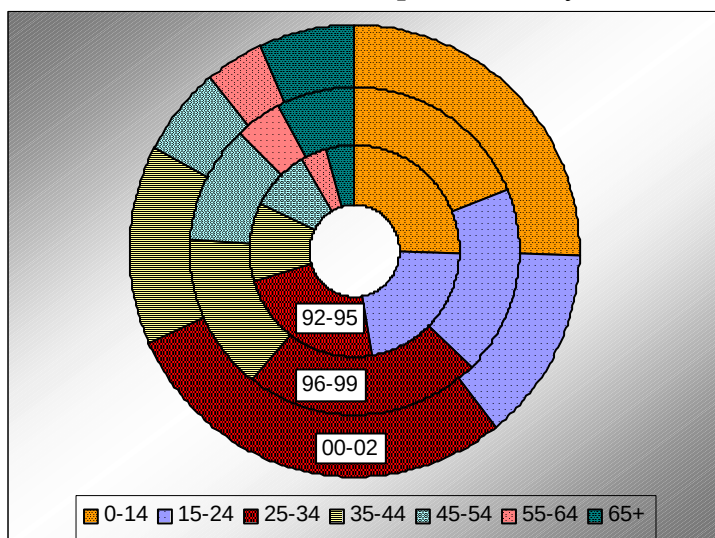
Zdroj: ČSÚ

IV. Graf: Veková štruktúra prisťahovaných do obce Pířimasy (rel.) v troch obdobiach



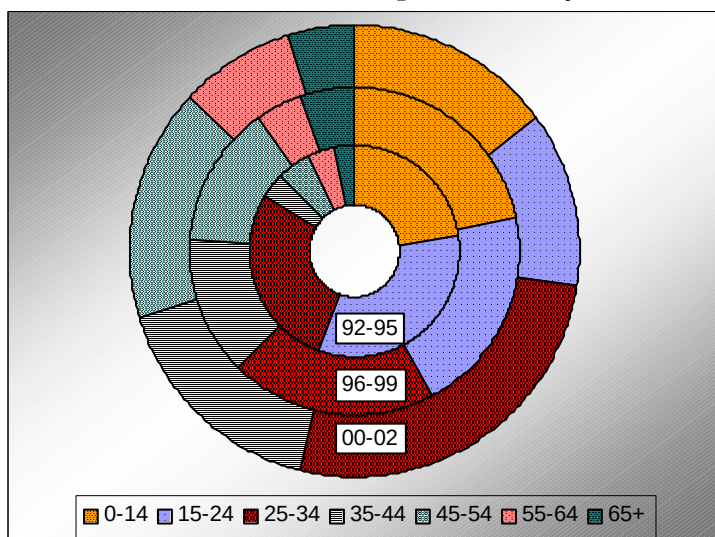
Zdroj: ČSÚ

V. Graf: Veková štruktúra prisťahovaných do MČ Kolovraty (rel.) v troch obdobiach



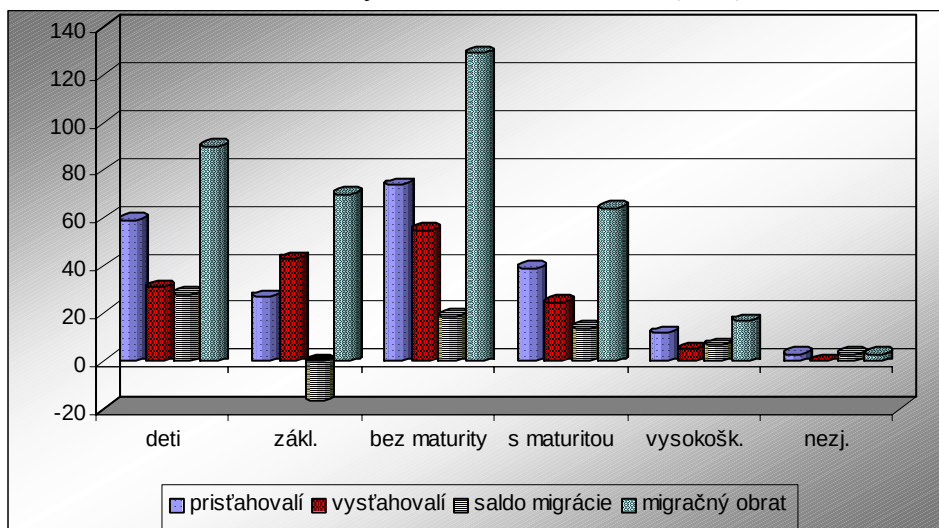
Zdroj: ČSÚ

VI. Graf: Veková štruktúra prisťahovaných do obce Líbeznice (rel.) v troch obdobiach



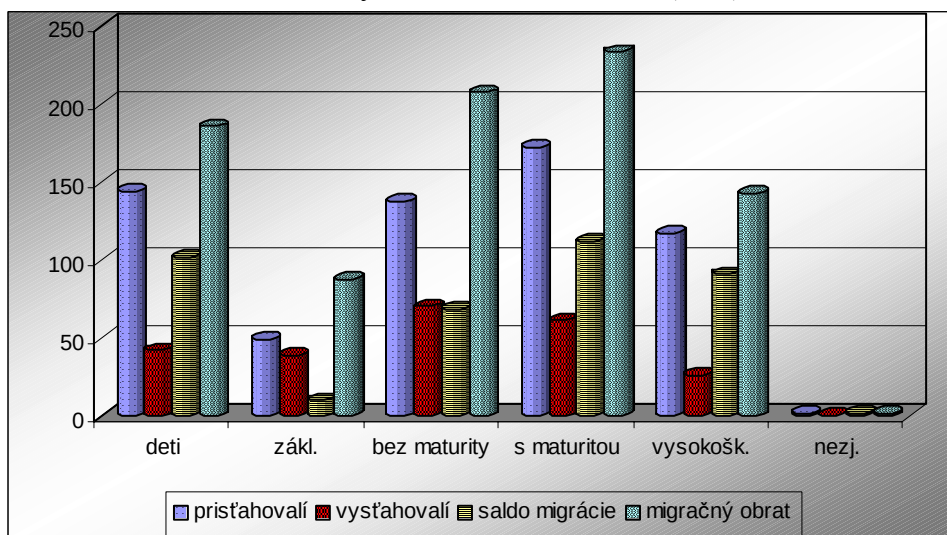
Zdroj: ČSÚ

VII. Graf: Vzdelanostná štruktúra migrantov, saldo migrácie a migračný obrat v obci Prišimasy v období 1992-2002 (abs.)



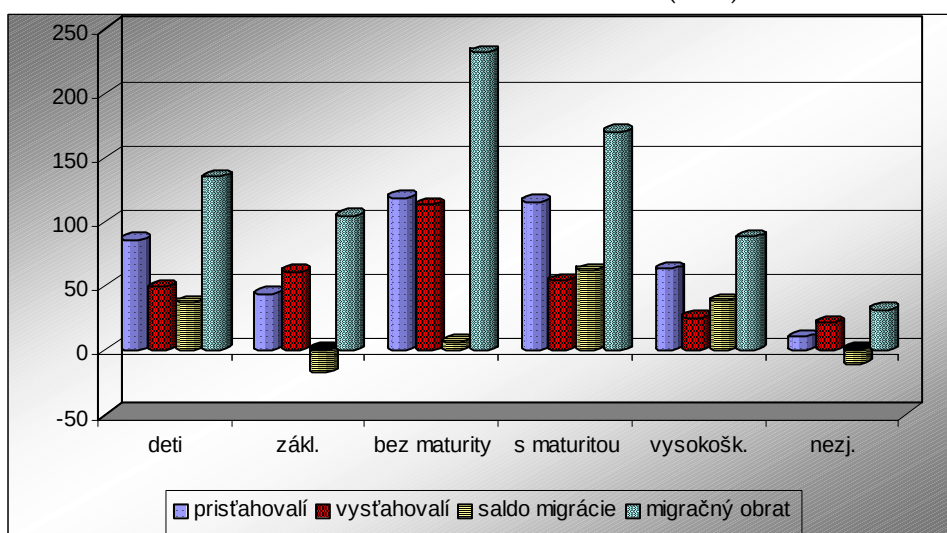
Zdroj: ČSÚ

VIII. Graf: Vzdelanostná štruktúra migrantov, saldo migrácie a migračný obrat v MČ Kolovraty v období 1992-2002 (abs.)



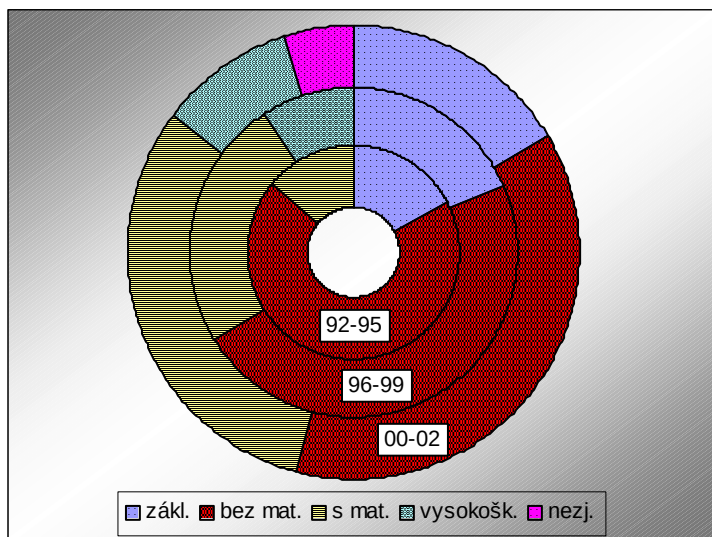
Zdroj: ČSÚ

IX. Graf: Vzdelanostná štruktúra migranov, saldo migrácie a migračný obrat v obci Líbeznice v období 1992-2002 (abs.)



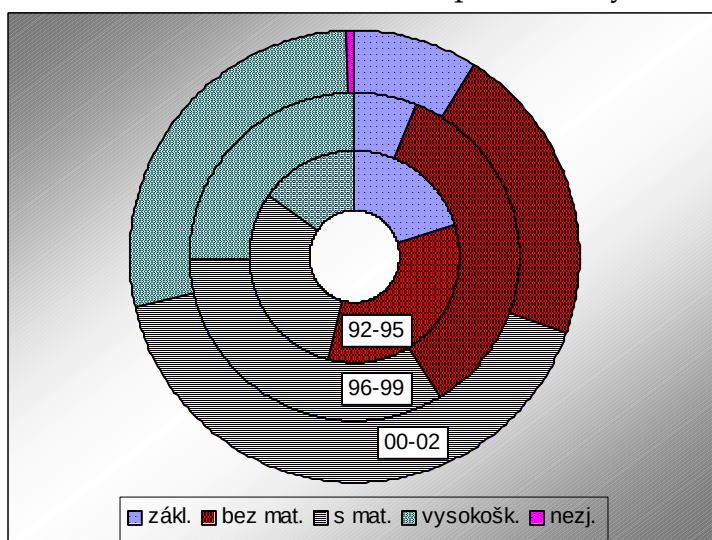
Zdroj: ČSÚ

X. Graf: Vzdelanostná štruktúra prisťahovaných do obce Pířsimasy (rel.) v troch obdobiach



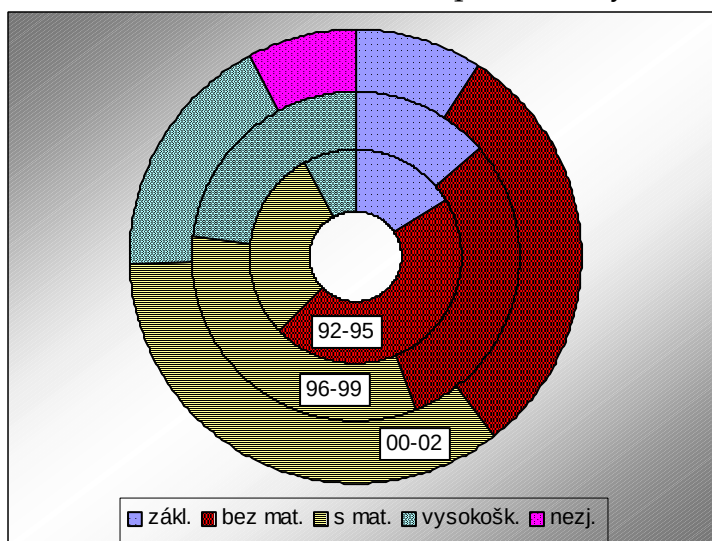
Zdroj: ČSÚ

XI. Graf: Vzdelanostná štruktúra prisťahovaných do MČ Kolovraty (rel.) v troch obdobiach



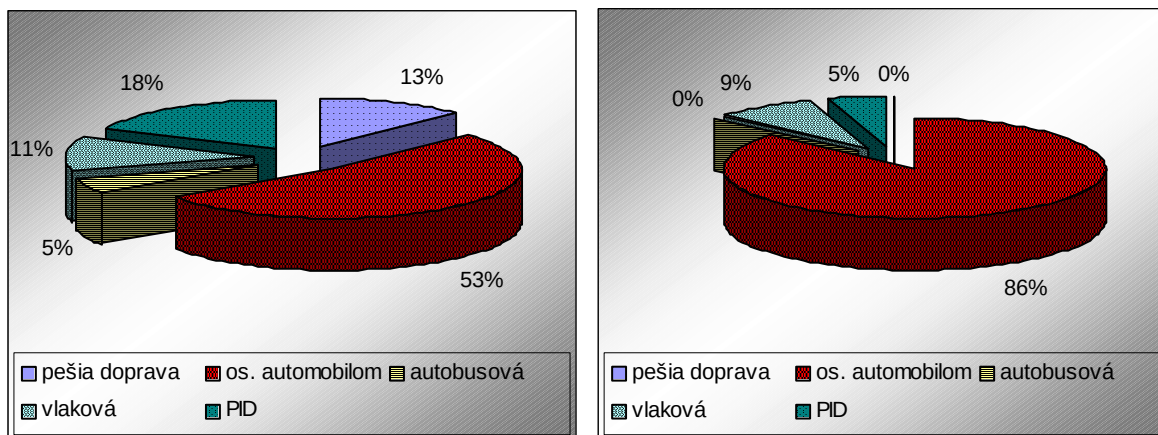
Zdroj: ČSÚ

XII. Graf: Vzdelanostná štruktúra prisťahovaných do obce Líbeznice (rel.) v troch obdobiach



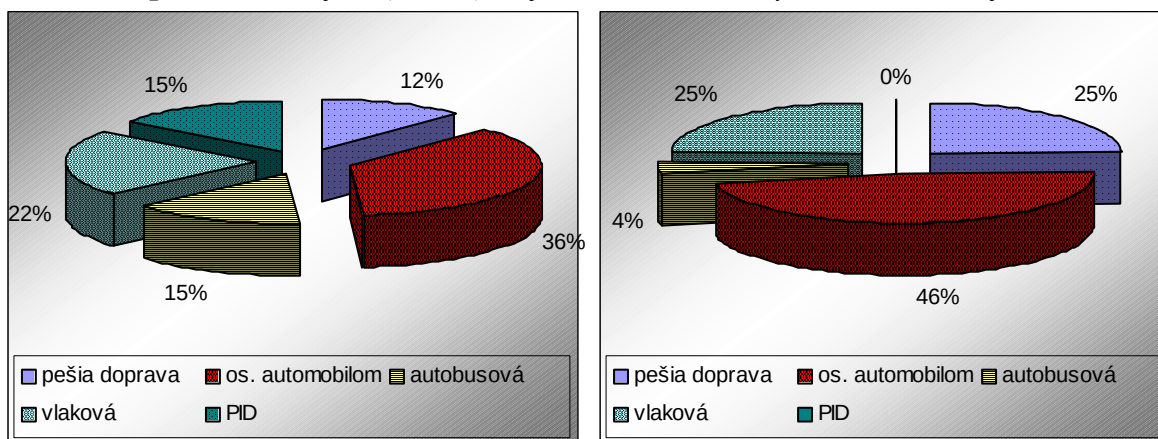
Zdroj: ČSÚ

XIII. Graf: Druh používanej dopravy u pôvodných (vpravo) a novo prisťahovaných (vľavo) obyvateľov obce Prišimasy



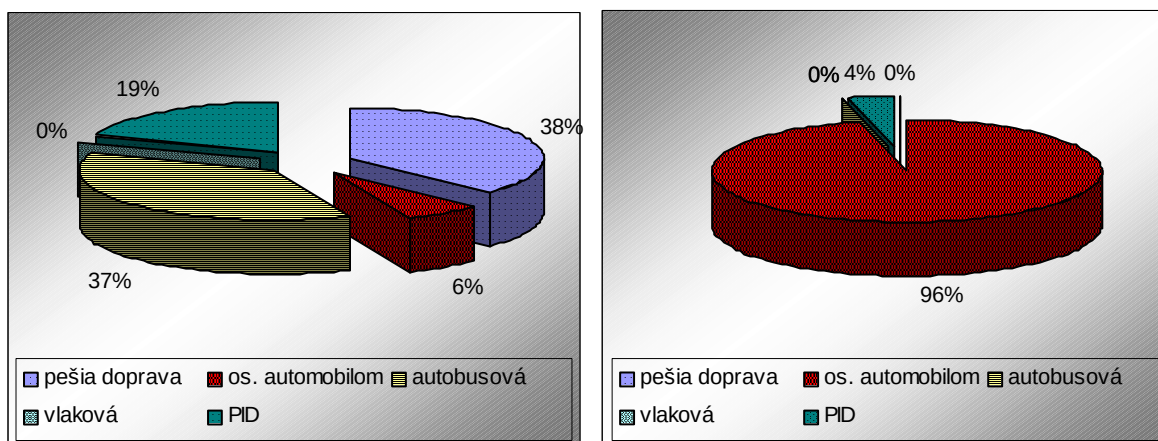
Zdroj: Dotazníkové šetrenie

XIV. Graf: Druh používanej dopravy u pôvodných (vpravo) a novo prisťahovaných (vľavo) obyvateľov mestskej časti Kolovraty



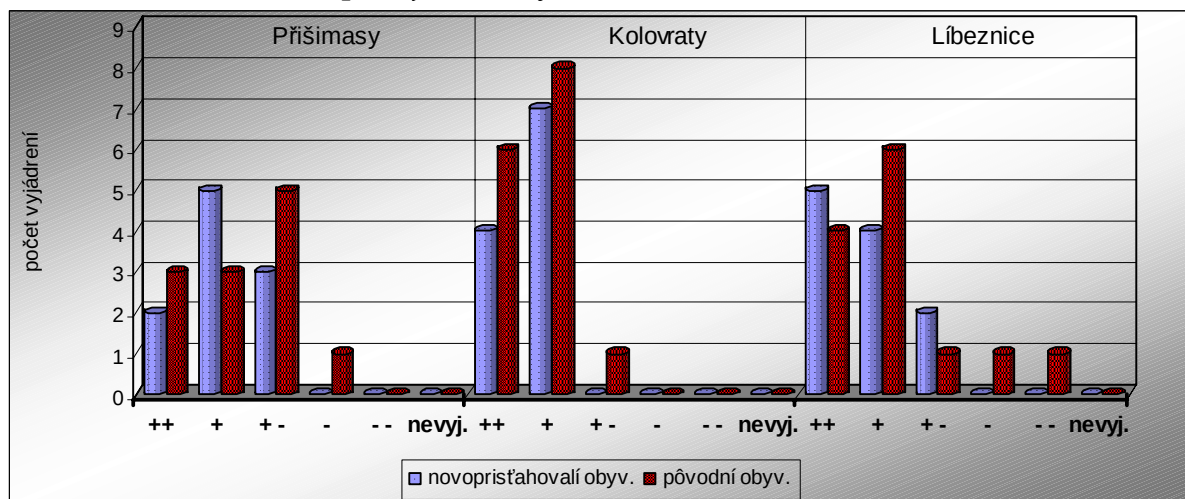
Zdroj: Dotazníkové šetrenie

XV. Graf: Druh používanej dopravy u pôvodných (vpravo) a novo prisťahovaných obyvateľov obce Líbeznice



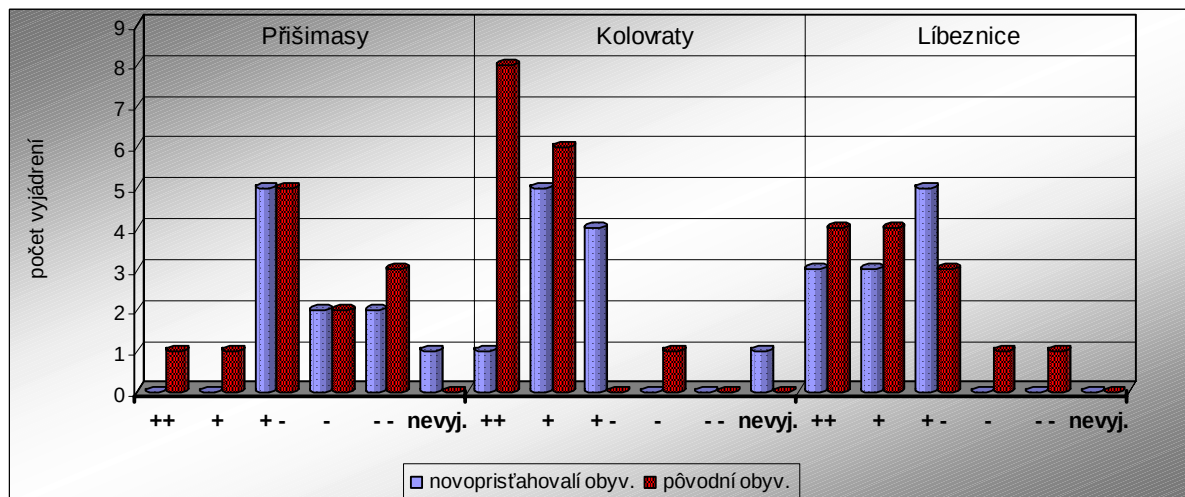
Zdroj: Dotazníkové šetrenie

XVI. Graf: Hodnotenie spokojnosti s bývaním



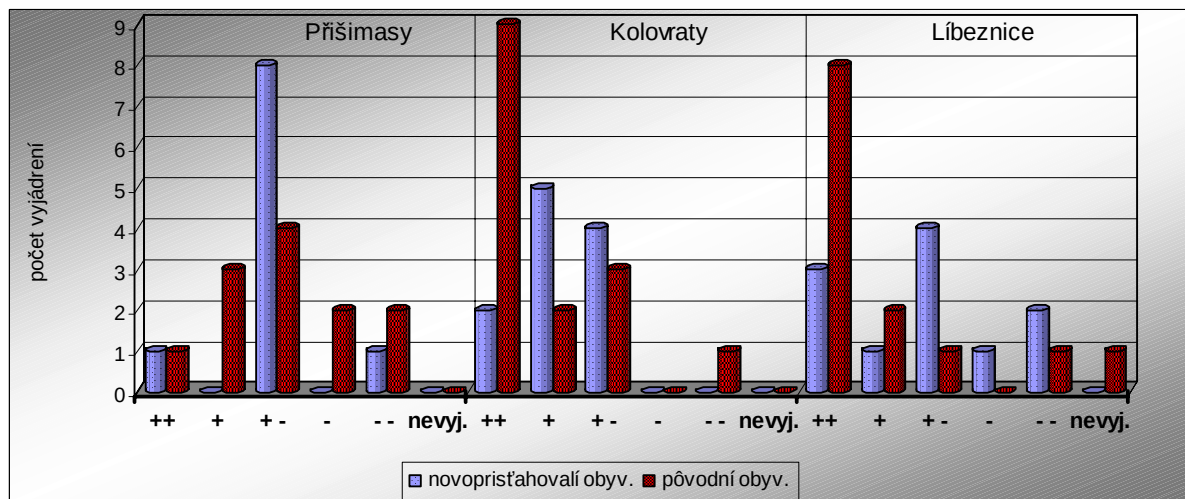
Zdroj: Dotazníkové šetření

XVII. Graf: Hodnotenie zmien vo vybavenosti sídla základnými službami v posledných rokoch



Zdroj: Dotazníkové šetření

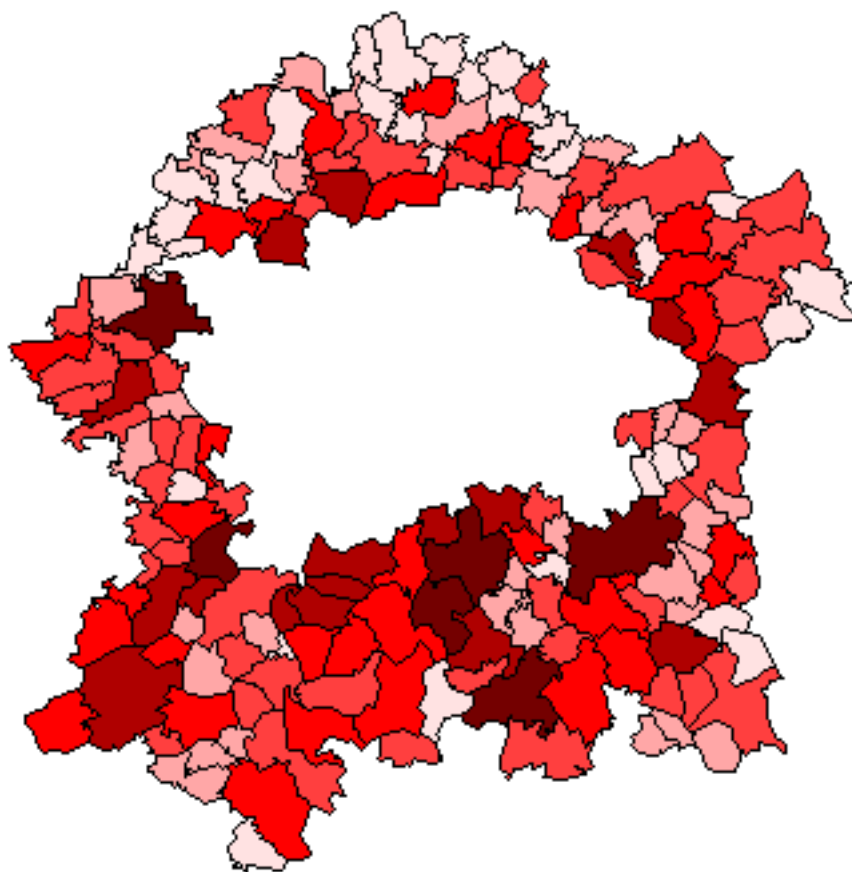
XVIII. Graf: Hodnotenie zmien v dostupnosti centra v posledných rokoch



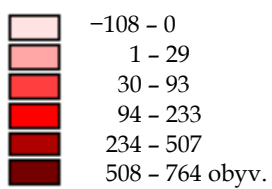
Zdroj: Dotazníkové šetření

Pozn.: ++ určité áno, + skôr áno, +- ani áno ani nie, - skôr nie, -- určité nie

XIX. Intenzita migračného prírastku v zázemí Prahy v období 1991 – 2001



migračný prírastok



približná mierka
1 : 400 000

XX. Tab.: Vzdelanostná štruktúra dotazovaných (abs.)

	Příšimasy					
	<i>prist'ahovaní obyv.</i>		celkom	<i>pôvodní obyv.</i>		celkom
	dotazovaná osoba	ostaní členovia		dotazovaná osoba	ostaní členovia	
<i>základné</i>	1	1	2	0	1	1
<i>bez maturity</i>	0	1	1	5	9	14
<i>s maturitou</i>	4	4	8	5	3	8
<i>vysokoškolské</i>	5	5	10	2	1	3
celkom	10	11	21	12	14	26
	Kolovraty					
	<i>prist'ahovaní obyv.</i>		celkom	<i>pôvodní obyv.</i>		celkom
	dotazovaná osoba	ostaní členovia		dotazovaná osoba	ostaní členovia	
<i>základné</i>	1	0	1	2	4	6
<i>bez maturity</i>	0	1	1	2	9	11
<i>s maturitou</i>	6	5	11	8	7	15
<i>vysokoškolské</i>	4	5	9	3	2	5
celkom	11	11	22	15	22	37
	Líbeznice					
	<i>prist'ahovaní obyv.</i>		celkom	<i>pôvodní obyv.</i>		celkom
	dotazovaná osoba	ostaní členovia		dotazovaná osoba	ostaní členovia	
<i>základné</i>	0	1	1	2	2	4
<i>bez maturity</i>	0	1	1	5	12	17
<i>s maturitou</i>	4	5	9	4	6	10
<i>vysokoškolské</i>	7	5	12	2	1	3
celkom	11	12	23	13	21	34

Zdroj: Dotazníkové šetrenie

XXI. Tab.: Štruktúra respondentov podľa pohlavia, rodinného stavu a priemerná veľkosť domácnosti respondentov

		pohlavie		rodinný stav				priem. veľkosť dom.
		muži	ženy	svob.	vyd., žen.	rozved.	ovdov.	
Příšimasy	<i>celkom</i>	8	14	1	18	1	2	3,1
	<i>noví rezidenti</i>	2	8	0	9	1	0	3,1
	<i>starí rezidenti</i>	6	6	1	9	0	2	3,1
Kolovraty	<i>celkom</i>	9	17	4	18	3	1	3,2
	<i>noví rezidenti</i>	3	8	1	10	0	0	3,0
	<i>starí rezidenti</i>	6	9	3	8	3	1	3,3
Líbeznice	<i>celkom</i>	11	13	3	20	0	1	3,1
	<i>noví rezidenti</i>	7	4	2	9	0	0	3,0
	<i>starí rezidenti</i>	4	9	1	11	0	1	3,2
celkom	<i>celkom</i>	28	44	8	56	4	4	3,1
	<i>noví rezidenti</i>	12	20	3	28	1	0	3,0
	<i>starí rezidenti</i>	16	24	5	28	3	4	3,2

Zdroj: Dotazníkové šetrenie

XXII. Tab.: Dochádzka do škôl a zamestnania dotazovaných

		nevych. do zam.		vychádzka do zamestnania				
		materská dov.	dôchodci	v rámci obce	do Prahy	v rámci okresu	v rámci kraja	neuv.
Příšimasy	<i>celkom</i>	5	11	0	28	2	0	1
	<i>noví rezidenti</i>	3	2	0	16	0	0	0
	<i>starí rezidenti</i>	2	9	0	12	2	0	1
Kolovraty	<i>celkom</i>	3	10	5	35	0	5	1
	<i>noví rezidenti</i>	3	1	3	13	0	1	1
	<i>starí rezidenti</i>	0	9	2	22	0	4	0
Líbeznice	<i>celkom</i>	2	14	13	20	7	1	0
	<i>noví rezidenti</i>	2	4	7	9	0	1	0
	<i>starí rezidenti</i>	0	10	6	11	7	0	0
celkom	<i>celkom</i>	10	35	18	83	9	6	2
	<i>noví rezidenti</i>	8	7	10	38	0	2	1
	<i>starí rezidenti</i>	2	28	8	45	9	4	1

Zdroj: Dotazníkové šetrenie

XXIII. Tab.: Špecifiká v činnostiach v letných mesiacoch

	celkom (abs.)		celkom (rel.)	
	noví rezidenti	starí rezidenti	noví rezidenti	starí rezidenti
neuvedené	3	4	5,1	5,5
žiadne	3	4	5,1	5,5
záhrada	15	25	25,4	34,2
viac času vonku	10	9	16,9	12,3
prechádzky	5	2	8,5	2,7
okolo domu	1	5	1,7	6,8
zamestnanie	2	3	3,4	4,1
športové záujmy	4	1	6,8	1,4
kúpanie u vody, bazénu	1	4	1,7	5,5
odpočinok	2	2	3,4	2,7
bicykel	2	2	3,4	2,7
domáce práce	1	3	1,7	4,1
teplo	0	2	0,0	2,7
príroda	1	1	1,7	1,4
výlety	0	2	0,0	2,7
záujmová činnosť	1	1	1,7	1,4
dlhší deň	2	0	3,4	0,0
čítanie	0	1	0,0	1,4
zvieratá	0	1	0,0	1,4
viac pohybu	0	1	0,0	1,4
posun prac. doby	1	0	1,7	0,0
kultúra, divadlo, kino	1	0	1,7	0,0
starostlivosť o vnúčatá	1	0	1,7	0,0
cestovanie aj vlakom a busom	1	0	1,7	0,0
menej star. o deti cez prazd.	1	0	1,7	0,0
viac času s priateľmi	1	0	1,7	0,0
celkom	59	73	100	100

Zdroj: Dotazníkové šetrenie

XXIV. Tab.: Špecifiká v činnostiach v zimných mesiacoch

	celkom (abs.)		celkom (rel.)	
	noví rezidenti	starí rezidenti	noví rezidenti	starí rezidenti
neuvedené	7	5	13,5	6,8
žiadne	3	6	5,8	8,2
viac činností doma	9	10	17,3	13,7
čítanie	6	11	11,5	15,1
televízia	6	7	11,5	9,6
domáce práce	6	4	11,5	5,5
záujmová činnosť	3	4	5,8	5,5
prechádzky	0	5	0,0	6,8
zamestnanie	1	3	1,9	4,1
odpočinok	1	2	1,9	2,7
ručné práce	0	3	0,0	4,1
viac spánku	0	3	0,0	4,1
únava	0	3	0,0	4,1
kultúra, divadlo, kino	2	1	3,8	1,4
viac času s priateľmi	1	2	1,9	2,7
menšia pohybová aktivita	0	2	0,0	2,7
posun prac. doby	2	0	3,8	0,0
cvičenie s dieťaťom, detské centrá	2	0	3,8	0,0
zima	0	1	0,0	1,4
zvieratá	0	1	0,0	1,4
jedlo	1	0	1,9	0,0
starostlivosť o vnúčatá	1	0	1,9	0,0
cestovanie len autom	1	0	1,9	0,0
celkom	52	73	100	100

Zdroj: Dotazníkové šetrenie

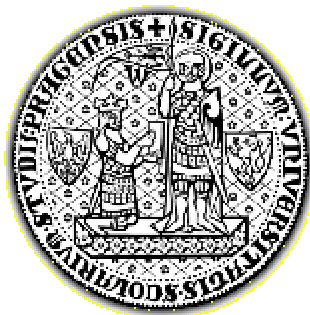
XXV. Tab.: Špecifiká v činnostiach cez víkend

	<i>celkom (abs.)</i>		<i>celkom (rel.)</i>	
	noví rezidenti	starí rezidenti	noví rezidenti	starí rezidenti
neuvedené	2	3	2,0	2,9
žiadne	1	5	1,0	4,9
návštevy	13	11	13,1	10,7
záhrada	10	10	10,1	9,7
výlety, cestovanie	9	6	9,1	5,8
nákupy	9	5	9,1	4,9
športové záujmy	7	7	7,1	6,8
domáce práce	4	9	4,0	8,7
prechádzky	7	4	7,1	3,9
pobyt doma	7	4	7,1	3,9
kultúra, divadlo, kino	6	4	6,1	3,9
práce okolo domu	3	5	3,0	4,9
odpočinok	4	3	4,0	2,9
upratovanie	2	4	2,0	3,9
chata, chalupa	6	0	6,1	0,0
zamestnanie	2	3	2,0	2,9
varenie	2	2	2,0	1,9
televízia	1	2	1,0	1,9
čas s deťmi, s rodinou	0	3	0,0	2,9
záujmová činnosť	0	3	0,0	2,9
spánok	0	3	0,0	2,9
večerná zábava	0	3	0,0	2,9
starostlivosť o vnúčatá	1	1	1,0	1,0
omša v kostole	1	1	1,0	1,0
čítanie	1	1	1,0	1,0
obed v reštaurácii	1	0	1,0	0,0
príprava do zamestnania	0	1	0,0	1,0
celkom	99	103	100	100

Zdroj: Dotazníkové šetrenie

XXVI. Dotazník pre obyvateľov sídel Pířšimasy, Kolovraty a Líbeznice

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Přirodovědecká fakulta
KATEDRA SOCIÁLNÍ GEOGRAFIE A REGIONÁLNÍHO ROZVOJE
Albertov 6, Praha 2, 128 43



Dotazníkové šetření

Životní styl obyvatel v příměstské zóně Prahy

Ve Vašem sídle bude v týdnu probíhat dotazníkové šetření, které je zaměřené na získávání informací o současném životním stylu obyvatel v zázemí Prahy, a proto Vás žádám o vyplnění dotazníku. Získané informace budou sloužit při zpracování magisterské (diplomové) práce na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy.

Výběr respondentů je realizovaný náhodným výběrem a bude zachována jejich anonymita, časová náročnost vyplnění je cca **20 minut**. Výsledky výzkumu a celé práce by měly přinést poznatky, které napomohou lepšímu pochopení potřeb obyvatelstva žijícího v příměstské zóně Prahy.

Sběr vyplněných dotazníků bude uskutečněn v termínu

Případné dotazy Vám ráda zodpovím na e-mailové adrese: gabriela.g@atlas.cz

Děkuji za spolupráci a trpělivost.

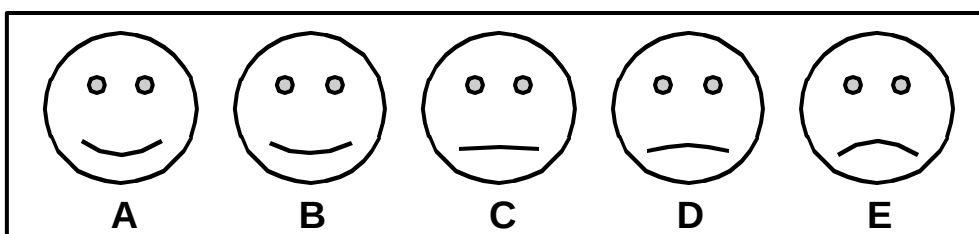
Gabriela Gondová

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D., tel. ...

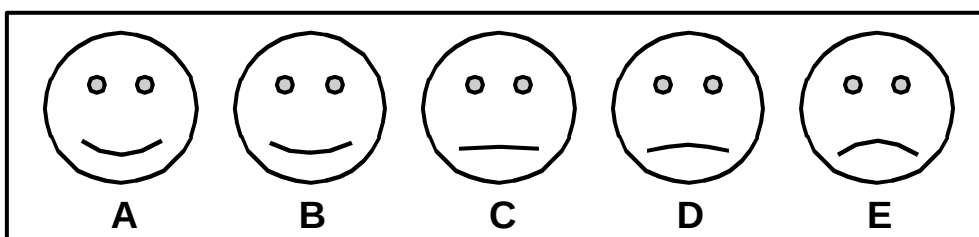
DOTAZNÍK

1. Když přemýšlíte o své městské části, která z tváří A, B, C, D nebo E nejlépe odpovídá tomu: Zakroužkujte správnou odpověď.

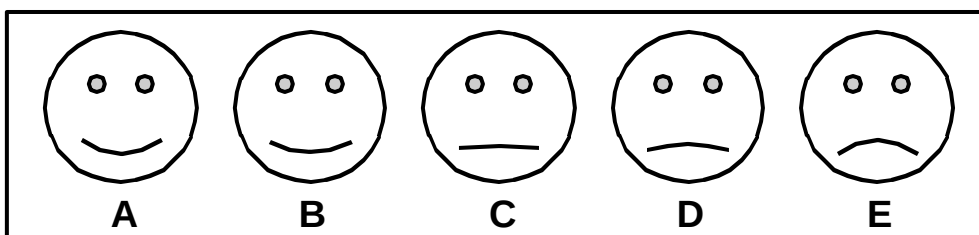
a/ Jak jste spokojený s bydlením ve Vaší obci?



b/ Jak se v posledních letech změnila vybavenost základními službami (základní potraviny, základní škola a jiné služby ...)?



c/ Jak se v posledních letech změnila dostupnost do centra Prahy?



Je to tvář A, B, C, D nebo E?

2. Popište do jednotlivých kolonek, jak vypadá **Váš typický pracovní den** v měsíci **listopadu**.
Použijte při tom následně popsané kategorie (pozn. do kolonek zapisujte jen čísla přiřazená jednotlivým druhům činností) a dopište i místo konání.

čas	druh činnosti	místo konání	čas	druh činnosti	místo konání
04.00-04.15			14.00-14.15		
04.15-04.30			14.15-14.30		
04.30-04.45			14.30-14.45		
04.45-05.00			14.45-15.00		
05.00-05.15			15.00-15.15		
05.15-05.30			15.15-15.30		
05.30-05.45			15.30-15.45		
05.45-06.00			15.45-16.00		
06.00-06.15			16.00-16.15		
06.15-06.30			16.15-16.30		
06.30-06.45			16.30-16.45		
06.45-07.00			16.45-17.00		
07.00-07.15			17.00-17.15		
07.15-07.30			17.15-17.30		
07.30-07.45			17.30-17.45		
07.45-08.00			17.45-18.00		
08.00-08.15			18.00-18.15		
08.15-08.30			18.15-18.30		
08.30-08.45			18.30-18.45		
08.45-09.00			18.45-19.00		
09.00-09.15			19.00-19.15		
09.15-09.30			19.15-19.30		
09.30-09.45			19.30-19.45		
09.45-10.00			19.45-20.00		
10.00-10.15			20.00-20.15		
10.15-10.30			20.15-20.30		
10.30-10.45			20.30-20.45		
10.45-11.00			20.45-21.00		
11.00-11.15			21.00-21.15		
11.15-11.30			21.15-21.30		
11.30-11.45			21.30-21.45		
11.45-12.00			21.45-22.00		
12.00-12.15			22.00-22.15		
12.15-12.30			22.15-22.30		
12.30-12.45			22.30-22.45		
12.45-13.00			22.45-23.00		
13.00-13.15			23.00-23.15		
13.15-13.30			23.15-23.30		
13.30-13.45			23.30-23.45		
13.45-14.00			23.45-24.00		

1 – spánek, 2 – osobní hygiena, 3a – pěší doprava, 3b – doprava osobním automobilem, 3c – autobusová doprava, 3d – vlaková doprava, 3e – PID, 4 – příprava jídla, 5 – stravování, 6 – práce v zaměstnání (podnikání), 7 – studium, 8 – sledování TV, 9 – zájmová činnost, 10 – nákupy, 11 – péče o děti, 12 – jiné aktivity (jaké?)

3. Jaké rozdíly spatřujete v tom:

a/ Jak vypadá Váš typický pracovní den v letních měsících?

b/ Jak vypadá Váš typický pracovní den v zimních měsících?

c/ Jak vypadá Váš typický víkendový den?

např.: Víkend obvykle trávíme na chalupě v jižních Čechách a chodíme na procházky.

Přes víkend obvykle realizujeme týdenní nákupy v hypermarketu a pracujeme na zahradě.

4. Co si myslíte o původních/nově přistěhovaných obyvatelích obce (ve staré/nové zástavbě)?

Vyznačte křížkem ve stupnici mezi jednotlivými vlastnostmi. Prosím, vyjádřete svůj názor ke každé z dvojic uvedených protikladných vlastností, tj. vyplňte každý řádek.

např.:

	1	2	3	4	5	
nevzdělání				x		vzdělání

	1	2	3	4	5	
nevzdělání						vzdělání
líní						pilní
hloupí						moudří
sobečtí						štedří
chudí						zámožní
namyšlení						pokorní
izolovaní						přátelští

Jestli žijete s někým ve společné domácnosti, pokračujte prosím dále 5. otázkou, jestli žijete sami, přejděte na otázku číslo 9.

5. Počet členů ve společné domácnosti?

6. Kolik z nich se spolupodílí na příjmu domácnosti?

7. Uveďte **vzdělání** partnera a všech ostatních členů domácnosti, kteří se spolupodílejí na příjmu domácnosti. Zakroužkujte správnou odpověď.

<i>partner</i>	☐ základní	☐ bez maturity	☐ s maturitou	☐ vysokoškolské
<i>člen</i>	☐ základní	☐ bez maturity	☐ s maturitou	☐ vysokoškolské
<i>člen</i>	☐ základní	☐ bez maturity	☐ s maturitou	☐ vysokoškolské
<i>člen</i>	☐ základní	☐ bez maturity	☐ s maturitou	☐ vysokoškolské
<i>člen</i>	☐ základní	☐ bez maturity	☐ s maturitou	☐ vysokoškolské
<i>člen</i>	☐ základní	☐ bez maturity	☐ s maturitou	☐ vysokoškolské

8. **Současné zaměstnání a místo zaměstnání** partnera a všech ostatních členů domácnosti, kteří se spolupodílejí na příjmu do společné domácnosti (poslední zaměstnání uveďte u těch, kteří v současné době jsou na mateřské dovolené, v důchodu, nezaměstnaní apod.). Uveďte druh Vaší činnosti, ne název Vašeho zaměstnavatele (firmy, podniku, ...)

např.:

	<i>současné zaměstnání</i>	<i>místo současného zaměstnání</i>	<i>poslední zaměstnání</i>	<i>místo posledního zaměstnání</i>
<i>partner</i>	<i>mateřská dovolená</i>	<i>Přišimasy</i>	<i>úřednice v státní správě</i>	<i>Krč</i>
<i>člen</i>	<i>prodavačka</i>	<i>Vršovice</i>	-	-

	<i>současné zaměstnání</i>	<i>místo současného zaměstnání</i>	<i>poslední zaměstnání</i>	<i>místo posledního zaměstnání</i>
<i>partner</i>				
<i>člen</i>				
<i>člen</i>				
<i>člen</i>				
<i>člen</i>				
<i>člen</i>				

Údaje o Vaší osobě:

Prosím, dopište nebo zakroužkujte odpověď.

9. Pohlaví: M Ž

10. Věk:

11. Rodinný stav:

svobodný/á ženatý/vdaná rozvedený/á vdovec/vdova jiný (uved'te jaký)

12. Nejvyšší dosažené vzdělání:

základní bez maturity s maturitou vysokoškolské

13. **Současné zaměstnání a místo zaměstnání** (poslední zaměstnání uveďte jenom tehdy, když v současné době jste na mateřské dovolené, v důchodu, nezaměstnaní apod.). Uveďte druh Vaší činnosti, ne název Vašeho zaměstnavatele (firmy, podniku, ...)

<i>současné zaměstnání</i>	<i>místo současného zaměstnání</i>	<i>poslední zaměstnání</i>	<i>místo posledního zaměstnání</i>

Pokud v stanoveném čase (který je uvedený v průvodním dopise) sběru dotazníku nebudete přítomni v místě svého bydliště, nebo také z jiných důvodů, můžete vyplněný dotazník odevzdat do připravené **krabice na Obecním úřadu**.

Další možností je **zaslat** vyplněný dotazník na adresu školy:

Přírodovědecká fakulta UK

Albertov 6

128 43 Praha 2

nebo na moji adresu:

Gabriela Gondová ...